

DE S A N C T I S

S E P T E M

D O R M I E N T I B U S .

SANCTORUM
SEPTEM
DORMIENTIUM
HISTORIA
EX ECTYPIS
MUSEI VICTORII
EXPRESSA.

DISSERTATIONE
ET VETERIBUS MONIMENTIS
SACRIS PROFANISQUE
ILLUSTRATA.

Res.
140482

ROMÆ

EX TYPOGRAPHIO PAGLIARINIANO.
ANNO REP. SAL. CLO. ID. CC. XLI.

SUPERIORUM PERMISSU.

9.1975534

IN HONOREM TRANSIERVNT TRIVMPHI
ETIAM INSTRVMENTA SVPPlicii.

S. Leo PP. Sermone in Natali S. Laurentii Martyris.

Illustrissimo, & Reverendissimo Domino

PROSPERO COLUMNÆ

SS.^{MI} DOMINI NOSTRI

CUBICULI PRÆFECTO.

THOMAS, ET NICOLAUS PAGLIARINI . S. P. D.

*NON, quæ plerique
maxime admiran-
tur, summum ge-
nus, dignitas, o-
pes, & alia ejus-
modi multorum communia, op-
tabilia potius quam laudabilia,*

(et si fortuna in Te Vir Amplissime ea contulit universa,)
sed quæ tua sunt , præclara
& excelsa indoles, magnum, &
laudandarum Artium studiis
subactum ingenium, egregia in
liberalium disciplinarum cultores
voluntas, atque in omnibus
præstantissimis actionibus tuis
generosus animus semper tui
nominis memor, tuorumque imitator
Majorum, ea nos potissimum
impulerunt, ut vehementer te
coleremus, & nos nostrasque
res Tibi veluti Patrono, seu
potius Domino dederemus.
Morum deinde tuorum miracula
facilitas, & suavissima Comi-

tas, quæque Principem Virum
maxime decet humanitas incre-
dibilis, nos ita firmiter in tua
Clientela attinuerunt, ut nulla
vi umquam illinc nos avelli pos-
se videamur. Tuo igitur Tui-
que similium ope, & auxilio fre-
ti novam Typographiam adorna-
vimus, cui si talium Viro-
rum aura benigne aspiraverit,
verendum non erit ne in insti-
tuto cursu hæreamus, sed plane
confidimus, nos eo quo intendi-
mus perventuros. Nam quæ
antiquitatibus illustrandis Vi-
ri eruditionis, & doctrinæ lau-
de florentes ad nos quotidie af-
ferent, ea certum nobis est prælo

omnia subdicere in spem ineun-
da eorum gratia, qui ejusmodi
elegantibus delectantur; Quorum
cum Tu præcipuo quodam amo-
re tenearis, hanc Dissertatio-
nem ad cognoscendam Antiqui-
tatem spectantem Tuo Nomini
dedicatam volumus, non teme-
re in eam spem adducti, fore ut
hoc munusculum, sive pro tua
in hæc studia voluntate, & fa-
vore, sive etiam pro Magnitu-
dine Animi Tui, quâ summam
in Te observantiam nostram
multis documentis gratam Ti-
bi esse declarasti, libentissime
excipias. Vale. Romæ VI. Idus
Maii An. MDCCXLI.

PRAEFATIO.

TSI mihi conscius sum,
expositionem aliquam
in Tabulas æreas *Musei*
Victorii, quæ de OSTRA-
NIS, & SENTINATIBUS
populis meminerunt, Vi-
ris eruditis paullo ante
sponondisse; tamen in ea elucubrandâ, inge-
nue fatendum est, alio me impulit sacræ ve-
tustatis studium (quo mirifice ab ineunte
ætate delectatus sum, & quod vel integros
meos libellos occupare solet, vel si non inte-
gros, saltem partem non modicam implere
consuevit); ita ut ab inceptis modo rece-
dendum esset, occulta vi cogente eundem
laborem in aliud tempus differre, ut ala-
crius refumeretur, atque instauraretur ali-
quando novis curis. Igitur si quis tamquam
morosum hominem velit me amice repre-
hendere, habet unde excuset dum hæc edun-
tur: non enim est mihi animus ab illustran-
dis illis antiquissimis, ac vere singularibus
Ta-

Tabulis alienus (1), sed prævaluit Sacri Monimenti veneratio, ut priorem locum hæc eadem, quæ scribimus obtinuerint, illa posteriore. Sacrum Cimelium, quod vulgare constituimus, multas plane meretur piorum, doctorumque Virorum inspectiones, quas fortasse digestas, non sine aliqua studii adfuitate, Deo Optimo Maximo legentes acceptas referent, non nobis, qui illo iuvante movemur ad hæc potius eligenda, quam alia quæcumque, & ista illis præferenda. In hac Dissertatione, ut Lectoribus morem gerere videremur, multa Scriptorum testimonia & locos ad Historiam Sanctorum VII. Dormientium (de qua disquirendum est) explanandam, & illustrandam, pro occasione descripsimus, atque adtulimus ad paginarum extremas oras (2), quo magis expedire duximus, & opportunum. Acta, a quibus lo-

ci

(1) Has ætæ Tabulas, ab aliis jam editas, emendatiores vulgavimus Pagina XII. & Pag. XIII. post Prælationem ad Dissertationem Glyptographicam, editam Romæ Typis Zempelianis (in 4.) Anno. MDCCXXXIX. Sed quam emendatissime illas edidimus eodem anno in folio majori ex eadem Officina Typographica Joannis Zempel, collatis ætæ exemplaribus vetustissimis.

(2) Cicero *De Natura Deorum* Libro I. pag. 237. inquit. *Nec vero probare soleo, id quod de Pythagoreis accepimus, quos ferunt, si quid adfirmarent in disputando, quum ex eis quaereretur, quare ita esset, respondere solitos, ipse dixit. Ipse autem erat Pythagoras. Tantum opinio præjudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret auctoritas. Ergo ratio præsit opinioni.*

ci excerpti sunt, distinximus, in *Antiquiora, & Acta alia*, ut a Bollandianis nuncupata fuerunt, licet priora sint legitime tributa *Jacobo Sarugensi*; alia *Sancto Gregorio, Turonensium Episcopo*, ut faciliori negotio, qui cupiunt, valeant recognoscere cum editis: *Acta longiora*, quod minus sincera putentur, parcius adire curavimus. Ceterum Codices non nullos manu scriptos inspeximus cum Historia eorundem Sanctorum: Vaticanos (1), Vallicellanos (2); sed nihil in his animadvertimus, quod Acta vulgata, atque Historiam magis perspicue illustraret. Tamen ex eisdem aliqua descripsimus, & ea in Appendice vulgabimus, quæ de vetusto cultu illis tributo fidem faciunt. Ciceronis autem sen-

(1) Codices Membranacei Vaticanae Bibliothecæ, olim *Regina Suecorum-Christina*, quos vidimus.

Codex 493. pag. 161.

Codex 542. pag. 81. Ex hoc Codice descripsimus Acta Sanctorum VII. Dormientium, quæ cum in paucis differant ab Actis Longioribus a Bollandianis vulgatis, minime edenda esse decrevimus.

Codex 593. pag. 149.

Codex 622. pag. 1.

Codex 711. pag. 93. In isto Codice legitur Oratio in honorem Sanctorum VII. Dormientium, quam in Appendice edimus.

Codex 1127. pag. 162. Habet Acta Sanctorum Ephesinorum, quæ *Acta alia* a Bollandianis nuncupantur.

Codd. Vaticano-Palatini, quos vidimus.

Codex 477. pag. 211. Ex hoc Codice descripsimus quæ pertinent ad Historiam Sanctorum VII. Dormientium, & ea loco Appendicis vulgantur.

Codex 863. pag. 19.

Codex Vaticanus. 5084. pag. 25.

(2) Codex signatus intus & extra F. 8. Titulo recentiori notatus: *Opuscula varia antiquorum auctorum*. Continens vero *Summam Joannis Belleiti, de reddenda ratione Ecclesiasticorum Officiorum, & de Festis Sanctorum*.

Ibidem legimus, ac etiam descripsimus fragmentum Vitæ Sanctorum VII. Dormientium, Illud tamen edere non ducimus opportunum.

sententiæ, quas indicare oportebat, ad editionem Operum ejusdem a *Petro Victorio* curationem, purgatam, ac publicis typis impressam Venetiis in folio in Officina *Lucae Antosani* Venetiis in folio in Officina *Lucae Antosani* respondet. Gemmas tres ex nostro Museo, quæ ad ornatum Operis eduntur, neque de iis peculiare aliquid differitur, exprimunt Literæ initiales E. in Præfatione, O. in Epistola ad Lectorem, & P. in Dissertatione Hagiologica. Literam E. ornat Gemma, in qua ADAM. & EVA uxor; ambo stantes in Paradisi medio, ubi arbor ramosa (1) fructibus, ac frondibus dives, atque onusta. Truncum arboris vario ambitu complectitur, adscenditque callidus Serpens, ad Evam capite conversus, ac quasi cum ea loquens. Ea vero contra Dei præceptum, pomum ex eadem arbore, *Scientiæ boni, & mali*, jam decerptum, conspicit comefura; quem deinde, utinam numquam comedisset. Adam adloquitur Evam, & utrimque aliæ arbores spectantur. Historia notissima est ex Divinis Scripturis (2). Eadem in antiquo vitro exciso exstat pariter in eodem Museo; ubi in alio vitro antiquo, bracteata auro lamina con-

(1) De specie Arboris, nihil exploratum. (2) Lib. Gen. Cap. III. & Cap. I. I.

spi-

spicuo, visitur Arbor cum Serpente circum involuto: Emblemate, eandem ipsam Historiam compendio recludente. Gemma, quam ibi loci exhibemus, *Lapis lazulus* nuncupatur. Litera P. Jesum Christum exprimit quum inquit (1). EGO SUM PASTOR BONUS. BONUS PASTOR ANIMAM SUAM DAT PRO OVIBUS SUIB. (2) EGO SUM PASTOR BONUS, ET COGNOSCO OVES MEAS, ET COGNOSCUNT ME MEÆ: ET ANIMAM MEAM PONO PRO OVIBUS MEIS. Igitur rudi, brevique tunica indutus, & calceis more rusticorum, nullo cultu religatis, Ovem, quæ perierat gestat humeris suis, aliæque duæ de suo ovili sculptæ sunt utrimque ad ejus pedes. Adest Arbor parte una; ex alia Anchora, & in ima parte Piscis. Omnia plena mysterio. Non nulla ex his explanantur in Nummo æreo Veterum Christianorum (3), & illustrantur insigni, ac plane magni facienda alia Gemma anulari in Museo Victorio adservata, & (4) ad calcem ejusdem Libri edita. Hanc Gemmam cum Pastore Evangelico, dicunt Carneolam antiquarii. Alia Gemma,

b

quæ

(1) Joannis Capite x. Versic. II.

(2) Ibidem. v. 14. & v. 15.

(3) Parte II. Cap. xvii.

(4) Pag. 105.

quæ decorat centrum Literæ O. in Epistola ad Lectorem,

Auditum Superis, auditum Manibus Orpheum refert, quo Lyram modulante, ut ait Silius Italicus (1),

Cum sylvis venere feræ cum montibus amnes. Hoc autem symbolo veteres Christiani pro Imagine Jesu Christi usi sunt (2), sæpenumero illum ita depingentes in parietinis Sacrorum Coemeteriorum: Cujus rei plura monimenta adferunt Bosius, atque Aringhius, ac postremo de illis testatur Boldettus in Observationibus ad Sacra Coemeteria (3). Ipsam Gemmam a priscis Christifidelibus sculptam fuisse, neque adfirmaturi sumus, neque profecto negaturi. Modus tamen artificis, qui ad inferiorem cælaturæ classem pertinet, facile Christianorum opus fuisse persuadet. Quum Ethnicis plerumque inservirent peritiores artifices, & ipsi quoque Ethnici essent. Nos certe pretiosum hunc anularem lapillum ceteris sacris ipsanis adjunctum

(1) *Bellor. Punic. Lib. xi. v. 461. & v. 468. Vide Cassiodorum Lib. ii. Variarum, Epist. xi. Virgil. Lib. i. v. Georgicor. Ovidium, Horatium, Claudianum &c.*

(2) Vide sis Eusebium Pamphilum in Oratione de Laudibus Constantini, ha-

bita in Tricennalibus, Capite xlv.

Utebantur quoque primo ævo Christi fideles musico Lyre instrumento pro symbolo, ut tradit S. Clemens Alexandrinus, *Paedagog. Lib. i. i.*

(3) Lib. i. Cap. vii.

etum religiose custodimus: lapillum vero nuncupant *Carneolam*. Tabulam æri incisam, in qua Ectypon cum Historia Sanctorum Ephesinorum Dormientium expressum est, ornavimus Christi Monogrammate, literis A. & ω. utrimque inscriptis, uti in anulo quodam vetusto cum aliis sacris cimeliis vulgato, a nobis proditur (1). Palmas quoque, & Coronam adjecimus, certaminis feliciter consummati symbolas. Demum flosculos Papaveris septenos (quos Somno dicavit antiquitas, ut notum est), non tantum ornamenti gratia adposuimus; verum etiam, ut quoquo modo vulgarem opinionem sectantes, viso antiquo Monimento, animadverterent illico Dormientium titulum eisdem Sanctis tributum non esse sine mysterio. Quum vero in Operis progressu non numquam sermo occurrat de Vitreis quibusdam monumentis, quæ ab antiquariis, recentiori vocabulo, *paste antique* nuncupari solent. Atque illa secus parentur ab iis, quæ a claro Viro Philippo Bonarrotio Senatore Fiorentino descripta sunt in Opere de Fragmentis

(1) *Nummus æreus Veterum Christianorum Commentario in duas Partes distributo explicatus &c. Parte i. Capite xi. pag. 51.*

tis Vasculorum (1), in quibus imagines sacras ex auro bracteato expresserunt veteres Christiani, & profanas iconas pagani: operæ pretium fore duxi, methodum, qua utendum est ad illa conficienda describere, & posteris memoriam opificiū perquam utilis exponere: maxime quia nostra ætate summa in eis perfectio commendatur (2); ita ut Jaspides nigræ, virides, rubræ; Achates varie-

(1) *Observazioni sopra alcuni Frammenti di Vasi antichi di Vetro ornati di figure, trovati ne' Cimiterj di Roma &c.*

(2) Excellunt modo in Urbe *Carolus Anghier* Romanus Aurifex, filius *Adriani* Lutetiae Parisiorum nati, pariter Aurificis, qui paucis ab hinc annis Romæ vivere desit, & idem operis genus optime callebat. *Christianus Fridericus Dehn*, Svecus, ex Provincia Pomerania, qui maximam gemmarum copiam hisce vitris effinxit, & eandem quotidie adauget gemmis insignioribus. Harum vero elegantiarum seriem, venalem præbet: sive etiam Ecrypa ab illis diligenter ducta, plusquam mille numero. Præterea *Augustinus Mengs* Neapolitanus, cuiusvis generis fictitias huiusmodi gemmas constat. Hi autem omnes singulari propemodum artificio illas perficiunt; ita ut sive opacas malis, sive translucidas, nisi ad rotam, tamquam ad Lydium lapidem, experimento probaveris, veras esse gemmas putes: & si anulo illas inscrueris; quisquis viderit; idemque artis peritus sit, facile decipiatur. Materiam vero ipsis operibus faciundis præstare solet *Alexius Mattioli* (cui potissime de-

bemus egregia opera musiva, quæ ab *Petro Adami* Neapolitano, nuper defuncto, itemque ab Equite *Petro Paulo Christophoro Romano*, Viro nostro avo clarissimo coagmentata sunt. Ab utroque enim multæ tabulæ, præcipue in Sacrosancta Vaticana Basilica, æterno tessellato opere conlecta spectantur. *Alexius* igitur vitreas ossas parat gemmis fictitiis constandis valde idoneas. Sed ut ingenium viri Extraneis etiam hominibus innotescat, non enim de trivio, vulgaresque homines proponimus. Is purpureum colorem, quo Jaspides fictitiæ coloris rubri parantur, suo studio adsequutus est, & in eo ad sexaginta gradus coloris rubri (quam Scalas appellant), nempe, a rosaceo subalbido ad purpureum serici villosi mirabiliter pervenit, sine quibus perpauca præstaret ars musivaria. Porro illuc deveneramus, ut quum ejusdem coloris musivarius indigeret, opera vetustiora necesse haberet dissolvere, ac delere. Alia quoque laudabilia, atque utilia præstat *Alexius* felici ingenii sui conatu; ita ut dignus illo honore, & compensatione censendus sit, quem calamitas nostrorum temporum, vel sero, vel minime rependit.

riegati, Carneolæ, Hyacinthi, Amethysti, Chalcedonii affabre exprimantur; positisque in conspectu, veterum anulorum vitreis hisce pastis, cum ipsis gemmis de veritate rei quasi contendendum sit. Igitur parata gemma insculpta, sive exscalpta, si quis velit huiusmodi pastas optime conficere; sumpta ferrea lamina, altitudinis circiter unius digiti, & in circulum, sive in figuram ovatæ formæ sinuata (circumferentiæ paullo majoris, quam ipsa gemma sit); non utique statim, sive alia materia solidatur, ne ab elastica vi queat dissolvi, quum ad ignem admovetur; sed tantummodo perfecte jungitur, perforatis, clausisque reflexo, seu re-percussu claviculo extremitatibus laminæ, quæ altera alteri, lima admodum imminutæ superponuntur, ut circulum constituent. Tunsa deinde terra *Tripolitana* (quæ ita ab ea Civitate in Africa regione sita appellatur, quæ *Regni Tripolitani* caput est, & ab antiquis Scriptoribus alio nomine dicitur *Leptis magna*, nunc autem *Tripolis Barbarorum*), tertia pars descripti circuli, eadem terra digito pressa impleatur. Reliquum ejus-

eiusdem terræ ponatur in catino, aqua multa super effusa, quæ manu, sive rudicula misceatur, atque agitetur. Effundatur deinde ex ipsa aqua permixta in aliud vas, ut in fundo ejusdem vasis lutum deponat. Interim ex terra crassiori, quæ in catino remansit, pars altera ferrei circuli replenda est, atque calcanda pollice, eaque levior est primo terræ Tripolitanae solo. Demum ex eadem terra elutriata, ut diximus, vulgo *decantata*, quæ levissima omnium est (1), aqua jam purgata secus emittetur, & tertia pars superior ferrei circuli, tota ex ea pene exciccata, atque, ut ita dicam, jam impalpabili, impleatur, ita ut redundet. Gemma deinde conversa cælatura premitur, quantum fieri potest super ista terra, & inverso circulo, percutitur leniter bacillo, seu virgula ex latere, semel, bis, aut ter; statimque gemma decidet, relicta impressione sui nitidissima in illa terra circulo ferreo constricta, ac constipata. Attamen, ut quod in desiderio est, perfectionis laudem obtineat, tutius erit in unaquaque gemma vitro effin-

genda,

(1) Plane non aliam terram facile expurgata lapillis, & crassioribus arenaveneris, quæ cribro, licet tenuissimo na calculis, ei possit comparari.

genda, opus explanatum iterare sexies, octies, decies. Post hæc vitrum solidum, coloratum, sive diaphanum, sive opacum, quantum satis est operi faciundo, superponatur circulo ferreo, seu terræ Tripolitanae in circulo coactæ, ac typum gemmæ referenti, & ita in furno accensis carbonibus undique æstuante exponitur, donec vitrum liquefieri evidenter adpareat (caveant autem qui hæc agunt ab usu folliis omnino). Interea os furni clauditur ferreo repagulo, ut totus calor circa illud opus versetur: aliquando tamen introrsus oportet adspicere, ut vitri mox sequutura liquatio conspiciatur. Tunc temporis ferrea spathula vitrum comprimitur, ac forcipe tandem comprehenso circulo extrahatur a furno, & ponatur in tepidario, donec omni igne consumto, cum tepore paulatim frigescat, & ne per antiperistasin a furno ad aërem frigidum translatus opus facili negotio findatur, & in partes plurimas, ut docet magistrarum experientia, dilaceretur. Verumtamen, quæ de ferreo circulo, de furno, ac tepidario diximus, clarius ostendent omnia

nia

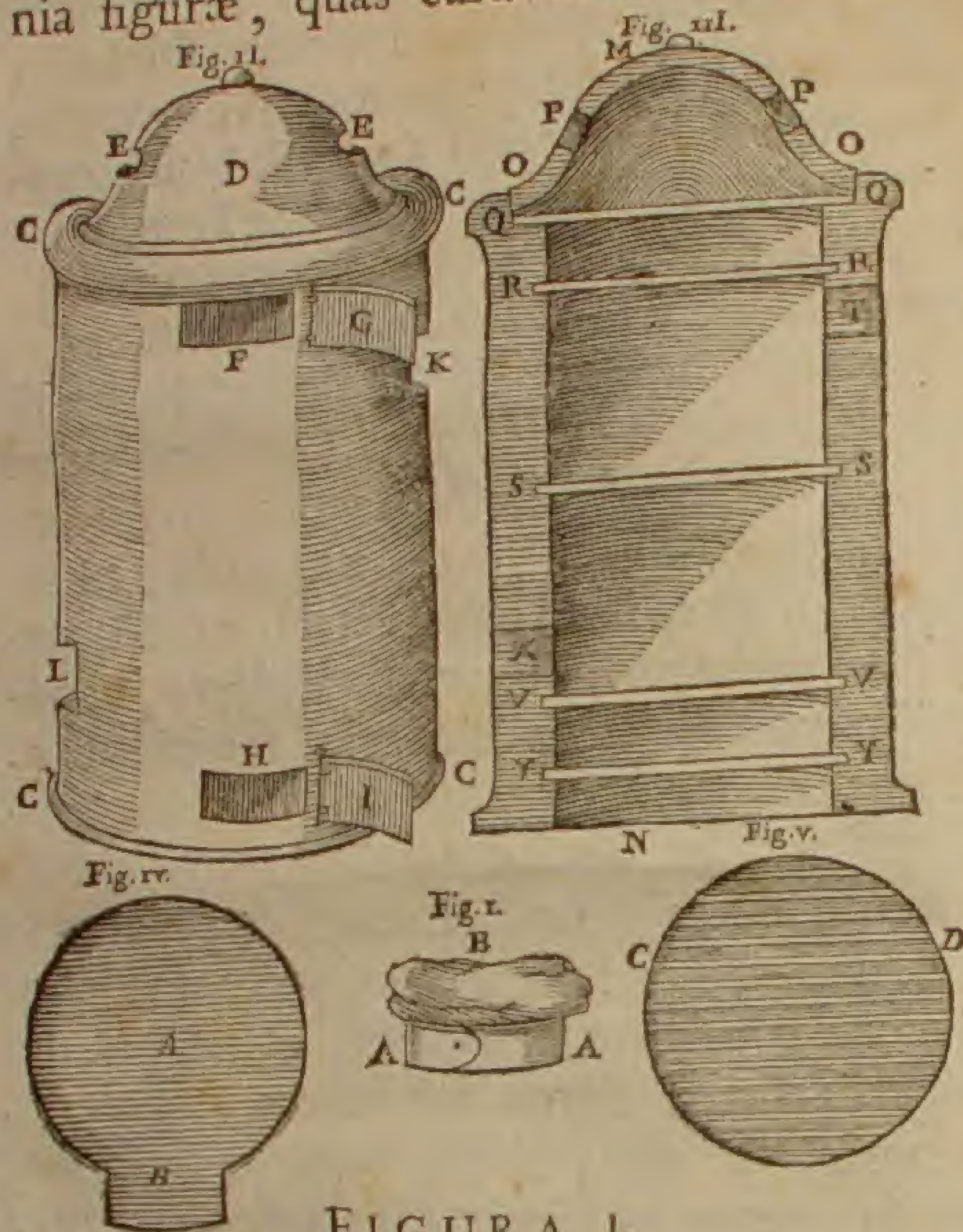

FIGURA I.

AA. Circulus ferreus, in quo *terra Tripolitana* cum gemma imprimitur.

B. Vitrum quod in Furno colliquandum est.

FIGU-

CCCC. Vas fictile, figura cylindri, paratum ad opus (1). Alii autem ad fictitias gemmas perficiendas Vase fictili utuntur, cujusmodi in Officinis Aromatariorum, & Spargyricorum adhibetur, in *Furnum*, *Fornacem*, *Cinerarium*, ac *Tepidarium* converso.

D. Caput Vasis fictile, quod movetur ad nutum, ac placitum artificis, ut pars interior carbonibus repleri possit.

EE. Oculi duo in capite Vasis aperti, ut carbonibus repleto capite, aër utrimque permeans ignem alat. Vide Fig. III. Literis PP.

F. Os *Furni* ferreo repagulo occludendum.

G. Ferreum repagulum.

H. Os *Tepidarii*.

I. Ferreum repagulum ad claudendum os *Tepidarii* accommodatum.

K. Os *Fornacis*. Vide sis Fig. III. Litera T.

L. Os *Cinerarii*. Vide Fig. III. Litera X.

FIGU-

(1) Fit autem Vas ex creta rubra: ea nempe, qua ollæ coquinariae conficiuntur. Hæc creta aqua dissolvitur, ac deinde cribro purgatur a lapillis, quibus permixta est; Deinde equino stercore, arefacto, laterculorumque pulvere, ac

ferri limatura, creta miscetur, diciturque *Lutum Sapientia*. Non nulli, ut magis constans sit opus, quosdam ferreos circulos, puta tres, aut quatuor, in ipsa Vasis structura, cum creta componunt; coctumque Vas, ab igne non læditur.

MN. Vas fictile sectum scenographice a summo ad imum.

MO. Caput Vasis accensis carbonibus exæstuans.

PP. Oculi duo in ipso capite Vasis aperti, ut in priori Figura II. Literis EE.

QQ. Lamina ferrea os Vasis cooperiens.

QR. Pars Vasis vacua, quæ *Furnum* appellatur. Hæc autem pars Vasis a Q. ad R. tota intrinsecus circumvestitur lamina ferrea sinuata usque ad extremitates oris in ipso vase aperti. Os indicatur Fig. II. Litera F.

RR. Lamina ferrea, cui superimponuntur opera excoquenda, uti ostendit Figura I. Eadem vero lamina RR. ita expansa, sicuti esse debet, satis exprimitur Figura IV. Literis A. B.

RS. Fornax carbonibus accensis repleta.

SS. Crates ferrea, quæ Fornacis solum est, & cinerem in inferiorem loculum exonerat, Vase per eam diviso bifariam. Sed ipsam cratem ostendit Fig. V. Literis C. D.

T. Os Fornacis ad immittendos carbones, & exci-

excipiendum aërem apertum in Vase forinsecus, & ne calor ignis lædat artificem, dextrorsum. Vide Fig. II. Lit. K.

SV. *Cinerarium* æquale Fornaci RS.

VV. Lamina ferrea.

X. Os *Cinerarii* ad emittendum cinerem sinistrorsum patens. Vide Fig. II. Lit. L.

YY. Pars Vasis vacua, quæ *Tepidarium* dicitur, quod in ea, opera jam perfecta tepescunt, & æqualis est Furno QR.

YY. Lamina ferrea, quæ fundum Vasis constituit.

FIGURA IV.

A. Lamina ferrea, quam descripsimus in superiori Figura III. Literis RR.

B. Pars ejusdem laminæ A. sive RR. quæ implet solum oris Furni, indicatum Fig. II. Litera F.

FIGURA V.

C. D. Crates ferrea, quæ indicatur in præcedenti Figura III. Literis SS.

Figuræ adpositæ, ut ad usum opportune reducantur, per partes singulas mensurantur pede, seu palmo architectonico: secus autem Figura I. quæ multo majori modulo delineata

ta est, ut facilius perspiciatur, & operationis ordo, clare, ac dilucide explanetur.

Ceterum qui operi incumbunt, utuntur oculariis, sive conspicio (1), quum introspicere velint, ne calor ignis ab ostio Furni vehementer emanans oculorum aciem lædat. Conspicillum autem nulla arte optica elaboratum esto, ne res minuat, aut adcreseat; adhibetur enim solummodo vitrum crystallinum aptatum ad formam conspicii, ne visus irritetur, aut vulneretur. Hæc vero breviter dicenda existimavimus circa institutum opus, prævia adloquutione; properandum enim modo est, & ad ipsam Historiam Sanctorum Dormientium contendendum. *Horæ quidem cedunt*, inquit Cicero (2), *& dies, & menses, & anni, nec præteritum tempus umquam revertitur: nec quid sequatur sciri potest Tantum remanet quod Virtute, & recte factis sis consequutus.*

E P I -

(1) Ad Plinium Naturalis Historiæ Libro xxxvii. Cap. v. & ea quæ ad Plinium illustrandum nuper prodere libuit in Dissertatione Glyptographica Capite xxviii. pag. 103. & sequentibus amabo percurras velim, & si vacat, ponderare ne graveris.

(2) In Catone Majore. Pagina 513.

E P I S T O L A

AD LECTOREM.

QVONIAM generis monimenta, quæ latent in scriniis, sive in abditis quibusque locis, viris eruditis impervia, vix profunt illi qui possidet (1). Hinc laudibus commendantur rerum antiquarum collectanea publicis typis excusa, licet quandoque prodeant in vulgus nulla descriptione conjuncta. Nos igitur dum hæc cogitamus, aliqua *Musei Vi-*

(1) Cassiodorus (*Variarum Lib. iv. Epist. xxxiv.*) inquit: *Divitis auri vena similis est reliquæ terra si jaceat: usque crescit ad pretium; quando & apud vivos sepulta sunt, quæ tenacium manibus includuntur &c.*

Gemma quoque ab Oriente in Italiam advectæ (quæque splendoris gratia monilibus, atque anulis inferuntur, varique lucis fulgore, arte magistra naturam juvante, cominus, eminus intermicant), quousque thecis occluduntur, pene similes lapidibus quos calcamus reputari possunt, quum nullo lumi-

nis nitore splendeant. Inde Ovidius, rem nostram acu tangens, Lib. ii. *Metamorphoseon*, Solis auratum currum describens, ait:

*Per juga Chrysolysi, positaque ex ordine Gemmae,
Clara percusso reddebant lumina Phæbo.*

Idem pariter dicendum est, de quibusque rebus optimo colore distinctis: color enim, non nisi coruscante lumine distinguitur. Sunt igitur hæc omnia, quum latent, atque ab usu remonentur, tamquam vere non sint.

Victorii singularia cimelia de more illustrantes, alia quoque ejusdem Musei inedita emblemata hac illac in lucem emittenda curamus, parati pluribus vigiliis, sed jucundo labore, aliquando Museum totum vulgare, atque exponere: modo vita suppetat (1), ac Lectoris gratia frui sine invidia concedatur. Porro in studia literarum incumbere e re nostra ducimus, nec quicquam ultra cupimus, nisi a te, Lector benevole, probari, quum aliquid in manus tuas damus. Tu interim hisce nostris lucubrationibus UTERE FELIX (2), & convivali adclamatione, quam ex antiquo vitro (3) nunc primum exhibemus (Urbis hospes sis, vel extraneus), lætare

(1) Ita Plinius *Epistolarum* Libro v. *Epist. v. Occursant animo mea mortalitas: mea scripta: nec dubito te quoque eadem cogitatione terreti . . . Proinde, dum suppetit vita, enitamur, ut mors quam paucissima, qua abolere possis inveniat.*

(2) In gemmis anularibus antiquis hæc formula non semel occurrit. Mutuum aliquando accepi anulum aureum, sive potius anularem laminam auream vetustissimam, totam circum perforatam hisce literis, VTI RE, FELIX, MULTIS, ANNIS. Sed monumentum adeo elegans, paullo post igne liquatum amisimus. Heu rem iniquam, & gravissimam! Sed patrata impune.

(3) Hoc insigne fragmentum scyphi veteris ævi, hæcenus ineditum exstat Roma in Museo *Victorio*. Ibidem literis ex albo legimus in antiqua carneola HAVE. In alia HAVE SECUNDE. In alia HAVE VITA. & in Anulo æreo ejusdem Musei, cujus lamina superior, sive *pala* (ut inquit Cicero Lib. i. l. *De Officiis*, pag. 466.), vestigii, seu calceamenti formam refert, literis excisis legitur VIVAS. Demum in alia antiqua carneola anulari ibidem adservata, persimili, sed græca adclamatione notatum legimus ΖΩ. Scriptum in eleganti tabella utrimque ansata. Illius autem explanationem cupientes, petere possunt ab *Juvenale*, *Satyra VI.* ac *Martiale*, Lib. x. *Epigrammate* lxxviii.

tare temperate, ac sobrie; nosque communi literarum studio tibi unice devinctos, amare perge.

Faciendi aliquid, vel non faciendi vera ratio, cum hominum ipsorum, tum rerum etiam ac temporum conditione mutatur. Nam recentia opera MAXIMI PRINCIPIS præbent facultatem NOVA, MAGNA, VERA censendi (1). Porro nostra ætate FELIX ROMA; tandem enim aliquando (2):

IN LATIUM SPRETIS ACADEMIA MIGRAT ATHENIS.

(1) Plinius *Epistolarum* Libro vi. *Epistola* xxvii.

(2) Claudianus de Manlii Theodori Consulat. vers. 94.

ELENCHUS

CAPITULUM.

CAPUT I

DE utilitate quam adferunt Scriptores, maxime de rebus sacris agentes. pag. 1.

II.

Socii Bollandiani differunt de Sanctis VII. Dormientibus. Proponitur Ectypon Musei Victorii cum imagine eorumdem Sanctorum. 3.

III.

Quæ sint huiusmodi Ectypa, & quomodo conficiantur exponitur. 3.

IV

Sancti Septem Dormientes Ephesini ab aliis Sanctis, Dormientibus nuncupatis, diversi. 5.

V

Describitur Ectypon Musei Victorii. 6.

VI

De Sanctis Dormientibus Ephesinis disquiritur. 9.

Illustrantur Instrumenta supplicii, & cruciatuum eorumdem Sanctorum Martyrum. 14.

VIII

Toreuma vitreum vetustum cum imagine Sancti Demetrii exhibetur. 15.

IX

Aliud Toreuma antiquum ex Amethysto vulgatur. 22.

X

De Sanctis Martyribus, eorumque differentia. De Sanctis Confessoribus. 24.

XI

Quare Sancti Martyres Ephesini Dormientes dicti sint explanatur. Vetera monimenta indicantur, proferuntur, & illustrantur. 28.

XII

Dormitio mortem significat in monimentis Christianorum. 32.

XIII

Domus aeterna pro sepulcro apud Ethnicos frequenter: raro apud Christianos occurrit. Mystrium non idem utrisque. 39.

Multa

XIV

Multa de Somno differuntur. Gemma vetusta editur, & illustratur. 44.

XV

Veterum Christianorum Lucerna cum symbolo Jonæ dormientis vulgatur. Item Vitrum antiquum cum eodem signo. 52.

XVI

Disquiritur an Sancti Ephesini fuerint a Somno excitati. 58.

XVII

Quod in Actis legitur de iisdem Sanctis excitationis a somno, exponitur. 60.

XVIII

Proponitur Auctoris conjectura. 63.

XIX.

De Sanctorum Ephesinorum agnitione. 67.

XX

De ætate hujus Gemmæ. Vetustior Sæculo IX. vel etiam VIII. eadem adseritur. 69.

FIGURAE

ET ANTIQUA MONIMENTA.

IN PRAEFATIONE.

I

Litera initialis E. ex vetusto Lapislazulo, Evæ Historiam exhibet, ab arbore vetitæ fructum de serpentis. Pag.V.

II

Instrumenta, quæ ad vitreas gemmas, vulgo pastas conficiendas necessario requiruntur. XVI.

IN EPISTOLA AD LECTOREM.

III

Litera initialis O. Orpheum repræsentat in antiqua carneola, cytharæ sonitu feras, atque arbores trabentem. XXI.

IV

Veterum adclamatio convivialis in fundo cyathi aureis characteribus expressa. XXIII.

IN DISSERTATIONE.

V.

Litera initialis P. Boni Pastoris imaginem refert

fert ex antiqua carneola, aliis quoque symbolis veterum Christianorum distincta. I.

VI

CAP. V *Ectypon vetustum Musei Victorii cū Historia Sanctorum VII. Dormientium Ephesinorum ex antiqua Gemma.* 6.

VII

CAP. VIII *Vitrum antiquum cæruleum, atque diaphanum cum imagine ectypa Sancti Demetrii.* 17.

VIII

Aliqua Jesu Christi Monogrammata ex Lucernis fictilibus antiquis. 18.

IX

Bulla antiqua summæ raritatis ad firmandam chlamydem a veteribus adhibita. 19.

X

CAP. IX *Cameum antiqui operis ex amethysto cum imagine ejusdem Sancti Demetrii.* 23.

XI

CAP. XI *Vitrum vetustum viride, ac deauratum cum typo Lazari a Christo suscitati.* 30.

CAP.

CAP. XII *Plumbeum Toreuma sacris imagini-
bus utrimque distinctum.* 36.

XIII

CAP. XIII *Veterum Christianorum titulus lite-
ris infrequentioribus insculptus ex
adverso profanae memoriae.* 42.

XIV

CAP. XIV *Inscriptio Caii Licinii Midonis ex
antiquo marmore.* 47.

XV

*Epitaphium Sancti Onesimi ex vetusto lapide
Sacrorum Cæmeteriorum Urbis.* 48.

XVI

*Gemma a veteribus ethnicis incisa, in qua
Jupiter, Apollo Phæbus, & Diana.* 51.

XVII

CAP. XV *Lucerna fictilis veterum Christiano-
rum cum signo Fonæ decumbentis
sub Cucurbita.* 53.

XVIII

*Vitrum antiquum deauratum cum eadem Hi-
storia Fonæ decumbentis.* 55.

Si videbitur Rmō Patri Magistro Sacri Pa-
latii Apostolici.

Ph. Spada Archiep. Theodosiæ Vicesg.

ADPROBATIONES CENSORUM.

I

S *Anctorum VII. Dormientium Historiam ex Eclypsis
Musei Viētorii expressam, & Dissertatione, veteri-
busque Monumentis illustratam, jussu Rmī Patris Fratris
Aloyfii Nicolai Rodulphii Sacri Palatii Apostolici Magistri
a me lectam; quia nihil Catholicae Religioni, ac bonis mori-
bus adversum in illa reperi: Imo ea eruditione refertam de-
prehendi, quæ Ecclesiasticæ antiquitatis studiosis prodesse
poterit, dignam publica luce censeo. Romæ Idibus Octo-
bris. Anno Domini MDCCXL.*

Petrus Pollidorus.

QUUM jussu Reverendissimi Patris Nicolai Rodulfi Sac.
Palatii Apostolici Magistri: *De Sanctis VII. Dor-*
mientibus Dissertationem singulari studio, atque
eruditione elucubratam diligentissime expenderim, in ea-
que nihil, quod a verae Fidei, Christianorumque morum
institutis abhorreat, deprehendere potuerim, publici juris
feri posse censeo. Romae ante diem VII. Kal. Novemb.
Anno Domini MDLXX. XL.

*Franciscus Marianus Vatic. Basilicae Benefic.
& Bibliothecae Script. Graecus.*

IMPRIMATUR,

Fr. Nic. Rodulfi Ord. Prædicatorum Sacri
Palatii Apostolici Magister.

SANCTORUM
SEPTEM DORMIENTIUM
HISTORIA
DISSERTATIONE
ET VETERIBUS MONIMENTIS
ILLUSTRATA.

PENE incredibile dictu est
quam multæ nostra æta-
te in vulgus prodeant
eruditorum Virorum lu-
cubrationes, quibus Hi-
storia prioris ævi, tum
Sacra, tum Profana illu-
stratur. Et si velim illa pariter memorare,
quæ versantur circa Philologiam, Quæstio-
nes Academicas, & Rhetoricas exercitatio-
nes Oratorum, & Poëtarum, Latino, Thuf-
coque idiomate publicis typis excusa, profe-
cto omne tempus in ipso differendi exordio
consumeretur. Siquidem ea omnia ita avide
plerumque expetuntur a curiosis, doctisque
Viris, ut nova, laudandaque inventionis ra-

CAP. I

De Utilitate, quam
adlerunt Scripto-
res, maxime de re-
bus Sacris agentes.

tione, literariorum rerum nuncia Parisiis, Amstæledami, Londini, Genevæ, Bernæ, aliisque variis in locis edenda curarint; maxime vero in Italia, Venetiis, ac Florentiæ; quibus per singulas hebdomadas folium librorum tunc temporis impressorum Epitomen, sive summam promens, per tabellarios continuo euntes, & redeuntes deferri paullo ante constitutum est. Verum enim vero quid utilitatis ab Scriptoribus Ecclesiasticis nostro hoc ævo in describendis Sanctorum Vitis adfide incumbentibus adpareat; nempe ab Hagiologis Bollandianis, qui singulis Sanctis propria die adsignata, Historiam vitæ prosequuntur, mirari potius licet, quam verbis exponere. Illud sedulo considerare oportet, ab anni initio, videlicet a Mense Januario (quo anni primordia, pene ab omnibus inchoantur), usque ad Diem XIX. Mensis Augusti, Volumina XXXV. jam prodiisse, non sine piorum, doctorumque hominum ingenti solatio; quod admodum nitide edita sint Acta Sanctorum, collatis inter se vetustis manuscriptis codicibus, & summa fide recognitis; præterea, quod prolegomenis lectissimis or-

nata

nata sint eadem Volumina, additis qua opus esse rati sunt, animadversionibus valde eruditis.

ITA porro apud ipsos Mense Julio ad Diem XXVII. legenda occurrunt Acta Sanctorum Septem Dormientium (1), quæ nunc expendimus, vulgare cupientes Ectypa vetustum ex Museo Victorio, in quo iidem ipsi Sancti VII. Dormientes exhibentur in antiqua gemma, fortasse modo amissa, insculpti.

HÆC autem Ectypa, ut illi etiam, qui minus norunt intelligant, quid istud rei sit, & quam simillima exemplari existant; Vel fiunt liquato aqua gypso, vel sulphure in amula ad ignem admota, colliquato, & cinnabari, sive alio colore mixto. Igitur quodvis horum selegeris, gemmæ, ut dicebam, infunditur, cui, ne undique diffluat, sive sulphur, sive gypsum, fascia tenuis e stamno, non nihil ipsa gemmæ area eminentior, adstringitur, & filo, si opus fue-

A 2

rit,

(1) Tomo VI. Mensis Julii. Pag. 375. & seq.

Vide quoque Martyrologium Usuar.

di apud Bollandianos Tomo VI. Mensis Junii, pag. 428. & in Auctariis pag. 429.

& 430.

Socii Bollandiani differunt de Sanctis VII. Dormientibus. Proponitur Ectypa Musæi Victorii cum imagine eorumdem Sanctorum.

Quæ sint hujusmodi Ectypa, & quomodo conficiantur exponitur.

rit, circumligatur. Jam verò rigente sulphure, densatoque gypso, alterutrum a gemma dividitur, & sic ipsissimam gemmæ imaginem ectypon refert. At ipsa gemma aliquando leniter oleo perungitur, ut facilius gypsum aut sulphur ab illa separetur. Est item aliud genus operis, quo utimur ad excutenda e gemmis cælaturæ exempla, nempe cera, quam *Hispanicam* dicunt. Ea, ut plurimum palmaribus bacillis teretibus, rotundisque constat, & ad ignem candelæ, sive lucernæ propior accenditur, non ut ardeat, sed ut fluat, tantum, quantum sat est ad excipiendam ex gemmis imaginem; magisque probatur, quæ rubenti colore plus nitet, ac facilius fluit. Cerae itaque liquenti subponitur lamina, sive lignea, sive papyracea, sed satis firma: Optimæ vero sunt chartæ lusoriæ, quæ Massilia ad Centumcellas apulsis navigiis deferuntur, atque inde Romam, & in inferiori, seu aduersa parte, totæ sunt albæ; reliquæ enim alearum species in utraque parte sunt impressæ; scilicet signis lusoriis, parte una; altera, typo officinæ. Eundem effectum præstat item cera mollis, digi-

digitorum ope interdum compressa, donec in figuram coni exsurgat, eaque paullulum madefacta labiis, conuerso cono, gemmæ incisæ imprimitur. Pene illud de hac cera exprefit Ovidius (1) virtutem Solis commendans.

*Cera remollescit, tractataque pollice, multas
Vertitur in facies, ipsoque fit utilis usu.*

Ectypon vero, de quo dicturi sumus, constat ex sulphure, & quidem multis ab heinc annis fuso, & ab eadem gemma sumto.

IGITUR laudati Bollandiani, ante quam Acta proferant, agunt prævio Commentario de Sanctis Septem Dormientibus in Germania septentrionali cultis, nempe apud Norvegos. De aliis item in Gallia, sive Turonensibus, quorum nomina sunt CLEMENS, PRIMVS, LAETVS, THEODORVS, GAVDENS, QVIRIACVS, sive CYRIACVS, INNOCENTIVS, quos Cæsar Cardinalis Baronius eosdem cum Septentrionalibus esse opinatur in notis ad Martyrologium Romanum (2). Ei vero minime adfentiuntur Bollandiani, nec alii plerique in eandem sententiam pedibus

CAP. IV
Sancti Septem
Dormientes Ephe-
sini ab alijs San-
ctis Dormientibus
diversi.

(1) *Metamorphoseon* Lib. x. Fab. viii.

(2) Ad Diem xxviii. Julii.

dibus ire arbitrati sunt, argumentis ab ipsis Actorum collectoribus prolatis moti, atque devincti. Ceterum hæc Historia alia est a Sanctis Septem Dormientibus Ephesinis, qui in nostro Ectypo ad declarandam veritatem adposite sunt expressi.

CAP. V
Describitur Ecty-
pon Musæi Victorii.

OMNES ergo tamquam vere Dormientes repræsentantur, tunica tantum induti; alii sedentes, jacentes alii, storea quadam, sive stramento unicuique subposito. Nimbo rotundo caput illorum ornatur (1), quibus omnibus proxime spectatur ab antiquo artifice formatum instrumentum, quo Martyrium, sive mortis illatæ genus deprehendi possit; scilicet clavæ nodosæ, secures, clavi, faces ardentes (2): E regione autem nomen singulis adpositum est. Sedent duo primi CONSTANTINVS, & MAXIMIANVS. Alter sinistra caput regit, genæ admota; dextra sinistro cubito ad latus quoque sinistrum

(1) Hic Orbis capiti circumscriptus, *Venerationis index, & Majestatis, quæ humanam excederet*, dicitur ab Laurentio Pignorio in expositione Mensæ Isaacæ, pag. mihi 23. sed ad Nummum Arcum veterum Christianorum,

Commentario a nobis explicatum Parte 1. Cap. xxvii. pag. 29.

(2) De his omnibus Martyrum suppliciiis, pœnisque, agit Antonius Gallonius Congregationis Oratorii Presbyter, in *Lib. de Martyrū Cruciatibus*, quem vide-

strum compressa, celataque, & pede lævo post dexterum composito, ejusque post tergum, in area gemmæ clava erecta cernitur, parte graviori superius, tenuiori inferius efficta. Alter dextero cubito coxæ dexteræ innixus, crure non nihil contracto, manu genam fulcit, extensoque magis sinistro pede, aliam manum ad genu protensam tenet. In area, quæ media est inter utrumque cernitur clava longior alia, in ima parte aculeata. Jacent veluti somno indulgentes, supini, alii duo JOHANNES, & MALCHVS. Hic utroque crure, pedibusque æqualiter productis, exporrectisque. Ille cruribus pene decussatis, nisi quod pes dexter longius aliquantulum excurrit. Ambo brachiis ad ventrem usque prolatis. Malcho adjacet securis. Johanni lignum nodosum, sive mavis clava. Demum sedent, ad dexteram admodum reclinatus MARTINIANVS, quem prope jacet securis: ad sinistram SERAPIO, cui fax ardens proxima est. Medius DANESIUS, ut in Ectypo legitur, sive DIONYSIUS, ut aliis placet illum nuncupare (1), ceteris magis erectus, cui

ma-

(1) Adi Martyrologium Romanum ad Diem xxvi. Julii: Item Acta a Bollan-

dianis congesta, & alios qui eorundem Sanctorum meminerunt.

magnus clavus (1), seu aliquod aliud instrumentum, martyrii symbolum adstat, fascia, ut mihi videtur, circumligatum. Martinianus dextero cubito, dorsoque, & capite stœreæ innititur, manu ad maxillam fulciendam explicata (2), sinistro brachio, manuque dex-

(1) Sanctus Paullinus Episcopus Nolanus, de quo aliqua dixisse non pœnitet in Nummo Aereò explicato Parte 1. Capite XI. ad calcem pag. 51. num. 3. agens Natali 15. Carmine XXI. *De adventu Nicetæ Episcopi e Dacia, qui ad Narsalem D. Felicitis occurrerat*, hæc ait ad rem nostram.

Vigilem, Agricola, Proculumque Bononia condit,

Quos jurata fides pietatis in arma vocavit,

Proque salutaris texit victoria palmis,

Corpora transfixos trabalibus inclita clavis.

Vide in Bibliotheca Patrum Lugdunensi Tomo VI. pag. 289. Illos autem clavos ferreos fuisse existimo, quales in crucifixione Domini nostri Jesu Christi peridos Judæos adhibuisse scimus. Eisdem utebantur veteres ad opera contignationum in Aedificiis, ut meminit Vitruvius Lib. VII. de Architectura. Cap. 11. Ubi Guilelmus Philander monet: *ferreos clavos in intestino opere plurimum valere, æreos in ceteris, atque humido loco præstare, & penè æternos esse*. Duos vere trabales clavos, sed æreos vidimus olim Romæ in Museo Strozio, quum adhuc in vivis esset Præsul eruditus Leo Stroza amicus noster, & eos ex contignatione Porticus Basilicæ Sanctæ Mariæ ad Martyres, quæ *Pantheon* dicitur (vulgo ab exteriori, atque interiori figura ædificii, *la Rotonda*), erutos, servatosque fuisse nobis exponere. Alium vidimus quo-

que in Museo Kircheriano: Eadem vero Porticus contignatio tabulis æreis tota constabat, hujusmodi clavis pariter æreis confixa, quam Urbanus VIII. Pontifex Maximus ad ornandam Principis Apostolorum memoriam evertit Anno MDCCCXI. confecto illo ære in Mausoleum miræ pulchritudinis, atque magnificentia. De hoc Opere vere mirando disserit Philippus Bonanni Societatis Jesu Presbyter in Historia Templi Vaticani Cap. XXIV. & alii illustratores ejusdem augustissimæ Basilicæ.

Clavos Trabales memorat quoque Horatius Lib. 1. Carminum, Ode XXXV. & quidem in usum tormenti, sive supplicii; inquit enim:

*Te semper anteit sava necessitas,
Clavos Trabales, & cuneos manus
Gestans aliena: nec severus
Uncus abest, liquidumque plum-
bum &c.*

(2) Dantes Aligherius Guilelmum Navarriorum Regem, Philippi, cognomento pulcri, Francorum Regis Sororum in Purgatorio (Canto VI. in fine), describens, ait.

L'altro vedete ch'ha fatto alla guancia

Della sua palma, sospirando, letto &c.

Vide his Christophorum Landinum in Commentariis loco citato. Horum vero Commentariorum laudatur editio Florentina in folio Nicolai Laurentii della Magna. An. M. cccc. lxxxv. quam in privata Bibliotheca servamus æreis figuris ornata.

dexteram versus prolabente; pedibus solutis, sed imparibus, nempe sinistro elatiore exprimitur. Serapio, sinistro cubito insistit stœreæ, manuque caput excipit: dextero brachio usque ad cubitum ad latus excidente, manu vero sinistram versus. Pes sinister cum crure productus est: dexterum crus cum eo ad furam interferitur. Dionysius brachio dextero ad cubitum flexo innixus genu est sublimiori, manu ad genam expansa: sinistro brachio circa poplitem defluente; crure altero longius prolapso: cunctique repræsentantur capillo breviusculo, atque imberbes.

CAP. VI
De Sanctis Dormientibus Ephesi-
nis disquiritur.

HOC testimonio adeo illustri, & merito venerabili, adversus Dionysium Jacobitarum Patriarcham (1), & Jacobum Sarugensem (2) tutissime iri potest, qui contra communem, vulgatamque hujus historiæ famam, octo fuisse Sanctos Dormientes scripserunt. Nomina quippe Sanctorum Ephesiorum, atque imagines, septem omnino sunt;

B quæ-

(1) Exstat apud eruditissimum Asemanum Canonicum Basilicæ Sancti Petri de Urbe, & Vaticanæ Bibliothecæ Præ-

fectum, editæ ab ipso Bibliothecæ Orientalis Tomo 1. pag. 336.

(2) Homilia de SS. VII. Dormientibus.

quæque diversimode recitantur a variis Scriptoribus (1), in hoc monumento sine ambiguitate notantur. Constat pariter eodem testimonio de eorundem agone, atque obitu, quos Scriptorum nullus indigitat, nullus describit (2): nam præter quam quod in spelunca clausi occubuerunt, ut testantur Acta (3), quo mortis genere cesserint e vita, indicant secures, faces, ligna nodosa, clavi, in nostro Toreumate conspicua omnia. Constare item potest de illorum sacro cultu vetustissimo post obitum, indice Nimbo rotundo, de quo plura alibi diximus (4). Dubium quoque a Bollandianis excitatum resolvitur ope huius antiqui monimenti; quum enim in anticipi ex eo se constitutos esse fateantur, quod in Actis antiquioribus Jacobi Sarugensis a se prolatis, *Pueri* dicantur Sancti VII. Ephesini, suspicari liceat, *num ob juvenilem ætatem*

(1) Vide sis Socios Bollandianos Tomo VI. Julii in Commentario prævio §. 1. num. 6. & num. 7.

(2) Baronius in notationibus ad Martyrologium Romanum ad Diem VI. Kal. Augusti, videlicet XXVII. Julii l. f. scribit, *Quicquid sit optimo jure dicimus, tam Latinos, quam Græcos religiose, ac pie colere, ac celebrare horum Sanctorum anniversariam solenni-*

tatem, quum gravia passi sint temporibus Decii, atque revera in Domino obdormierint: genus autem suppliciorum præterit, quod & alii ad hanc diem veteri testimonio carentes fecerunt.

(3) Ad Caput XI. huius Dissertationis, & quæ ibidem notantur pag. 29. n. 1. diligenter expende.

(4) Vide præcedenti Capite in adnotatis ad calcem pag. 6. num. 1.

tem (1), *vel ministerium communiter a Græcis aliisque Scriptoribus pueri appellantur. Ipsi enim, ut inquiunt, præplacet hæc posterior significatio, etsi etiam alia commode intelligi possit. Verum quicquid sit de illorum conditione, quam apud Livium (2), ex eadem Puerorum voce eliciunt, conformemque animadvertunt Scripturæ Sacræ consuetudini; in hujus Historiæ illustratione, Puerorum appellationem ad ætatem eorundem primo referri oportere manifeste docet insigne id monumentum, ut consideranti patet. Illud etiam observandum in Menologio Græcorum jussu Basilii Imperatoris græce olim edito, sed græce, & latine vulgato Anno MDCCXXVII. Typis Urbinatibus. Ibi enim Parte I. ad Diem XXIII. Octobris (3) in tabula æri incisa Sanctorum VII. Ephesinorum Dormientium imagines conspiciuntur, tamquam Puerorum in spelunca degentium, hoc titulo præposito brevissimæ illi Historiæ. Η' ἀνάμνησις τῆς φανερώσεως τῶν ἁγίων ἐπὶ τὰ παίδων τῶν ἐν Ε'φῆσῳ. Commemoratio manifestationis Sanctorum Septem Puerorum Ephesi. Referunt*

(1) Ita in observationibus ad pag. 382. in eodem Tomo VI. Julii,

(2) Libro V. Decade VI.

(3) Pagina 137.

Acta a S. Gregorio Turonensi scripta (1), fu-
rente Decio Imperatore eosdem Christi Mar-
tyres ferro oneratos in conspectum illius ad-
ductos fuisse, & blanditiis tentasse (2); dis-
cussoque ferro a collo eorum, quum discede-
ret, liberos dimisisse, donec ad Ephesum re-
diret: *quia non decet tantam venustatem, ac
pulcritudinem corporis subdi tormentis*. Idem
confirmatur a nobis ejusdem Gregorii testi-
monio paullo post in hac Dissertatione adfe-
rendo (3). Quis vero decere adfirmet, sive
potius quis patiatur? has oris elegantias, &
egregium formæ decus in viris ab aliquo ce-
lebrari, quæ vix modeste tolerantur, quum
de ephœbis se bene gerentibus, ac recte mo-
ratis, per otium aliquando sermonem faci-
mus. Illud fane improbare videtur Sanctus
Basilius Magnus Cæsareæ Cappadociæ Ar-
chiepiscopus, aliqua edisserens de perfecta
hominis institutione, in Epistola Prima ad
Sanctum Gregorium Nazianzenum Theolo-
gum nuncupatum (4). Heinc sæpe miratus
sum animadvertens apud eruditissimum Can-
gium

(1) *Acta alia* §. 2. Eduntur a Bolla-
dianis post *Acta Antiquiora* in eodem
Tomo vii. Julii pag. 389.

(2) Ibidem §. 3.

(3) Ad Caput xviii. in adnotatis ad
calcem pag. 65. num. 1.

(4) Operum Tomo ii. pag. 783. Edit.
Parisus in fol. clolccxviii.

gium in Dissertatione de inferioris ævi Nu-
mismatibus (1), antiquum ab eo proditum
monimentum, in quo Septem Sanctorum
imagines in orbem expressæ sunt, totidem
segmentis distinctæ, quæ seniores, barbatos-
que viros exhibent cum nimbo rotundo circa
caput, statuque veluti dormientes repræsen-
tantur (2). In centro hujus emblematis hi-
storia valde obscura continetur; epigraphæ
vero partim latinis, partim græcis characte-
ribus, & male delineatis descripta est; ita ut
nulla interpretatione declarari possit. Cul-
pam tamen, si qua forte sit, tum in figuris,
tum in inscriptionibus, illi tribuit Cangius,
a quo ectypon, sive potius graphydem ac-
ceperat. Putandum eosdem Sanctos vii.
Dormientes in giro artificem exprimere vo-
luisse. Verum ex præmisso rerum ordine,
nullo modo quod præsumferat adsequutus
est: nisi forte historiam Sanctorum vii. Dor-
mientium in Germania, sive in Gallia claro-
rum

(1) Vide ad calcem Tomi ii. Glossarii
mediæ, & infimæ Latinitatis Tabu-
la ii.

(2) Ibidem Num. xxxi. Hujusmodi
Nummum, ni fallimur, quem se de-
scripsisse ait in Notis historicis, & phi-
lologicis ad Alexiadem Annæ Comnenæ
Cesaris, editum non reperimus in

Opere laudato pag. 322. cum aliis num-
mis ad Alexium pertinentibus. Id Opus,
sive notæ ad Alexiadem exstant post Jo-
annis Cinnami historiarum libros, seu
de rebus gestis a Joanne, & Manuele
Comnenis Imperatoribus Constantino-
politinis pag. 220. Edit. Parisus in fol.
An. m.dcc.lxx.

rum insculpere conatus sit, de quibus sermo incidit in hac Dissertatione Capite IV. Eam sane perscrutari modo, locus & occasio minime patiuntur, neque Cangius id in mente habuisse alicubi prodit.

CAP. VII

Illustrantur Instrumenta supplicii, & cruciatuum eorumdem Sanctorum Martyrum.

FACES autem, clavas, five fustes, vestesque, & secures ad Christifideles conterendos, mactandosque sæpe numero adhibitas fuisse, argumentis minime opus est, apud illos præsertim, qui Sacras Historias, atque Acta Martyrum, Martyrologia, ac Meneæ vetustissima utquunque lustrarunt. Quibus etiam omissis, fat est Antonii Gallonii Opus insigne de Martyrum cruciatibus hac illac inspicere, ubi delineata quoque, ne dum descripta sunt plurima instrumenta ab ethnica impietate adinventata, atque a tyrannis frequenti immanitate, atque odio probata, Martyribus excruciandis aptissima. Quæ instrumenta aliquando in Cryptis, five Cœmeteriis suburbanis prope Martyrum corpora reperta fuere, & nostra item ætate, licet admodum raro (1) inveniuntur, fidemque rei fa-

(1) Sacra Cœmeteria per singulos cuniculos ita diligenter perquisita sunt, ut certe parum superesse videatur ad explorandum.

faciunt indubiam probati viri, qui ad extrahendas illorum exuvias a Sacris Præsidibus sunt destinati (1), & alii Scriptores rerum Ecclesiasticarum in suis Operibus meminerunt (2): ferverique illa solent in sacrariis, thecisque, & piæ fidelium venerationi rite proponi, ut; *quod fuit instrumentum pænæ, inquit Eusebius Gallicanus (3), sit gloriæ testimonium, & dolorum materia transeat ad insigne meritum.*

DUO vetusta monimenta huic loco potissime congruentia adferenda succurrunt.

CAP. VIII

Toreuma vitreum vetustum cum imagine Sancti Demetrii exhibetur.

(1) Bosius (*Roma sotterranea*) Libro 1. Cap. xx. Lib. 11. Cap. 11. Lib. 14. Cap. 1. Edit. in 4.

Paulus Aringhius *Roma Subterranea* Tomo 1. Lib. 1. Cap. xxix. pag. 151. & seqq. Editionis in fol. Hanc autem editionem ideo recensuimus; est enim alia ejusdem Operis editio in 12. Arnheimæ. M.DC.LXXI. Apud Fridericum Hagium cum hoc titulo. *ROMA SVTERRANEA NOVISSIMA*, &c. ex absolutissimo Opere PAULI ARINGHI.

Fabrettus *Inscriptionum Antiquarum* Cap. viii. pag. 555.

Boldettus (*Offervazioni sopra i Cimiterj de' SS. Martiri*) Lib. 1. Cap. lx.

(2) Vide sis Baronium in *Annalibus Ecclesiasticis* variis locis, & in notis ad *Martyrologium Romanum*, potissime ad diem xxvi. Junii lit. d. Illud idem, quod de instrumentis obitus Sanctorum Martyrum in eorundem locis sepulchralibus

reptis jam diximus, scite animadvertit Aringhius (*Rom. Subterr. T. 1. Lib. 1. Cap. xxix. §. 12.*) in tumulis quoque Sanctorum Confessorum accidere; nisi quod hujusmodi penitentiae instrumenta, ipsi aliquando expetierunt, jusseruntque in suis tumulis post mortem reponenda, ut in eorum Actis, & Historia vitæ monetur. Instrumenta vero Martyrii, vel ab sociis servata, & memoriz, ac venerationis ergo in loculis apud illos reposita fuerunt; vel Martyrum corporibus non numquam uti infixæ erant relicta, quemadmodum cultri, lanceæ, clavi, &c. ita cum iisdem fuerunt simul tumulata.

(3) Homilia de Sanctis Martyribus Ehipodio, five Epiphodio, & Alexandro. Exstat in *Bibliotheca Patrum Lugdunensi* Tomo vi. Locum a nobis indicatum leger, si cupis reperire, pag. 669.

runt. Utrumque servatur in Museo Victorio, atque admodum insigne est. Primum est Vitrum anaglyphum cærulei coloris, atque diaphanum (1), imaginem militis egregie loricati, sive cataphracta induti exhibens. Is capillos crispas habet, brevesque. Imberbis est, ætatem tamen præferens Viri maturitate præstantis, & majestate gravis. Dextera manu (quod maxime notandum velim), lanceam oblique tenet, nempe parte superiori ad

(1) Ad præfationem huic Dissertationi, de Sanctis VII. Dormientibus Ephesinis, præpositam, in qua normam exposuimus ad construenda hujusmodi quavis opera ad veterum imitationem, fortasse non incuriosis sitis utilem. De hisce vitreis cimeliis pauca prodit Bonartotius in Præfatione ad Numismata majoris moduli Musei Carpinei Pagina xvi. Quod autem ibidem ait tam multa ideo reperiri, quod plebs urbana in anulis, quos defererebat, illis uteretur; quamvis verum esse minime dubita verim: at tamen tunc quoque aliquos fuisse opinari lubet, ac credere (utimodo plures existunt), qui ingenti gemmarum sculpturarum pretio perterriti, hujusmodi pastis sacritiam Dactyliothecam facilius sibi parare studuerint. Rei testimonium nostra ætate præstint anuli aurei magni ponderis, argentei quoque, & ærei deaurati aliquoties reperti, in quibus eadem vitrea gemma a vetustioribus immixta conspicuntur. De hoc vitri genere videndus est Plineus Naturalis Historiæ Libro xxxvi. Cap. xxvi. & de eodem scribit Marbodæus antiquus Poëta, ab Jacobo Gronovio vulgatus post

auctam Abrahami Gorlæi Dactyliothecam (Parte II. pag. 5. edit. Lugduni Batavorum in 4. cl. l. c. xcy.) agens de Gemmis, sive pretiosis lapidibus, illorumque insita virtute.

Sed fraus intactum quia nil humana relinquit.

(Invida naturam, dum scilicet ars imitatur,)

Veras a falsis, labor est discernere gemmas.

Callida, quas didicit vitro simulare doloso,

Dum veram speciem mentitur adultera forma, &c.

Nuperrime de antiquitate vitreorum emblematum, gemmarumque sacritiarum, aliqua dixit clarus Gorius in editione Poëmatum Actii Synceri Sannazarii de Partu Virginis, una cum Italica versione Comitis Casareggi (Observationi sopra iv. Monumenti degli antichi Cristiani rappresentanti il Presidio del nato Salvatore, &c.) post Præfationem §. xiii. in fine, & §. xiv. Pag. lxxxvi. & seq. In iisdem autem observationibus, editis scorsim ab ipso Poëmate Sannazarii, Pagina liv. & lv.

ad dexteram vergente, inferiori sinistram versus. Manu læva brachio insertum scu-

Vitri antiqui magnitudo.

tum rotundum, sive clypeum gerit (1), circulo super aream eminentiori ornatum, in quo græca Crux eadem area pariter eminentior,

(1) Porro Scutum a Clypeo distinguebant veteres, quod Clypei rotundi essent; Scuta, longiora. Videntur Titus Livius, Virgilius, alique plures ex veteribus, & recentioribus. De hac re egimus aliquando in illustratione Aurei Nummi, seu Florenti veteris: Parte iv. Numero xxx. §. 13. pag. 436.

Nostra ætate scutum pro clypeo, & clypeus pro scuto usurpari solet; quum cessaverit usus illorum tum in bello, tum in omni singulari certamine, Itaque ple-

rumque tamquam synonyma censentur. Siquidem armis paribus congressuri, dextera enses gerunt, sinistra hostiles ictus retundunt; neque scutum, neque clypeum, sed neque thoracem, galeamque induunt; non ut facilius mortem declinent (quam nullo defensionis instrumento protecti, pene inevitabilem consequuntur); sed quasi vetustioribus fortiores, vulnerari se minime posse existiment, pensantes agilitate corporis impedimentum armorum,

tior, spectatur (1). Lorica autem, qua induitur; non quidem ex corio, qualem describit Servius apud Virgilium (2), neque lino constare facile adfirmaverim, qualem ex Homero memorat Plinius (3) apud Trojanos usurpatam: Sed potius æream, ornatamque aureis segmentis effinxisse vetustum artificem opinamur; quum iisdem segmentis valde exstantibus exprefferit, quæ ferre non solet corium, ac linum. Chlamys post tergum de-

(1) Hanc Crucem aliquando Monogrammate Christi ornatissimo, ita fortasse occultabant Veteres Christiani;

scilicet græca litera P. capite non nihil aperto, ac supertransiente hastam Crucis rectam,

ut in duabus Lucernis scilicet videri potest in Nummo Aereo explicato Parte 1. Cap. xi. pag. 53. & 54. in quibus eandem litera P. exprimere potius videtur literas ST. sed græcorum more simul conjunctas. Crux autem græce *σταυρός* dicitur. Quoties igitur hujusmodi Monogramma occurrerit, a Christo Cruci adlixo, ipsam Crucem sanctificatam fuisse, tacite edocemur. Inquit Cælius Sædulus Presbyter, *Mirabilem Divinorum, sive Operis Paschalis* Libro IV. *Neve quis ignoret speciem Crucis esse colendam,*
Quæ Dominum portavit evans, ratione potenti.

Quatuor inde plagas quadrati colligit Orbis.
Splendidus Auctoris de vertice fulget Eous;
Occiduo sacra lambuntur sydere planæ;
Arcton dextra tenet; medium lava erigit axem;
Cunæque de membris vivit natura creantis,
Et Cruce complexum Christus regit undique mundum, &c.
Adi Bibliothecæ Veterum Patrum Lugdunensis editionis Tom. VI. pag. 470.
(2) Libro XI. *Æneid.* v. 679.
(3) *Nat. Histor.* Lib. XIX. Cap. I.

dependens (1), bulla de more firmata est ante pectus, ad humeri dexteri partem (2). Ornatur nimbo rotundo circa caput, literis

C 2

utri-

(1) Inquit Isidorus *Originum* Lib. XIX. Capite XXIV. *Chlamys est, quæ ex una parte induitur, neque consuitur, sed fibula infrenatur.*

(2) Ita frequentissime in vetustis signis, & hermis marmoreis, æreisque vulgo *Busti*: In imaginibus tum depictis, tum iis, quæ in sarcophagis sculptæ sunt: In Cameis quoque, & Gemmis, in quibus protomæ virorum illu-

strium conspiciuntur, & in vitreis monumentis, quæ supersunt. Illas autem ex quovis metallo, nitide ac studiose elaborato consuebant, sive lapillis pretiosis rutilantibus immissis, & non nunquam Cameis, sive Gemmis opere anaglyphico a claris cælatoribus excelsis ornabant, parabantque. Rarissimam hujusmodi Bullam ex vitro subviri, atque opaco hujus moduli,

figuram Alexandri Macedonis galeati, pectore tenus, cum baltheo, plena, ac pene exstanti insignitam, ex nostro Museo depromimus; ex ejus enim aversa parte duplici diametro eminentiori æqualiter perforato distincta (quod nullus rei antiquariæ scriptor ad hanc diem studiosis ostendit veteris monumenti testimonio), discimus quomodo Bullam cum chlamyde alternis insimul vicibus inserto loro, sive funiculo fibularent. Hanc tandem Bullam, plane singula-

rem, dono dedimus, veteris amicitiae, ac benevolentiae tesseram, Hieronymo Equiti Odani, qui graphydem exprefferit: Is vero, ut monuit me, hoc eodem anno præbuit heic Romæ *Milord Ouyard Carlisle*, qui illam conspicatus mire laudaverat. Fortasse generoso alicui militi inserviebat: sumebant enim antiquiores ab illis imaginibus, quas gestabant virtutis omen, ac certissimam felicitatem in rebus gerendis sibi augurabantur, & promittebant.

utrimque inscriptis Θ ΔΗ Μ ΤΡΙ ΟC. Hoc est SANCTVS DEMETRIVS. Porro hujus insignis Christi Martyris, qui Thessalonicae Proconsulis munus impleverat, mentio exstat in Martyrologio Romano ad Diem VIII. Eidus Octobris (1), & de eodem fusius agunt Beda, Metaphrastes, Lipomannus, Surius. Apud Græcos vero celeberrimum est nomen illius, & in Meneis relatum ad Diem VII. Kal. Novembris. Ita quoque in Menologio Basilii ad eandem Diem, scilicet XXVI. Octobris, certamen Sancti Demetrii Martyris describitur, cui MAGNI titulus adponitur (2). Α' Ἁλυσίς τῶ ἀγίῳ μεγαλομάρτυρος Δημητρίῳ. Adi Cangium in Constantinopoli Christiana (3), qui Ædes huic Sancto ibidem Sacras memorat, & locum in eadem Urbe, *ad Sanctum Demetrium*, nuncupatum fuisse, ex Duca, & Leunclavio confirmat, aliaque prodit ad adstruendum Sancti Demetrii cultum valde opportuna. Vide item notas ejusdem Cangii ad Alexiadem Annæ Comnenæ (4), & Joannis Stau-

(1) Thessalonicae S. Demetrii Proconsulis, qui quum plurimos ad Christi fidem perduceret, Maximiani Imperatoris jussu, lanceis confossus Martyrium consummavit.

(2) Parte 1. pag. 143.

(3) Libro 1v. Cap. vi. §. xxxiii. pag. 122.

(4) Pag. 259. & 384. Id Opus laudatur a nobis iterum in hac Dissert. Cap. vi.

Stauracii Cartophilacis Orationem de Miraculis Sancti Demetrii Proconsulis, quam Petrus Lambecius Hamburgensis, in Bibliotheca Cæsarea commentariis illustrata (1), se descripsisse ait, ex vetustis manu scriptis codicibus in supplemento Historiarum de Vitis Sanctorum. Illud vero Supplementum in nostram Italiam fortasse nondum delatum est; etenim in magnis Urbis Bibliothecis, quæ patent, cum aliis ejusdem Lambecii Operibus, certe non reperitur; neque umquam in editis celebriorum Bibliothecarum catalogis animadvertisse memini: ita ut facile dubitaverim per obitum illius Viri adhuc latere, ineditam illam Orationem. Mortem autem subiit Demetrius lanceis vulneratus atque confossus; unde raritatem sumit hoc monumentum, quod instrumentum martyrii una cum imagine Martyris refert contemplandum. Sed rudiuscule exprimitur in tabula Menologii Basiliani Æri incisa, in qua Demetrius in carcere detentus delineatus est, & adversus eum fuit sive miles, sive fatelles immissus, lanceaque eundem transfigit:

Quod

(2) Commentariorum de Augustissima Bibliotheca Cæsarea Vindobonensi To-

mo 1. pag. 136. & seq. Sunt vero hujusmodi Commentaria valde utilia.

Quod enim pertinet ad picturam, parcendum (1) illi ævo artibus elegantioribus destituito, & prorsus impolito.

CAP. IX

Aliud Toreuma antiquum ex Amethyso vulgatur.

ALUD monumentum materia pretiosiori constat; est enim ex Amethyso, & fortasse eundem Sanctum Demetrium, typo semiexstante exhibet, figura militis galeati, ac thoracati; clypeus vero Cruce haudquaquam insignitur. Cetera ut paullo ante descripsimus; Nimbo etenim rotundo pone caput exornatur, & chlamyde post humeros effusa, religataque ante pectus bulla, in parte

(1) Cicero de Natura Deorum Lib. II. pag. 286. inquit. *Quam vero aptas, quamque multarum artium ministras manus, natura homini dedit? Digitorum enim contractio facilis, facilisque porrectio propter molles commissuras, & artus, nullo in motu laborat. Itaque ad pingendum, fingendum, ad scalpendum, ad nervorum eliciendos sonos ad tiliarum, apta manus est admotione digitorum, &c. Vide quoque Lactantii Firmiani Librum de Opificio Dei, Capite x. in quo agit de membris exterioribus hominis, atque usu illorum. Plinius autem Naturalis Historie Libro xxxiv. Cap. iv. ait. Effigies hominum non solebant exprimi, nisi aliqua illustri causa perpetuitatem merentium. Atque inde Sallustius, De Bello Jugurthino, fere in principio dixit. Sæpe audiui Q. Maximum, P. Scipionem, præterea Civitatis nostra præclaros viros, solitos ita dicere, quam Majorum imagines intuerentur, ve-*

hementissime sibi animum ad virtutem accendi. Qua plane de causa Effigies Majorum in prima parte Aedis poni consuevisse narrat Valerius Maximus Exemplorum memorabilium Libro v. Cap. viii. Verum quod abusus aliquando obrepere videantur, notandus Ciceronis locus Libro II. de Oratore, ubi pag. 199. scribit. Valde autem videntur etiam imagines, quæ fere in deformitatem, aut in aliquod vitium corporis ducuntur, cum similitudine turpioris. De hoc abusu alibi loquuti sumus, Lege Thebanorum multa pecuniaria coercito. Vide Dissertat. Glyptograph. Cap. I. pag. 2. ubi eandem Legem descripsimus. Neque enim ita generati a natura sumus (ait idem Cicero Libro I. de Officiis pag. 432.) ut ad ludum, & jocum facti esse videamur; sed ad severitatem potius, & ad quadam studia graviora, atque majora. Sed aliud est ingeniose abuti arte picturæ; aliud præclara pingendo ex imperitiâ deficere.

te dexteriori; lancea tamen, quam dextera manu tenet, parte superiori sinistram versus, inferiori ad dexteram vergit.

Gemmæ antiquæ magnitudo.

Literæ ad utramque capitis partem olim inscriptæ, detritæ maxime sunt; ita ut vix legi possit ΑΓ...nempe ΑΓΙΟΣ. hoc est SANCTVS; sed reliquæ literæ superstites nomen nullum componunt, lævigata postmodum, vel ab ævo, vel potius ab imperita manu otiosi hominis area hujus monumenti. Verum ex nonnullis literarum (Deo favente), adhuc incorruptarum vestigiis, facile Demetrii nomen excipere quis posset, ut in iconismo adposito demonstrant characteres suppleti, punctis tantum descripti, una cum iis etiamnum

ma-

manentibus, qui linearum ductu, non punctis exprimuntur.

CAP. X

De Sanctis Martyribus, eorumque differentia. De Sanctis Confessoribus.

ILLI vero, qui citata seu violenta, ac crudeli morte vitam finierunt, testatique sunt pretio sanguinis veritatem Christianæ Religionis, & Fidei, *Martyres* nuncupantur (1): Martyr enim græce testis est. Sanctus Isidorus, duo tantum Martyrii genera distinguit: Unum *in aperta passione*, scilicet in sævitie tormentorum perpeffa; aliud *in occulta animi virtute*, inquit enim (2). *Multi hostis infidias tolerantes, & cunctis carnalibus desideriis resistentes, per hoc quod se Omnipotenti Deo in corde mactaverunt, etiam pacis tempore Martyres facti sunt: qui etiam si persecutionis tempus exsisteret, Martyres esse potuerunt.* Hos tamen, qui mortem in tormentis non consummarunt, sed vitam poenitentiae operibus addicti transfegerunt, & heroicis virtutibus claruerunt, etiam si aliqua pro Chri-

(1) Vide sis Ammianum Marcellinum. *Rerum gestarum* Libro xxii. Cap. xi. pag. 326. Edit. Parisiis in fol. ex Officina Antonij Dezallier. M.DC.LXXXI.

Vide, item Lib. xxvii. Cap. vii. pag. 492. Ubi loci utiles, ac necessarias ob-

servationes adiecit Hadrianus Valefius.

Adi quoque Ruinart *Acta Martyrum Sincera, & Selecta* in Præfatione generali pag. lxxv. Utimur autem editione Veronensi in fol. An. M.DCC.LXXXI.

(2) *Originum* Libro vii. Capite xi.

Christo passi sint, Ecclesia Catholica modo Confessores appellat: illosque in Litaniis maioribus secernit a Martyribus, quum eorundem apud Deum intercessionem flagitat; & in Litaniis minoribus, quæ ad Beatam Virginem Dei Genitricem Mariam propitiorem apud Deum obtinendam recitantur, Regnam Martyrum ipsam dicimus, & item Regnam Confessorum nuncupamus. Confessor autem & Martyr idem significare videtur, si græca unius vocabuli, & latina alterius origo spectetur, licet secus usurpari soleat, ut dicebam. De Sancto Felice Nolano Presbytero, qui certe Confessor occubuit, memoriam agit Martyrologium Romanum ad Diem xix. Kal. Februarii. De eodem vero Sanctus Paullinus Episcopus canebat (1).

*Cælestem nactus sine sanguine Martyr honorē.
Nam Confessor obit, penas non sponte lucratus,
Acceptante Deo fidam pro sanguine mentem;
Qui cordis taciti scrutator, ferre paratos
Æquiparat passis: sat habens interna probasse,
Supplicium carnis iusta pietate remittit.
Martyrium sine cæde placet; passura voluntas*

D

Suf-

(1) Natali iii. Carmine xviii. Vide in Bibliotheca Patrum Lugdunensi Tomo vi. pag. 272. & 273, sed alibi quoque pro libito videris.

*Sufficit ; & summi est meriti testatio voti :
Et paullo post de eodem ait :*

*Denique nil impar bis qui fudere cruorem
Testibus & titulo simul , & virtute recepta ,
Martyris ostendit meritum &c.*

Atque infra ibidem .

*Martyris ad tumulum debes & terra coronas.
Ast illum superi sacra gloria luminis ambit ,
Florentem gemina belli , pacisque corona .*

Porro aliquos *bis Martyres* , aliquos *triplicatos Martyres* vocatos animadvertunt Dominicus , & Carolus Fratres Macri in Hierolexico (1) , quod bis , atque iterum tertio passi sint . De eadem occulta animi virtute Sanctus Cyprianus inquit (2) . *Non enim Christiani hominis corona una est , quæ tempore persecutionis accipitur . Habet & pax coronas suas , quibus de varia , & multiplici congressione*

(1) Verbo *Martyr* .

(2) Libro de Zelo , & Livore . Vide editionem Venetam in fol. Anni M.DCC.XXVIII. Column. 509. S. Gregorius Homil. xxxii. in Evang. Sicut arte Medicina calida frigidis , frigida calidis curantur , ita Dominus noster contraria opposuit medicamenta peccatis ; ut lubricis continentiam , tenacibus largitatem , iracundis mansuetudinem , elatis præciperet humilitatem .

S. Ildorus Orig. Lib. iv. Cap. ix. Om-

nis autem curatio , aut ex contrariis , aut ex similibus adhibetur . Ex contrariis , ut frigidum calido , vel siccum humido . Sicut & in homine superbia sanari non potest , nisi humilitate sanetur . Ex similibus vero , &c. . . . Nam antidotum Græce , Latine ex contrario datum dicitur . Contraria enim contrariis Medicina ratione curantur , &c. Morborum igitur animi curatio , quod pravæ naturæ inclinationi obstando consequatur , Virtus occulta animi nuncupatur .

*stone victores , prostrato , & subacto adversario coronamur . Libidinem subegisse , continentia palma est . Contra iram , contra injuriam repugnasse , corona patientia est . De avaritia triumphus est pecuniam spernere &c. Ceterum alia quam multa egregie exponens Sanctissimus Dominus noster BENEDICTUS XIV. PONTIFEX MAXIMUS in Opere de Canonizatione Sanctorum (1) , typis impresso quum Archiepiscopi munere Bononiæ fungeretur , Martyres in tres classes distribuit ; alios enim *designatos* nominat , eos nempe , quibus mortis poena denunciata fuerat , lata in iudicio , five extra iudicium sententia , nec tamen a carnifice illata erat ; alios Martyres *consummados* , five *coronatos* : iique sunt , qui vel in suppliciis , vel paullo post illorum immanitatem toleratam decedebant ; alios demum *vindicatos* vocat , illos scilicet , quibus cultus a Sancta Romana Ecclesia , probatis , discussisque eorum actis , decretus existit , atque ut par est , rite adhibetur . Sed de Martyrum discrimine vide quoque Ruinart Acta*

D 2

Mar-

(1) De Servorum Dei Beatificatione , & Beatorum Canonizatione Autore Prospero de Lambertinis S. R. E. Car-

dinali , &c. Bononiæ . Tomi iv. in fol. Vide sis Tomo I. Lib. I. Cap. II. §. 8. & §. 9.

Martyrum sincera, & selecta (1), & Baronium in notationibus ad Martyrologium Romanum (2) erudite differentem.

CAP. XI

Quare Sancti Martyres Ephesini Dormientes dicti sint explanatur. Vetera monumenta indicantur, proferuntur, & illustrantur.

AT enim quare horum Sanctorum memoria, Dormientium titulo recoli soleat, atque ita recensatur: etsi multi multa loquantur, prout sua eos ducit opinio, ac vulgaris quædam fama consentit (nihil enim ad aliquid firmandum proferunt), & adhuc in re gravissima fundamentum ab illis quærendum fit, in quo consistant; Duplicem tamen adfert rationem laudatus Baronius (3). Porro nisi stabili fundamento innitatur sententia, rem utilem cætui hominum plane faciunt, qui pronunciare detrectant. Quod rei quæsitæ caliginem potius offundant ambagibus verborum, quam claritatem impertiantur. Sed magni Ecclesiasticæ Historiæ parentis verba, & ab eodem expositas rationes promamus, quibus eundem Sanctorum Ephesinorum titulum illustrat: Inquit ergo (4): *Altera ratio, quod hi Martyres temporibus Decii consummarint martyrium intra spe-*

(1) In Præfatione generali pag. XLII. XLVII. LXVI. & LXVII. In Opere pag. 176. & 491. in fine.

(2) Ad diem 11. Januarii lit. h.

(3) Ibidem ad diem XXVI. Julij lit. f.

(4) Citato supra loco.

speluncam clausi (1), ac demum specus ostio reservato, inuentis eorum corporibus, velut rediuviviterum apparuissent; dictique Dormientes consueto Divinæ Scripturæ loquendi usu (1), quo eos, qui pie, religioseque vita functi sunt, Dormien-

(1) Acta Antiquiora. §. 5. pag. 388. Et cogitavit crudelis Imperator illos in spelunca occidere. Præcepit etiam, & venerunt artifices cum machinis suis, atque lapides suis machinamentis devolverunt, & ad ostium posuerunt.

Acta alia §. 3. Abjecerunt in speluncam Montis Celi, &c. . . . Ibidem §. 4. Inclusis igitur Sanctis sub carceris privatim custodia Quibus orantibus Deus exaudivit orationem eorum: suscepitque animas illorum: & erant jacentes super humum, quasi suavi somno dormientes. Ibid. §. 5. Commotus deinde Imperator dixit suis: Ite itaque, & oppilate os cavernæ, &c.

Sævitiam, atque immanitatem Decii exprimit Lactantius de Mortibus persecutorum Capite IV. quum inquit. Exstiterit enim post annos plurimos, execrabile animal Decius, qui vexaret Ecclesiam, &c. Vide sis Stephani Baluzii Miscellaneorum Tomo II. pag. 4. edit. Parisiis in 8. MDCCLXXIX.

Ceterum speluncæ in quibus veteres, ut essent tutiores abscondebantur, præsertim in terra Iudææ frequentes erant, ut ex multis Scripturæ Sacre locis apertissimum est. Legitur Libro I. Regum Cap. XIII. vers. 6. Quod quum vidissent viri Israel se in arcto positos (afflictus enim erat populus), absconderunt se in speluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris, & in cisternis. Ibidem Cap. XIV. v. 11. Dixeruntque Philistiim: En Hebræi egrediuntur de cavernis, in quibus absconditi fuerant.

Sanctus Paulus in Epistola ad Hebræos Cap. XI. v. 38. inquit quosdam veteris Testamenti Patres: quibus dignus non erat mundus, diu vixisse, in solitudinibus errantes, in montibus, & in speluncis, & in cavernis terræ. Hæc autem ex multis indicasse sufficiat.

(1) Ita potro in Deuteronomio Cap. XXXI. vers. 16. Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, &c. . . . Lib. II. Reg. Cap. VII. v. 12. Quumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, &c. . . . Vide item Lib. II. Reg. Cap. II. v. 10. & Cap. XI. v. 21. & v. 43. Item Cap. XIV. v. 20. Libro quoque Sapientiæ Cap. III. v. 1. v. 2. & v. 3. In Actibus Apostolorum Capite VII. v. ultimo legitur de Sancto Stephano, quod quum a Judæis lapidaretur, clamavit voce magna dicens. Domine ne statuas illis hoc peccatum; & quum hoc dixisset obdormivit in Domino. Ibidem Capite XIII. v. 36. de Sancto Rege David dicitur, quod quum administrasset voluntati Dei, dormivit: & adpositus est ad patres suos, & vidit corruptionem. Item in Epistola I. Sancti Pauli ad Thessalonicenses Cap. IV. v. 12. Nolumus autem vos ignorare, Fratres, de dormientibus, ut non contristimini, sicut & ceteri, qui spem non habent. Vide item v. 13. v. 14. & v. 15. Plura vero testimonia tum Veteris, tum novi Testamenti transferbere satius duxi: quum obvia cuicque sint.

mientes consuevit appellare (1). Altera vero, quod iidem temporibus Decii, usque ad ultima tempora

(1) Sanctus Marcus Capite v. vers. 19. De filia Archisynagogi a Christo suscitata inquit *Puella non est mortua, sed dormit*. Vide item Matthæi Cap. ix. v. 24. & 25. Lucæ quoque Cap. vii. v. 52. Christus de Lazaro quadriduo apud Joannem Cap. xi. v. 11. ait: *Lazarus amicus noster dormit, sed vado, ut a somno excitem eum*: & v. 13. Dixit autem Jesus de morte ejus: illi autem putaverunt, quia de dormitione somni diceret. v. autem 14. Tunc ergo Jesus dixit eis manifeste, *Lazarus mortuus est*, &c.

Hoc miraculum, quo Christus Dominus noster Lazarum (qui postea, ut multi putant, Massiliensem Episcopus

fuit) suscitavit a morte, sapientius veteres Christiani pictura expresserunt in cubiculis Cœmeteriorum. In sarcophagis pariter, atque in antiquis loculorum titulis non semel eclarunt, & musivis quoque operibus aliquando effinxerunt. In imo fundo etiam vitreorum vasculorum observari potest apud Bonarrotium (*Observationi sopra alcuni frammenti di Vasi antichi di Vetro ornati di Figure*. Tav. vii. num. 1. num. 2. e num. 3.) & Boldettum (*Observationi sopra i Cimiteri de' santi Martiri*, &c. Lib. 1. Cap. xxxix. Tav. iii. num. 5. pag. 194.) ejusmodi illud est, quod servatur Romæ in Museo Victorio, neque hæcenus editum fuit.

Christus signum operaturus, elata dextera gerit virgam, nempe *directionis*, & *regni*, ut in Psalmo xlv. habetur; de qua inquit Sanctus Isidorus (*Exodi Cap. vii.*) *Virga est verbum directum, regale, plenum potestatis, insigne imperij*. Lazarus insitis involutus ante eum jacet. Cingunt autem illum insitæ, non a collo, sed a pectore ad pedes; a collo enim, & infra, fascia duplex se se ante pectus intersectat, uti in fundo valis vitrei apud Bonarrotium (*Tabula vii. num. 3.*) eadem Historia cernitur: & in alio antiquo vitro apud eundem (*Tab. xxviii. num. 2.*) Genius alatus face inversa

spectatur, adsimili, duplicique fascia ad pectus religatus. De hac fortasse Isidorus (*Originum Libro xix. Cap. xxxiii.*) non nihil edisserit, ut idem Bonarrotius animadvertit in Opere citato (pag. 187.)

Plura de Lazaro ad vitam revocato, post veteres Patres dixerunt Bosius (*Roma sotterranea Lib. 1. Cap. xix. Lib. iv. Cap. xxiii.*) Paullus Aringhii (*Roma subterranea Tom. 1. Lib. 1. Cap. xxiv. & Tom. II. Lib. vi. Cap. xi.*, & Joannes Jacobus Chiffletius (*De Lintheis sepulchralibus Christi Servatoris Crispi Historica*, &c.:) Deinde Bonarrotius in eodem Opere (pag. 49. 50. & 51.) & postmodum Boldet-

pora Theodosii junioris intra specum clausi, somno capti, ad ducentos fere annos revera dormierint. In priorem sententiam idem Baronius declinat (1), inquit vero. *Quid autem in hac re sentiendum sit, ego minime decerno; nec mihi tantum sumo, ut hæc audeam definire*. Eandem sententiam libenti animo amplectuntur Bollandiani (2), sed nihil definientes; quin potius, circa veritatem hujus Historiæ, ut ipsi subdunt, *utrimque argumenta alienis verbis protulisse sufficiet*. Laudata ejusdem Cardinalis opinio, etsi novis argumentis minime fulcienda videatur, tamen momenta, quæ mox proferam, ad eam juvandam congesta, Lectorem ad judicandum facilius allicient, atque disponent.

HÆC

tus (*Lib. 1. Cap. xv. pag. 59. e 64. Cap. xxxix. pag. 196.*) qui nonnullas icunculas, sive ex osse, sive ex ære, quasi hujusmodi insitis involutas (quasque vulgus imperitum, ægyptias putans opellas, vocare solet idola), nonnumquam invenire in Cœmeterijs suburbanis, & a se quoque inventas fuisse declarat; typum vero Lazari, & in eodem plerumque resurrectionem Domini Nostri Jesu Christi, ut inquit S. Ambrosius (*De fide resurrectionis*) misilice expresserunt.

Nostri ætate in varijs Urbis Museis, & in magnis Aromatariis Romæ, Florentiæ, Neapoli, alibique servantur aliqua Ægyptiorum cadavera aromatis condita, quæ vulgo *Mummie* di-

cuntur, & istiusmodi insitis inscriptis, quæ papyraceæ sunt, circumvoluta conspiciuntur. Singulæ vero exstant plerumque in singulari arca excavata ex ligno cedri, sive sicomori incorruptibili; ita ut omnis arca duabus partibus constet: Altera quæ corpus excipit; altera, quæ supra contegit. Demum quælibet arca tota exlata est, & corpus humanum refert, quale intrinsecus in arca latet, supinum, dormientis imagine figuratum.

(1) Vide notas ad Martyrologium Romanum loco paullo ante indicato.

(2) Tomo vi. Julii ad diem xxviii. In Commentario prævio pag. 383. nempe §. v. num. 37.

HÆC igitur Dormitionis appellatio pro obitu, post insignia Patrum testimo-
nia, potissime ubi agunt de Beatæ Mariæ
Virginis gloriosa migratione in coelestes
æternitates, relicta sæculi ærumna (quam
hodie una, eademque festiva celebritate,
Sancta Romana Ecclesia nomine Adsumptio-
nis in cœlum (1) recolit XVIII. Kal. Septem-
bris), & post quam multa exempla Ecclesia-
sticæ Historiæ, licet non ita frequenter, oc-
currit quoque in antiquis Christianorum ti-
tulis inscriptis, erutisque ex cœmeteriis
prope Urbem, quæ a constitutis fossoribus
jussu præsidum quotannis perquiruntur;
Nec quidem remanet dubitationi locus,
utrum de somno, an certo certius de morte
iisdem illi tituli sint interpretandi (2). Spo-
nius

(1) Quam valde incertum sit, quo
tempore post obitum Beatæ Mariæ Virgi-
nis, corpus ejusdem adsumtum in Cœlum
suerit, & variæ circumferantur opiniones
(non enim eadem ipsa die obitus adsum-
ta est): Ussardus, & Ado in suis Mar-
tyrologiis prædicta die festum *Dormitio-
nis* Dei Genitricis celebrari consuevisse
indicantes; de recto Ecclesiæ judicio
statim subdunt. *Plus elegit sobrietas Ec-
clesia cum pietate nescire, quam ali-
quid frivolum, & apocryphum, inde
tenendo docere.* Videndus Baronius in
notis ad Martyrologium Romanum die

XV. Augusti. Videndus item die XIV. &
XXI. ubi de Vigilia, atque Octava ejus-
dem Festi agit. Adi quoque Bollandianos
in Actis Sanctorum Tomo VII. Junii,
nempe in Auctariis ad Ussardi Martyro-
logium, pag. 468. & seqq.

(2) Notandum nostro ævo pariter lo-
ca, in quibus Christianifideles tumulari so-
lent *Κοιμητήρια* nuncupari; & plane
ita dicuntur a verbo *κοιμάομαι*, quod
latine vertitur *Dormio*. Igitur Cœme-
teria quum dicimus, quasi Dormito-
ria, seu loca Dormitionis exprimi-
mus.

nus in Miscellaneis eruditæ antiquitatis (1)
Christianum adfert inscriptum lapidem, in
quo legitur. DEP. IVLII. ZACONI SI.
QVIS. POST. NOSTRAM. PAVSATIONEM.
SARCOPHAGVM. APERIRE. VOLVERIT. &c.
Haud aliter apud Gruterum reperitur (2),
Aurelium Eusebium Matri, Conjugi, & So-
rori FIDELITER PAVSANTIBUS titulum posuif-
se. PAVSAT. IN. PACE. legitur apud Bol-
dettum (3). Idem Sponius inter marmora
græca (4) Sarcophagum exhibet latina in-
scriptione notatum, cujus ultima tantum li-
nea, græca hæc habet. EN IRENAE AI KYMY-
SIS AY quæ vertit (5). *In pace Dormi-
tio, sive Depositio ejus.* Si de veterum Chri-
stianorum depositione verba facere heic insti-
tuam, extra chorum importune versarer,
& utramque paginam facile vetustis moni-
mentis implerem, in quibus perquam sæpe
DEPOSITIO, sive DEPOSITVS IN PACE, occur-
rit. Sed magis ad nostram Historiam illu-
strandam faciunt antiqui lapides, in quibus
apud Boldettum legitur DORMIT (6). DOR-

E

MIT

(1) Sectione IX. pag. 295.

(2) Pag. XL. num. 9.

(3) Lib. I. Cap. VI. pag. 399. Lib. II.
Cap. VII. pag. 436.

(4) Sectione X. pag. 371.

(5) Ibidem pag. 372.

(6) Lib. II. Cap. VI. pag. 396. Item
Ibidem pag. 399. pag. 400. & pag. 405.

MIT IN DEO (1). DORMIT IN PACE (2). DORMIENTI IN PACE (3). IN PACE DOMINI DORMIAS (4). ZOTICVS HIC AD DORMIENDVM (5). DORMITIONE (6). Quæ formulæ reperiuntur etiam apud Fabrettum, ut ad calcem paginarum suis locis adnotavimus: quibus addi possunt eorundem Christianorum haud absimiles voces DORMITIO (7). INTER DORMIENTES (8). Etenim omnes ad indicandum vitæ obitum cum spe futuræ resurrectionis a fidelibus fuerunt, consuetudine a maioribus accepta, excogitatae. Marmor editum ab eodem Fabretto (9) habet. REQUIESCIT IN SOMNO PACIS. Aliud item apud Boldettum (10), penes quem in alio vetusto titulo legitur (11) RECESSIT IN SOMNO PACIS, & in effracto lapide apud Fabrettum (12),

IN

(1) Lib. II. Cap. VI. pag. 399.

(2) Lib. II. Cap. IV. pag. 362. *Ibid.* pag. 375. & 376. Lib. II. Cap. VI. pag. 395. p. 396. p. 397. p. 398. p. 399. p. 401. 402. 403. 404. 405. 406. Lib. II. Cap. XII. pag. 466. Vide quoque clarissimi Fabretti Inscriptiones Cap. VIII. pag. 552. 553. 554. DORMIT IN PACE legitur quoque in alio vetusto cœmeteriali lapide apud Antonium Mariam Lupi Societatis Jesu Presbyterum in Dissertatione ad nuper inventum Severæ Martyris Epitaphium §. III. pag. 13. Vtrum, dum vitam ageret nobis amicussum, & cujus obitum lugent eruditi.

(3) Lib. I. Cap. XIV. pag. 56. Lib. II. Cap. V. pag. 382. Lib. II. Cap. VI. pag. 396. Fabret. Inscript. Cap. VIII. pag. 553. num. 36.

(4) Lib. II. Cap. VI. pag. 418.

(5) Lib. II. Cap. VI. pag. 399.

(6) Lib. I. Cap. XIV. pag. 51. Lib. II. Cap. VI. pag. 403. *Ibidem* Cap. XII. pag. 467. Cap. XII. pag. 490.

(7) Fabret. Inscript. Cap. VIII. pag. 553.

(8) *Idem ibidem*, pag. 554.

(9) *Ibidem* Cap. VIII. pag. 553.

(10) Lib. II. Cap. III. pag. 345.

(11) Lib. II. Cap. VI. pag. 397.

(12) Inscript. Cap. VIII. pag. 554.

IN PACE SOMNI. Illud pronunciant quoque Sacerdotes in Canone Missæ (1), memoriam agentes fidelium Defunctorum. Ita IN SOMNO PACIS dormiens exprimitur in hoc perantiquo, sed temporis injuria partim exeso plumbeo monimento *Musei Victorii* Beatus aliquis Martyr super arca jacens supinus, quibusdam arcubus Ædem Sacram præsignantibus, in qua ille jacebat. Nimbus pone caput conspicitur, & circa pedes, fortasse Vas Sanguinis adpositus est, circa quæ Vascula videndus plane idem Fabrettus (2): is enim testimonio clariss. Viri Godefridi

E 2

de

(1) *Memento etiam Domine famulorum, famularumque tuarum* . . . qui nos præcesserunt cum signo fidei, ET DORMIUNT IN SOMNO PACIS, &c. Canon vero Missæ vetustissimus est, & ab Apostolica traditione manavit. Vide omnes quosvis editos Missales, quibus utitur sancta Romana Ecclesia. Idem legitur in Libro Sacramentorum Sancti Gregorii Papæ, cognomento Magni, pag. 3. Titulo *super Dyptica*. Edit. Parisiis. MDC. XLII. in 4. Opera & Studio Fr. Hugonis Menardi. Cujus notæ, atque observationes pag. 13. & 14. accurate legendæ sunt; sed & pagina 20. Inspiciendi quoque Codices Sacramentorum nonaginta annis vetustiores editi a Venerabili Dei Servo Josepho Maria S. R. E. Cardinali Thomasio, ac potissime Libro III. in Missali Francorum pag. 431. Scilicet in Canone Actionis. Inquit vero Vvalatrius Strabo, Libro de Rebus Ecclesiæ.

ficis Cap. XIII. *Actio* dicitur ipse Canon, quia in eo Sacramenta Dominica consciuntur: Canon vero eadem *Actio* nominatur, quia in ea est legitima, & regularis Sacramentorum confessio: Quære Tomo XV. Bibliotheca Patrum Lugdun. pag. 193. De Canone, ad rem de qua sermo est, agit Edmundus Martene in Opere eruditissimo *De antiquis Ecclesiæ Ritibus*. Lib. I. Cap. IV. Artic. VIII. §. XXII. & §. XXV. pagina 408. & 409. Denum Isidorus in Theologicis, nempe Lib. VI. *Originum*, Cap. XII. ait MISSA, tempore sacrificii est: QUANDO CATHECUMENI TORAS MITTUNTUR, clamante Levita, SI QVIS CATHECUMENUS REMANSIT, EXIAT TORAS, & inde MISSA: quia Sacramentis altaris interesse non possunt, qui nondum regenerati nesciunt.

(2) Inscript. Cap. VIII. pagina 555. & 556.

de Leibnitz (olim eterodoxi (1), qui physico experimento probaverat), verum sanguinem in hisce vasculis reperiri demonstrat. Ornatur arca tribus majoribus anulis in anteriori facie, & duobus item encarpis, quorum extremitates ab anulo medio dependentes, reliquis anulis religantur. Pendet ab arcu Ædis triumphali super corpus Martyris lampas, & sub arca facies Cherubin alata spectatur, quasi illam regat expansis alis. Legitur circum in peripheria + BEATVS.... YR + Martyris nomine omnino deperdito, ab ævi diuturnitate obeso plumbo in illa circumferentiæ parte superiori.

In parte alia, ut puto, Spiritus (2) defuncti

(1) Eundem Godefridum Boldetius, Georgium appellat (*Observaz. sopra i Cimiteri de' SS. Martiri Lib. 1. Cap. xxxviii. pag. 186.*), atque obliisse in gremio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ scribit citato loco.

(2) In vetustissimis Ethnicorum picturis, ac cœlaturis, defunctorum ani-

mæ representantur ad formam scæminarum. Vide *Romanar. Antiquitat. vestigia. Tab. lxxvii. num. 17.* Sæpius vero alis papilionum ornabantur, ut in gemmis, aliisque monumentis frequentissimum est. Ad Bonarrotium in observationibus ad Vitrea Fragmenta, pag. 196. & 197.

Æti Martyris in Angelica figura exprimitur, non sine aliorum veterum monumentorum exemplo, tamquam puer alatus, diademate redimitus, & stantis habitu, super pulvinari, quod genu altero sustinent duo Viri, altero genu flexo effecti. Brachia expansa tenet, eademque honoris, ac majestatis causa (1), fulciuntur ab aliis duobus viris stantibus, ac barbatis, capillatisque, & longa tunica indutis, ad latera religata; quorum alter ad latus dexterum habet marsupium. In giro legitur SAMVEL. TOBIAS. ANSE.... reliqua prorsus consumpta sunt. Antonius Fran-

(1) Vide sis Aringh. *Röm. subterr.* Tom. II. Lib. IV. Capite XIV. pagina 117. *Ibidem* Lib. IV. Cap. XVI. pagina 137.

Bonarrotius in Observationibus ad Vitrea fragmenta pag. 121. putat molliciei scæminarum tribuendum quod expriment veteres picturæ Cœmeteriorum ab Aringhio adlatæ; ut quum orarent (imminuto jam primevo spiritus fervore), brachia de more expansa, sustineri sinerent a servis: sed pace tanti Viri, cujus amicitiam colui dum viveret, & judicium magnopere existimandum est; putamus aliquas scæminas, vel senio confectas, vel aliquo morbo laborantes, ne quicquam recederent a communi illius ætatis orandi consuetudine, a quibusdam viris adjutas aliquando fuisse, prout necessitas exigebat.

Pugnante Amalec cum Israëlitis, vincebat Israël quum levaret Moyses manus.

Manus autem Moysi erant graves (Exodi Cap. xvii. v. 12.): sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem, & Hur sustentabant manus ejus ex utraque parte. Et factum est, ut manus illius non lassarentur usque ad occasum solis, &c. Fugatusque est Amalec ab Israëlitis, adprobante Domino eandem Mosis orandi consuetudinem. Profecto ita legimus in Viris non nullorum Sanctorum, & Virorum pietate insignium: eos nempe in aliquo opere piissimo diu exercitatos, quum jam viribus fracti essent, ne ab ineptis discederent, juniorum sibi ministrantium auxilio eadem opera peregissee. Quod quum minime dicendum sit de puero alato in nostro monumento veteri expresso: alatus enim non indiget ope alterius: porro honoris, ac majestatis causa, ita ab artifice effectum concedendum videtur.

Franciscus Gorius editis multis Voluminibus clarus, nobisque amicitiae vinculo conjunctissimus, in egregio Opere Doniano (1) refert quoque non nullos hujusmodi lapides, quos, non nimis sim, suis locis videas (2). Porro mysticum hunc sensum aperit Prudentius (3), quum inquit.

Quid nam sibi saxa cavata?

Quid pulchra volunt monumenta?

Res nisi quod creditur illis,

Non mortua, sed data somno.

Ideo in tumulo Sancti Martyris Alexandri, qui Antonino Pio Imperatore martyrium consummavit scriptum est. ALEXANDER MORTVVS NON EST SED VIVIT SVPER ASTRA. Marmor ab Antonio Bosio (4) adlatum primo fuit, & postea ab eodem descriptum alii vulgarunt (5). Hæc autem veteris

(1) Classe xx.

(2) Pag. 525. num. 9. pag. 528. n. 22. pag. 533. nu. 48.

Alios edidit nuperrime Joannes Marangoni Presbyter Vicentinus in Appendice ad Acta Sancti Victorini Episcopi Amiterni, & Martyris illustrata. Romæ. MDCCLXI. Apud Joannem Mariam Salvioni Typographum Vaticanum. Urinam vero hoc Opus prodisset in lucem emendatius. Illud quidem Opus hoc loci dissimulare facile poteram, ut

idem auctor plurium clarorum Virorum nomina in ipso Opere proferre minime studuit, qui non nullos lapides ab eodem vulgatos alias ediderunt, & notis eruditissimis ornaverunt.

(3) Hymn. Defunctor.

(4) Roma sotterranea Lib. II. Cap. XXI. pag. 299.

(5) Aringh. Tomo 1. Lib. II. Cap. XII. pag. 524.

Boldet. Libro 1. Capite XLIV. pagina 232.

ris ævi parum culta monimenta recensuimus, & hoc ordine commemoranda decrevimus, ut Septem Sanctos Pueros Ephesinos, Dormientes nuncupatos, vere mortuos fuisse ostendamus, & martyrio quoque coronatos fuisse, licet ab omnibus Græcis, & Latinis, aliisque, *Dormientes* soleant appellari; utque de mortuorum resurrectione (1) quantam fidem haberent Christi fideles liquido pateat, qui mortuos, sæpe dicto Dormientium titulo (2), ab ipsis usque primordiis, atque institutione Ecclesiæ, consueverant nominare.

ET quidem Ethnicorum vulgus nequam, & veterator, qui tum divino fidei lumine destitutus, tum etiam, ut omnibus deliciis frui plenissime posset (nulla prohibente exitus sollicitudine), cum ipsa vita corporis, animæ communem futurum interitum præ-

po-

Domus æterna pro sepulcro apud Ethnicos frequenter: raro apud Christianos occurrit. Myserium non idem, utrisque.

(1) Paulo Gentium Doctore Athenis in Areopago predicante, ut in Actis Apostolorum habemus Cap. XVII. v. 32. Cum audissent . . . resurrectionem mortuorum; quidam quidem irridebant: quidam vero dixerunt: Audiamus te de hoc iterum. Versiculo autem 34. Quidam vero viri adhaeren-

tes ei crediderunt, in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

(2) Revera sicuti viventes a somno excitamus: ita post mortem ad vitam redituri sumus: similitudine Mortis ac Somni non abhorrente, ut paullo post dicendum erit.

postere, atque improbe rebatur (1), sepulcrum *Domum æternam* dicere solebat. Consule

(1) Vide quæ diximus nuper in Dissertatione Glyptographica Capite XVIII. potissime pag. 55.

Stolci, qui igneas animas esse credebant, cavebant quam maxime ab aquis, ne scilicet ab elemento eterogenco suffocarentur, quod fortasse innuit Ovid. (Lib. 1. Trist. Eleg. 1.) de se ipso loquens.

Non mortem timeo, genus est miserabile leti.

Demite naufragium, mors mihi munus erit.

Eademque de causâ exclamat Hippomedon apud Statium Lib. IX. Thebaidos.

... Fluvione (pudet!) Mars indytemerges

Hanc animam? segnesque lacus, ac stagna subibo,

Ceu pecoris custos, subiti torrentis iniqui

Interceptus aquis? Adeone occumbere ferro

Non merui? &c.

Putabant enim animam ita penitus extinguî posse. Vide notas doctissimi de la Cérda ad illud Virgilii carmen (Lib. 1. Æneid. v. 97.)

Ingemit, & duplices tendens ad sidera palmas, &c.

alibique (Lib. VI. Æneid. v. 730.)

Ignis est ollis vigor, &c.

Primo loco Æneam præsentem naufragio ingemuisse memorat Virgilius, ut ait Servius, non propter mortem, sed propter mortis genus. grave enim est, secundum Homerum perire naufragio, quia anima ignea est, & extingui videtur in mari, id est elemento contrario. Multa vero congegit Stephanus Morinus Cadomensis (Dissertat. v. ad D. Le Moine datam, pag. 111. & seqq.

Genevæ. M.DC.LXXXIII.) ad Stoicos pertinentia. Viri tamen sapientes, polioresque, animæ immortalitatem nullo modo negabant, in quibus clarum apertum est Ciceronis testimonium (Tusculanarum Quæstion. Lib. 1. pag. 144.) Itaque, idem inquit, unum illud erat insitum priscis illis, quos castos appellat Ennius, esse in morte sensum, neque excessu vitæ sic deleri hominem, ut funditus interiret: idque quum multis aliis rebus, tum e pontificio jure, & ceremoniis sepulcrorum intelligi licet, quas maximis ingenii præditi, nec tanta cura coluissent, nec violatas tam inexpiabili religione sanxissent, nisi basisset in eorum mentibus mortem non esse interitum, omnia tollentem, atque delentem, sed quamdam quasi migrationem, commutationemque vitæ, quæ in claris viris, & feminis dux in cælum solet esse, in ceteris humi retineretur, & permaneret tamen. Ex hoc, & nostrorum opinione.

Romulus in cælo cum Diis agit ævum.

ut fama adfertiens dixit Ennius, &c. & paullo post idem Cicero (pag. 155.) in eodem sensu ait. A malis igitur mors abducit, non a bonis. Plura item dixerit in Catone majore, sive Libro de senectute (pag. 515.) quem vide. In somnio Scipionis, & alibi. Pari sententia Cajus Cornelius Tacitus de morte Julii Agricolæ (In Vita Cap. XLVI.) dixit. Si quis plerumq; MANIBUS locutus sit, ut sapientibus placet, non cum corpore extinguuntur magnæ animæ, PLACIDE QUIASCAS. Neque haud secus legitur in Museo Equitis Odami in urnula cineraria marmorea. PANPHILES, ANIMA, SANCTA, SALVE,

fule sæpe laudatum Fabrettum (1), apud quem in lapide cujusdam Manlii legitur. SOMNO ÆTERNALI: aliosque plures titulos eadem prorsus elegantia notabiles alibi exhibet (2). Adi, si de re ipsa multa cupis noscere, Aldi Manutii Commentaria in Somnium Scipionis (3), & Jani Gruteri Thesaurum antiquarum Inscriptionum, in quo ethnico more persæpe occurrit. DOMVS ÆTERNA, SOMNVS ÆTERNVS, atque ÆTERNALIS. QUIETI ÆTERNÆ, SECVRITATI ÆTERNÆ. DOMVM PERPETVAM &c. Nec dissimiles adfert Thomas Reinesius in Syntagmate antiquarum Inscriptionum (4). Heinc res pretiosæ pro conditione hominum in sepulcris recondebantur, quibus expiscandis frequenter diruuntur Gentium Mausolea, quæ nostro ævo remanserunt. Certe aurum, argentum, gemmas in monumentis reponebant, quod quum sacra reputarentur, tutiori loco servare nesciverint, putantes inibi perpetuo duraturas esse divitias (5). Conve-

F niunt

(1) Inscript. Cap. 11. pag. 165. n. xxxi.

(2) Fabret. Inscript. Cap. 11. pag. 34. num. 145. Cap. 11. pag. 182. num. 385. Cap. v. pag. 391. num. 257. Cap. v. 11. pag. 555. num. 58.

(3) Pag. 260.

(4) Cl. xi. n. 72. 119. Cl. xv. n. 179.

(5) De his Divitiis amplissimis inquit Horatius Epistolarum Lib. 1. Epistola vi. ad Numicium.

Et Dominum fallunt, & profunt furibus.

niunt cum hisce dicendi modis tres antiqui lapides, quos offendi apud Boldettum in Observationibus ad Sacra Coemeteria. Primus parte una veterum Christianorum memoriam præfert; parte altera vero ethnicam, habet inscriptionem (1). Utramque ex eo-

SOMNO. AETERNALI. SACRVM.
SEVERO. FILIO. DVLCISSIMO
QVI. VIXIT. ANN. VIII. MESES. III
IANVARIA. MATER. FECIT. INFELICISSIMA
OS

BENEMERENTI MARITO FVRMINO IN
PACE DEPOSITVS IDIBVS ZVLI

dem antiquo lapide, qui modo exstat in Museo Vi-

(1) Hunc lapidem edidit Boldettus Libro 11. Cap. x. pag. 453. ex eo describens (non tamen servato linearum ordine), Ethnicorum Epitaphium, cui in averfa parte aliud veterum Christianorum adrexit, sed non suum. Vulgavit vero suum Lib. 11. Cap. v111. pag. 431. ab ipsis schedis suis fortasse non opportune occurrentibus deceptus. Ethnicam hanc inscriptionem ex Museo, in quo pridem exstabat, vulgavit quoque Fabrettus (*Inscript. Cap. v111. pag. 555. n. 58.*), de

parte averfa a Christianis inscripta, nec verbum quidem prodens. Eandem vero partem posteriorem incidi fecimus, quod literas nonnullas infrequentiores habeat; scilicet. B.F & S. de quarum corruptione agit erudite Bonarrotius in Prælatione ad Observationes Vitreorum fragmentorum pag. xix. xx. xxi. & xxv. Occurrit etiam in eadem veterum Christianorum inscriptione Z. pro littera I. de quo scriptura vitio, videndus idem Bonarrotius in Opere laudato pag. 52. 53. & 54.

Victorio descripsimus, atque evulgandam curavimus ad vetustum exemplar, longum palmos romanos v. altum, palm. i. cum dimidio. Secundus (1) Ethnicam tantum referens memoriam, in Coemeterio Cyriacæ repertus fuit calce contectus. Tertius demum, qui Aurelii Gemelli triennis infantis loculum occludebat in Coemeterio S. Agnetis (2), Christianorum veterum lapis est, habetque SOMNO HETERNALI. Alia quoque (neque enim istud reor dissimulandum, huic non dissimilia marmora pariter Christianorum, cum expressa phrasi. DOMVS AETERNA, adjecto non numquam Sacro Christi Monogrammate, edita reperio a Fabretto (3): subdit vero statim Vir eruditissimus (4). *Domus æternæ commemorationem, non a Gentilitate, sed a Sacra potius Pagina desumptam opinari debemus. Quippe in Libro Ecclesiastici (5), ita habetur. IBIT HOMO IN DOMVM AETERNITATIS SVÆ. & Psalmo XLVIII. (6) SEPVL CRA EORVM DOMVS ILLORVM IN AETERNVM.*

F 2

Quam-

(1) Lib. 11. Cap. xi. pag. 464. Hoc Epitaphium græce scriptum est a quodam antiquo.

(2) Ibidem pag. 463.

(3) Inscriptionum Antiquarum Capi-

te 11. pagina 112. & pagina 113. & item pagina 114.

(4) Cap. 11. pag. 112. & pag. 113.

(5) Cap. xi. vers. 5.

(6) Vers. 12.

Quamquam igitur Ethnici spe resurrectionis orbat, ita & ipsi loqui soliti fuissent; aliter tamen hanc loquendi formam accipere poterant Christiani, ut explicat ex Sanctorum Patrum sententia P. Cornelius a Lapide ad illum Ecclesiastici locum. Et paullo supra idem Fabrettus, de eadem re loquens, erratumque, sive lapsum excusans, si quis vellet ita accusare Epitaphium veterum Christianorum versibus concinnatum, ait (1). Facile siquidem erat tunc ex inextinctæ Gentilitatis phrasibus, poetico præsertim stylo aliqua imitari, inconsiderate potius, quam impie, quæ adultæ jam veræ Religionis temporibus rescata sunt.

CAP. XIV

Multa de Somno differuntur. Gemma vetusta editur, & illustratur.

SOMNUM certe Ethnici finxerunt Mortis fratrem, utriusque vero matrem Noctem; quod per similitudinem, & quamdam rerum connexionem, Dormientes mortuis comparari possint, æque in obscuro jacentibus utrisque (2). Somnum fratrem Mortis

(1) Inscript. Cap. II. pag. 112.

(2) De Orolea Merentio occiso ait Virgilius Lib. x. Æneid. v. 745.

Olli dura quies oculos, & ferreus urget Somnus, in æternam clauduntur limina Noctem.

Et Catullus, quem elegantissimum Poetarum nuncupat A. Gellius Noct. Attic. Lib. vii. Cap. xx. in lepido carmine ad Lesbiæ Nobis, quam semel occidit brevis lux, Nox est perpetua ana dormienda.

Mortis appellat magnus Homerus in Iliade (1); alioque modo utroque nuncupat gemellos, quod idem designat (2). Pausanias autem Noctis imaginem filiorumque describit (3), nempe Mortis, & Somni, quæ imago apud Eleos spectabatur in templo. Vide notationes Ludovici de la Cerda, aliorumque ad illud Virgilii carmen (4).

Tum consanguineus Lethi Sopor &c.

Rem ipsam magis magisque illustrant adnotata Joannis Schefferi in Æliani varias Historias (5). Petrus Sancti-Bartolus ex antiqua sepulchrali Lucerna (6), Noctis imaginem vulgavit æri sculptam viriculo elegantissime. Proinde Cicero in Catone Majore, sive Libro de Senectute (7). Jam vero videtis, inquit, nihil morti esse tam simile, quam Somnum, & in Quæstionibus Tusculanis (8). Habes Somnum imaginem Mortis, eamque quotidie induis, & dubitas, quin sensus in Morte

(1) Καί γιντορ. Lib. xiv. pag. 267. Edit. Joannis Spondani Græco-Lat. in fol. Basileæ. cl. lxxvi.

(2) Διδυμάοι. Iliad. Lib. xvi.

(3) In Eliacis, sive Libro v.

(4) Æneid. Lib. vi. n. 278.

(5) Lib. ii. Cap. xxxv.

(6) Le antiche Lucerne Sepolchrali fi-

gurate. Parte 1. num. 8.

(7) Pag. 515.

Plinius Hist. Nat. Lib. vii. Cap. i. paullo secus scribebat: & Effimatione nocturna quiescit, dimidio quisque spatio vita sua vivit, pari aqua, morti similis exigitur &c. eundem vide Lib. xxxvi. Cap. i.

(8) Lib. i. pag. 157.

Morte nullus sit, quum in ejus simulacro videas esse nullum sensum? Lucius Annæus Seneca, ipse quoque dixit (1). Somnus refectiōi necessarius est: hunc tamen si per diem noctemque continues, Mors erit. Ita Plato (2), & alii Philosophorum: Inde Ovidius (3) cecinit:

*Infelix tota quicumque quiescere nocte
Sustinet; & somnos præmia magna vocat.
Stulte, quid est Somnus? gelidæ nisi Mortis imago:*

Longa quiescendi tempora fata dabunt &c.
Infirmitas igitur humanæ conditionis, siue potius, ut dicebam, necessitas est Somnus, eademque necessitas homini est Mors. Insignem, atque ineditum lapidem, græca simul, ac latina inscriptione distinctum, ex Museo Victorio, in quo adservatur, diligenter descriptum heic subjicimus: quippe hoc ævo hujusmodi monumentorum exempla ab ruderibus ornatissimæ vetustatis depromta, maxime probantur ab amatoribus politioris literaturæ. Lapis autem duram Mortis

ne-

(1) Libro de Tranquillitate animi
Capite xv.

(2) Lib. vii. de Legibus.
(3) Amorum Lib. 2. Eleg. 12.

necessitatem (1), sed Animæ quoque immortalitatem diserte exprimit. Curavimus ergo illum incidi; ars enim typographica nescit, quemadmodum opus est, fideliter exhibere.

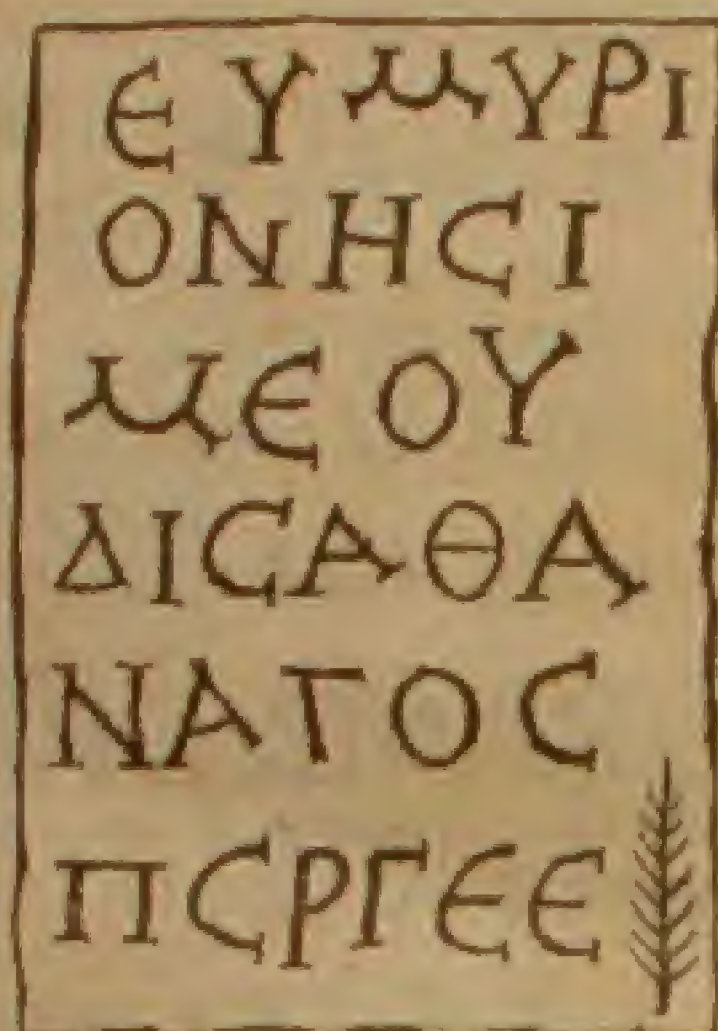

Alium etiam singularem lapidem vulgabo, extractum prope Urbem, ex Coemeterio Callisti, una cum corpore Sancti Onesimi, vitreoque vasculo, Sanguine ejusdem Christi Martyris consperso. Quem lapidem luben-

(1) Hæc marmorea Tabula occludendo Sepulcro minime videtur inservisse, quum alta sit Palm. i. Uncias x. Lata Palm. i. Unc. iv. & nullum unquam calcis adherentis signum, in quovis ejus latere adpareat. Quin immo ferreis catenulis in aliqua monumenti, siue sepulcri

cellula adpensam fuisse putandum est. Etenim in utraque angulari parte superiori lapidis adhuc exstant duo veluti globuli ex plumbo fuso in crassitie marmoris excisa (incolumi tamen averfa parte), in quo plumbo catenulæ infixæ reliquæ conspiciuntur.

bentius proferre decrevi, quod nullus Sacerorum Coemeteriorum illustrator ediderit, & eandem Mortis necessitatem (1), atque immortalitatem Animæ prodat. Lapis altus

sic

est plus minus, Palm. Rom. i. Unc. iv. Latus Uncias circiter x. Eundem expressum, ab exemplari heic exhibemus: Chartam ve-

ro

(1) Græcum Sancti Onesimi Epitaphium, legendum, fortasse est, ut indicat vetusta marmorea tabula. ΕΥΜΥΡΙ ΟΝΗCΙΜΕ ΟΥΔΙC ΑΘΑΝΑΤΟC ΠΕΡ ΓΕΕ. atque ita nobis vertendum videtur. MILLIES BENE, ONESIME. NVLLVS IMMORTALIS IN TERRA. Corpus ejusdem S. Martyris cum ipso lapide inscripto, & Vase Sanguinis, dono datum ab Episcopo Porphyriensi Fe. Thoma Cervionio, Sacelli Pontifici Præfecto, literis authenticis munitum Emo Petro Ottobono Sacri Cardinalium Collegii Decano, Romæ defuncto Die xxviii. Februarii Anno Bissextili mcccxi. Sede

Pontificali vacante, servatur apud Mariam Carlottam Lenzinscki, Serenissimam Galliarum Reginam, cui idem Cardinalis exhibuit in urna quadam ornatissima ex ære inaurato confecta, ac observata in parte anteriori tabula crystallina, mire sinuata ad modulum urnæ; consignataque una cum membranaceo suo diplomate D. Paulo Hyppolito De Beauvillier Duci de Saint Agnan, Lud. XV. Galliarum Regis, tunc temporis magno Oratori apud Summum Pontificem, qui Roma Parisios transmisit. Notandus in hoc lapide Sancti Martyris Onesimi Palmæ ramus ab antiquo cælatore expressum

ro super ipso antiquo lapide (quod sæpe desiderare solent eruditi, raro tamen consequuntur), summa cura impressam, ante quam ab Urbe pretiosum monimentum extraheretur, apud nos servamus, rerum antiquarum æstimatoribus ostendendam. Edidit autem Fabrettus (1) ex Museo Carpineo fragmentum Tabulæ alabastritis; idemque vulgavit Bonarrotius (2), in quo legitur id ipsum humanæ infirmitatis testimonium: NEMO IMMORTALIS, ut in ambobus vetustissimis epitaphiis mox adlatis. Morti nigras dabant alas, teste Horatio Flacco (3), Somnoque pariter, ut ait Albius Tibullus (4).

Postque venit tacitus furvis (5) circumdatus alis G Som-

(1) Inscript. Cap. x. pag. 736.

(2) *Observax. sopra alcuni Frammenti di Vasi antichi di vetro* pag. 106.

(3) Lib. II. Saryrarum Ecloga i. v. 57. & v. 58.

... seu me tranquilla senectus,
Exspectat, seu Mors atriis circumvo-
lat alis.

(4) Lib. II. Eleg. i.

(5) *Furvis* legendum certe est, non *fulvis*, ut male habent vulgæ editiones. Ita emendatum reperio Librum editum VENETIIS IN AEDIBVS ALDI. MENSE JANVARIO. M. D. II. (in 8.), qui Catullum, Tibullum, & Propertium, omnes lepidos Latinos Poetas complectitur, & penam innumeris ad utrumque marginem variantibus lectionibus notatus est manu

Petri Victorii, cujus fuit olim hic Liber, qui exstat modo Romæ apud illius abnepotes in privata Bibliotheca Victoriorum. Collatis enim veteribus Codicibus, pro instituto habebat Vir doctissimus, in suis libris quæcumque facerent ad illustrandos antiquos Scriptores, ad oram ipsorum librorum suis locis referre. Id vero testatum, adfertumque volumus selectioris elegantie cultoribus. Sunt quippe multi hujusmodi libri in illa Bibliotheca, perpetuis manu scriptis notis, ab eodem in literis consummatissimo Viro distincti; Quorum in fronte (ut is erat comis, & omnes juvandi cupidus), sæpe latinis, sed ut plurimum græcis characteribus scribebat. Petri Victorii Jacobi filii, & amicorum.

Somnus, & incerto somnia nigra (1) pede. Inde Virgilius (2) Somnum volucrum dixit, describens Æneam, dum infomnis, Patris Anchisæ imaginem frustra amplexari non semel tentaret. Orpheus (3) Regem Deorum, & hominum Somnum appellat, quod omnia eidem subjiciantur. Heinc Statius (4) virgam illi adtribuit, potestatis signum (5), quumque aliquando nequiret quiescere, illum enixe ita precabatur.

.....extremo me tange cacumine virgæ,

Sufficit; aut leniter suspenso poplite transi.

Virgilius quoque (6) cum eadem virga describit Somnum, Palinuro quietem, ac soporem impertientem. Eundem Ovidius ap-
pel-

(1) In eodem Libro reperitur adnotatum *Somnia vana*. In superiore enim carmine ad aliam oram libri notatum quoque est, ut putamus, ex alio vetusto Codice: *nigris circumdatus alis*. Ita aliquando canebat Vir clarissimus Joannes della Casa in sequenti jucundissimo carmine.

O Sonno, o de la queta, umida, ombrosa

Noite placido figlio. O de' mortali Egri conforio, Oblio dolce de' mali Si gravi, ond'è la vita aspra, e noiosa.

Soccorri al core omai, che sangue e posa Non have, e quiste membra stanche, e frali

Solleva. A me ten vola o Sonno, e Pali Tue bruni sovra me distendi, e posa.

Ov'è'l silenzio, che'l dì fugge, e'l lume? E i lievi sogni, che con non sicure Vestigia di seguirli han per costume? Lasso, che n'van te chiamo, e queste oscure E gelide ombre in van lusingo. O piume D'asprezza colme, O notti acerbe, e dure.

(2) Lib. vi. Æneidum v. 700. & seqq.

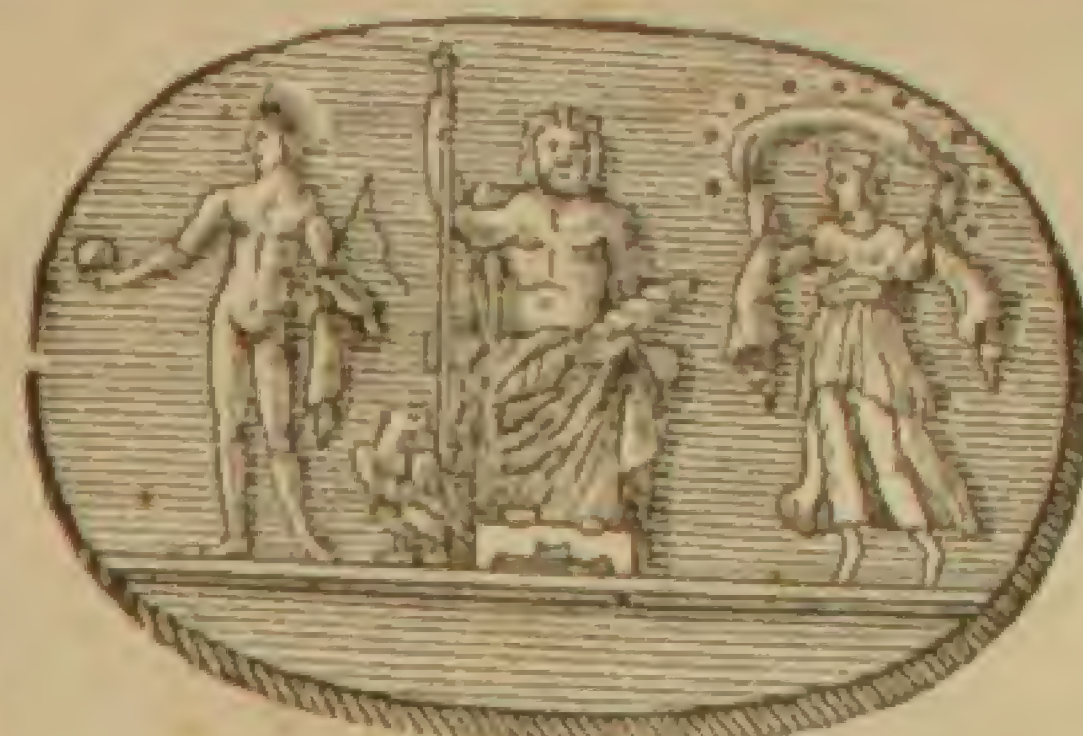
(3) Hymn. in Somnum. Ad Homerum quoque Iliadon Lib. xiv. pag. 267.

(4) Sylvarum Lib. v.

(5) Ad Cap. xi. hujus Dissert. ubi in Adnotat. ad pag. 30. aliqua adtulimus de re sacra; deque signo potestatis in virga; non nulla quoque diximus nuper in Dissert. Glyptographica Cap. xvi. & Cap. xvi.

(6) Æneidum Lib. v. v. 458.

pellat (1) Deorum placidissimum. Homerus (2) omnes homines, Deosque dormientes finxit præter Jovem; non enim decebat rerum omnium moderatorem dormire (3).

Magnitudo Gemmar.

Ipsam Jovem, tamquam diei, noctisque rectorem (4), fortasse ab antiquo artifice expressum fuisse putamus in anulari chalcedonio, in quo idem Jupiter in folio sedens videtur,
G 2

(1) Metamorph. Lib. ii.

Somne Quies rerum, placidissime Somne Deorum:

Pax animi; quem cura fugit; qui corpora duris

Fessa ministeriis mulces, reparasque labori &c.

Porro Veteres, ne Somno indulgentes importune turbarentur silentarios adhibebant, seu QUIETIS MINISTROS, quos etiam ad somnum nuncupabant. De his agit Laurentius Pignorius in Commentario de Servis pag. 187. & 181.

(2) Iliad. Lib. ii. v. 1. & 2. pag. 27.

(3) Probe Somnum a Junone pluribus

muneribus olim sollicitatum fuisse, ut Jovem sopire conaretur, meminit idem Homerus (Iliad. Lib. xiv. Vide pag. 267. citata edit.) Illud tamen semel tantum evenisse narrat: suo enim periculo cavebat, ne fortasse iterum in mare præceptum daretur.

(4) Nos cum Ecclesia Catholica Deo Optimo Maximo; uni, trinoque Domino illud tribuimus, ut in Cantico laudis habetur.

Æterna rerum conditor,

Noctem, Diemque qui regis &c.

& in Psalm. xxxiii. v. 17. *Tuus est Dies, & tua est Nox &c.*

fitur, fulmen (1), & hastam longam tenens (2), pedibus innixus scabello (3), adstante Aquila. A dextris stat Apollo Phœbus, nudus, & radiata coma, Orbem dextera manu, ferulam sinistra gerens, quod est diei symbolum. A sinistris Diana, scilicet foemina velata, sustinens utraque manu velum crispatum, & aura leniter inflatum, elatumque ad modum arcus supra caput, & in reliqua area superiori, plures stellæ comparent (4); signum, & quasi depicta imago nocturni luminis. Sed plura de his ad Mythologos (5), & descriptores imaginum Deorum gentium (6) pertinent.

CAP. XV

Veterum Christianorum Lucerna cum symbolo Ionæ dormientis vulgar. Item Vitrum ætiquum cum eodem signo.

ITAQUE ad nostra gradum facientes, Sacram Historiam ex suburbanis Christifidelium coemeteriis, nempe ex antiqua Lucerna fœtili

(1) Inquit Ovidius Lib. 11. Fastorum. Fulmina post ausos cælum affectare gigantes.

Sumta Jovi: primo tempore incermis erat &c.

(2) Vide sis quæ de virga, sive hasta diximus paullo ante in hoc Capite, nempe pag. 50. num. (5). illustrantes adlatum Statii carmen.

(3) Quod Græci dicunt ὀνοπόδιον: dixerunt Latini Scabellum, & alii dixerunt Suppedaneum, quod sub pedibus sit. Ita Isidorus Originum Libro 22. Capite 21.

(4) Laëtantius Firmianus de Origine Erroris Lib. 11. Cap. v. agens de cultu veri Dei. De Elementis, & Astris, ait: Cur autem excogitaverit illa Deus, nempe Astra, quis non intelligit? Scilicet, ne Solis lumine decedente nimium cæca nox tetris, atque horrentibus tenebris ingravesceret, noceretque viventibus.

(5) Natalis Comitis Mythologia, sive explicationis Fabularum Libri 2.

(6) Immagini degli Dei degli Antichi di Vincenzo Cartari.

œtili Musei Victorii (1) proferamus. In ea videre licet Ionam in solo stratum multo som-

no præ mœrore, & lassitudine oppressum, qua-

(1) Lucernam fœtilem haud longe ab similem vidimus in Collectan. Romanarum Antiquitatum Antonii Borioni. Ta-

bula 101. quarum tamen, ubi nam hodie sit, quum ibi minime indicetur (vide pag. 71.), prorsus ignoramus.

qualem sacrae paginae describunt (1), sub umbra cucurbitae reclinatum, & qualem non raro ostendunt antiqua picturae, & sculpturae praeclara monimenta ex ipsis adhuc multa pietate cultis coemeteriis veterum Christianorum depromta, & apud Bosium (2), atque Aringhium (3); Ciampinium item (4), & Bonarrotium (5) edita, atque illustrata adnotationibus, & commentariis eruditissimis. Veterem aliam fictilem Lucernam pluribus sacris mysteriis insignem vulgavit Petrus Sancti-Bartolus (6), & in his Jonæ quoque eadem Historia repræsentatur: Aliam item, sed æream Lucernam idem protulit (7), quæ pensilis est, in eaque Christi Monogramma (8) Jonæ dormienti superstat, & circum cucurbitae. In nostra fictili Lucerna Lauri ramus spectatur in orbiculo inferiori

(1) Jonæ Cap. IV.
 (2) *Roma Sotterranea*. Lib. III. Cap. XXIII. Tab. III. Cubiculi primi Coemeterii Callisti. Vide sis Lib. IV. Cap. XXI.
 (3) *Roma Subterranea*. Tom. II. Libro V. Cap. XXI.
 (4) *Sacra Historica Disquisitio de duobus Emblematis, quæ in Ciroelio Em. & Rev. Domini Gasparis Card. Carpinet adservantur &c.* Auctore Joanne Ciampinio Romano. Romæ. MDCXCI. (in 4.)

Vide pagina 4. & pag. 8. usque 10.

(5) *Osservazioni sopra alcuni frammenti di vasi antichi di Pietro &c.* Tav. I. num. 1. pag. 2. pag. 3. e pag. 18.

(6) *Le antiche Lucerne Sepolcrali figurate*. Parte III. num. 29.

(7) Ibidem num. 30.

(8) Illud pluribus illustrare conati sumus in Nummo Æreo Musei Vidorii Parte I. Cap. XI. & item Parte II. Capite XI.

riori impressus (1). Demum Vitrum antiquum ineditum majoris moduli, atq; orbiculare (2), cum eadem Jonæ dormientis ima-

gine Viris eruditis proponam, quod insigne fa-

(1) In aversa parte Lucernarum fictilium per sæpe siguli nomen suum, vel Dominorum officinae imprimebant, sæpe etiam memoriam alicujus publici operis, puta Ludos sæculares, aut signum aliquod sigillæ proprium, quo ab aliis testaceorum operum officinis distingui commodè possent, tum ab emtoribus, tum ab illis omnibus, in quorum manibus versarentur.

(2) Vitrum antiquum, de quo loquimur, ex eo genere Vasculorum est, quæ

describuntur a cl. Bonarrotio Pag. III. in Præfatione ad Opus sæpissime a nobis laudatum: & pridem ab eodem descripta fuerant Pag. XVI. in Præfatione ad Observationes Historicas ad Numismata majoris moduli, vulgo *Medaglioni*, quæ extant in Museo Carpineo. Eiusdemque notæ est illud cum Lazaro a Christo ad vitam revocato, quod exhibuimus in adnotatis ad Caput XI. hujus Dissertat. Et item illud in Epistola ad Lectorem.

facræ vetustatis cimelium accepi ab Hieronymo Odam Equite elegantis ingenii, atque amico nostro singulari (1). Hujus auctoritate monimenti, sive de Hedera, sive de Cucurbita Prophetam ab æstu protegente quæstionem jamdiu agitatam a Sanctis Patribus, & divinarum Scripturarum Interpretibus, facile definire valemus: quum cetera a nobis, aliisque recensita, plerumque a vetustate haud modice corrupta sint; id vero potissime maxima conservatione polleat, nitidissima adhuc vitri superficie (2); atque ideo folia, & fructus dependentes, adeo accedere discernuntur ad formam cucurbitarum, ut dubio procul adfirmandum sit, vere cucurbitam prodigiose illic succrevisse, ubi Jonas decubuit. Porro frondes, & fructus nihil cum Hedera, baccisque Hederarum commune habent, ut inspicienti manifestum est. Ipse autem

(1) Ejusdem ornatissimi Viri elogium legimus aliquando pag. 259, & 260. apud Fr. Peregrinum Orlandi ex Ordine Carmelitarum (Vide *l'Abecedario Pittorico &c. ristampato, corretto, ed accresciuto &c. Bologna. MDCCXIX. in 4.*). Et jure meritoque laudatur a clariss. Viris Boldetto, Crescimbenio, Gorio, Guidio, Vitale Jordano, Lupio, Maffeo, Emmanuele Martinio, Muratorio, Stoschio, aliisque.

(2) Quoniam hoc Vasculum, & alia

similia (ut docet Bonarrotius indicatis modo locis) ex vitreis duabus laminis constat ad ignem fornacis inter se compactis, bractea ex auro intermedia, quæ graphio trita, imaginem Jonæ refert, unusquisque de conservatione hujus monimenti per se conficere valet, quum superficies lucida adhuc sit, nihilque detrimenti acceperit (quod rarum est), seu ab ævo, seu ab humiditate, aut siccitate loci, præter cyathi surgentis labrum.

autem moeror, etsi ad distrahendum soporem magis idoneus esse videatur: quod inquietis curis, ac vigiliis animum pulsare, ac sollicitare soleat: attamen quum nimis angustiiis pressus est animus, destitutus viribus, cogitur tandem quiescere, ne penitus succumbat. *Somnus enim*, ut ait Aristoteles (1), *ocium animæ est*. Profundiores somnos a laboribus provenire, scribit utique Galenus (2): Idque Hieronymus Mercurialis in Opere de re Gymnastica (3) animadvertit. Narrat Plinius in Naturali Historia (4), *Puerum æstu, & itinere fessum in specu VII. & L. dormisse Annis: rerum faciem, mutationemque mirantem, velut postero expectectum die*. Certe moerorem homines maxime exercitados, fractosque viribus constituere, melius norunt, qui fortunæ casibus commoven-
tur. Jonas equidem hoc inquieto sopore sub umbra cucurbitæ obdormivit: quod vaticinium suum adversus Ninivitas, contra disponente Domino, non adimpleretur. Ita plane in Actis longioribus Sanctorum VII. Dor-

H mien-

(1) Ethicor. Lib. 1. *Ἀργία γὰρ ὁ σὺν ἰσχυρῶς τῶν δυνάμεων.*

(2) Lib. 1. de Alimentis.

(3) Lib. IV. Cap. II. pag. 193. Exercabantur enim ad tuendam sanitatem.

(4) Lib. VII. Cap. III.

mientium apud socios Bollandianos (1) legitur, quod sumto ab ipsis cibo (2), *quum tristes sederent, & inter se colloquerentur, dormire cœperunt: erant enim eorum oculi propter mœrorem gravati.*

CAP. XVI
Disquiratur an Sancti Ephesini fuerint a somno excitati.

TANDEM cogitanti mihi, & ea mente revolventi, quæ de Sanctis VII. Ephesinis exponuntur in Actis pervulgatis circa eorumdem Sanctorum dormitionem (cujus occasione vagandi modum dissertatio fuit, deque Martyrio vere ab illis exanthlato aliqua adtigimus): modo ad reliqua omnia, quæ circa excitationem a somno narrantur descendendum videtur, & si quid aliud superest observatione notandum, aliqua animadversione cognoscere, ac perscrutari. Contigit illorum Martyrium Decio Romanorum Imperatore, ut narratum est Capite XI. Sæculo III. circiter dimidio excurrente. Excitatio a somno, ut præfertur, imperante Theodosio juniore, nempe Sæculo V. post annos fere ducentos. Perpenſis vero difficultatibus a Baronio potissime propositis in ad-

(1) Tomo VI. Mensis Julii.

(2) Ad Diem XXVI. 1. 6. 7. pag. 323.

notatis ad Martyrologium Romanum (1) circa somnum tam diuturnum horum Sanctorum, insigni miraculo, ut asserunt, a Deo excitatorum, ut Hæresim resurrectioni carnis refragantem extingueret (2); quum nullus Theodosii ævo hujusmodi error serperet, per se infirmatur illorum ratio, qui ista hæc adfirmant. Præterea dormientes a somno excitati fidem facere nequeunt mortuorum ad vitam redeuntium, quam ipsi miraculi occasionem produnt. Infirmary quoque videtur, quoniam nullus coævus miraculo Historicus Scriptor illius meminit, quod silentio prætereundum profecto non fuerat; quum aliæ quam multæ minoris momenti res gestæ, & illo ævo descriptæ reperiantur.

H 2

VERUM

(1) Sexto Kal. Augusti. Vide sis lit. f.

(2) Theodosius junior floruit Sæculo V. eodemque imperante Sancti VII. Dormientes Ephesini innotuere. Tunc autem, ut notum est, Vigilantii errores, Pelagii, & Eutychetis, discipulorumque: maxime vero Nestorii Episcopi Constantinopolitani impia Hæresis grassabatur, & Orbem exitiosa, ac lethali peste conficiebat. Itaque quicquid in Actis Gregorii Turonensis nomine vulgaris legitur (quæ *Acta alia* nuncupantur a Bollandianis), scilicet de Secta Sædicatorum tunc temporis excitata, ut §. 6.

occurrit, error insignis est. Gregorius plane, qui Sæculo VI. vivebat, & ut fallor, obiit Anno DLXXXVI. cum homine disputationem habuit, qui resurrectioni carnis adversam opinionem disseminabat, quæ est Sædicatorum scdæ sententia, Catholice religioni, & sanctioribus constitutionibus turpiter repugnans. Constat illud ex Historia Francorum ejusdem Gregorii Episcopi Turonensis Libro X. Capite XI. pag. 443. Inter Scriptores Historiæ Francorum Andreæ Duchesne Tomo I. Edit. Lutetie Parisiorum in fol. 4. DC. XXXVI.

CAP. XVII
Quod in Actis le-
gitur de iisdem
Sanctis excitatis a
somno, exponitur.

VERUM, quod ajunt, Theodosii ætate
omnibus uno die, eodemque tempore
expergefæctis (1), & aditu speluncæ, in qua se
continuerant, reſerato; tamquam una nocte
dormiſſent, communi ſuffragio unum eorum,
nomine Malchum (2) ad Urbem mittunt, ut
panem obſoniumque ſibi, & ſociis compa-
raret. Miratur ille interim ad portas Civi-
tatis descendens, Crucis ſignum venerabile
hic illic exaltatum (3); quum præcedenti
die, ut ſibi videbatur, tam ingens perfequu-
tio in Chriſti fideles deſæviret, illorumque
neminem toto itinere ſe vidiffe, qui pridie
Urbem ipſam, & vicinia incolebant. Pretium
igitur emti panis, & paratarum rerum ad
vitæ

(1) Acta Antiquiora §. 6. *Transiit ætas
Imperatorum paganorum, eorumque ſi-
mul imperia abierunt; & voluit Deus ſi-
lios lucis ſuſcitare &c.* Reliqua habes
Capite XVII. deſcripta ad calcem pa-
giæ 64. num. (1).

Acta alia. §. 6. *Mortuo Decio per ſuc-
cedentia tempora in Theodoſium Arcadii
filium Imperii ſumma collata eſt &c.*

Ibidem §. 7. *Dominus autem juſſit re-
verti ſpiritus in corpora Sanctorum, &
ſurrexerunt &c.*

(2) Acta Antiquiora. §. 6. *Unus qui
aderat ex ipſorum numero, & Jamlicus
dicebatur, ipſe dixit: Ego descendam &c.*

Acta alia. §. 7. *Converſique ad Mal-
chum dixerunt &c.* Accepta itaque
pecunia abiit &c.

Notandum cum Bollandianis Jamli-
cum a Græcis dici hunc Puerum, qui
a Latinis Malchus nuncupatur, de que
commutatione iſtius nominis aliqua præ-
monuerunt iidem ipſi ſocii Scriptores in
Commentario prævio num. 6. & num. 35.
quos conſule.

(3) Acta antiquiora. §. 7. *Levatiſque
oculis, vidit Crucem ſuper portam, &
inclinaſit caput ſuum, & cum gemitu
adoravit illam &c.* Et infra. *Quid iſtuc
eſt? Quia ecce a vespere Crux aſconde-
batur a paganis, & ecce hodie palam
ſuper portam fixa eſt? &c.*

Acta alia. §. 7. *Appropinquans autem
ad portam Civitatis vidit ſignum Crucis
ſuper portam, & ſtupefactus, mira-
tus eſt.*

vitæ opportunitatem ſoluturus, monetas (1),
quæ Decio imperante in commercio fuerant,
tradit venditori (2), qui illico in ſuſpicio-
nem adductus, inquit: Unde es tu? Theſau-
rum certe invenisti peregrinus homo, & diſ-
ſimulas. Itaque ante Judicem, ſeu Præfectum,
& Marinum Episcopum Civitatis eum ſi-
ſtit (3). Ille ſe Ephesium eſſe teſtans, & De-
cii monetas, quæ heri, & nudius tertius ſol-
vebantur tradidiſſe, eaſque de domo Patris
ſui Ruſi, qui ex Optimatibus ejusdem Civi-
tatis eſt, ſumſiſſe reſpondens (4): Irridetur,
& veluti reus mendacii, ac theſauri occultati
con-

(1) Quæſtio eſt inter eruditos de mo-
netis, ac numismatibus veterum: Ratio-
nem vero eudende moneta, ita deſcripſit
Cordubensis Poëta Lucanus in Pharsalia
Lib. vi. v. 401. & ſeqq.

*Primus Theſſalica reſtor telluris Iconus
In formam calida percuffit pondera
maſſa.*

*Fudit & argentum flammis, aurum-
que moneta*

*Fregit, & immenſis coxit fornacibus
ara.*

(2) Acta antiquiora. §. 8. *Ad forum
divertiſt, ut panem emeret, & ſecum
auferret. Pecuniam & crumena extra-
dam dedit &c. . . .* Infra. *Per manus
quinque hominum pecunia illa traducta
eſt, eamque contemplati, muſſitare cæ-
perunt intra ſe &c.*

Acta alia. §. 7. *Accepta itaque pecunia
abiit: Erant enim argentei ex nomine
Decii ſuperſcripti &c. . . .* Et paullo poſt.
Accedensque ad nundinas protulit ar-

genteos, deprecans ſibi dari eſcas &c.

(3) Acta antiquiora. §. 9. *Vox cecidit
intra forum Ephesium, quia ecce Puer
theſaurum reperit: & continuo appre-
henderunt eum. Ingreſſum eſt verbum
ad Sanctam Eccleſiam ad Episcopum &c.*

Acta alia §. 8. *Hic homo theſauros re-
perit antiquos, nam ecce argenteos de
temporibus Decii proſert &c. . . .* Viri
autem apprehenſum ducunt ad Episco-
pum Marinum, atque Præfectum Ur-
bis &c.

In Actis longioribus Cap. II. §. 16. no-
minantur Proconſul, & Episcopus Ste-
phanus, non utique Marinus.

(4) Acta antiquiora. §. 9. *Ex ipſa
Epheso ego ſum, ſumque filius Ruſi Ele-
li, qui eſt ex Optimatibus.*

Acta alia. §. 8. *Ex Epheso, inquit, ſi
tamen hac Civitas eſt Ephesium &c.
. . . .* Et infra. *Unde, aiſ Proſectus, hos
argenteos habes? Reſpondis: de domo Pa-
tris mei ſumſi eos &c.*

consciis, pene tormentis subicitur (1). Tandem se, & locum ubi degebant, & socios suos indicaturum spondens, a quibus veritatem rerum omnium perciperent, & falsum conatum ad objecta sibi apertissime intelligerent; illuc progressi cum Episcopo Præfectus, Optimates, atque omnis populus (2), transactæ rei certiores prorsus fiunt. Imperator quoque monitus, rei novitate perspecta illac se confert, eosque cum hilaritate, ac stupore

(1) Acta antiquiora. §. 8. *Accessit vir qui panem vendebat, & apprehendit Puerum dicens: Dedito mihi Pueri Unde es tu, & quanam est terra tua? Atque thesaurum, quem invenisti tradito &c. . . . Si autem revelare recusas, carceri te tradam &c.*

Ibidem §. 10. *Hæc audiens Sophista vehementer miratus est, & excauit adversus Puerum illum, qui profundæ ipsi monstrabat. Vili & insane, ait, reusque mortis, me ne irrides? &c.*

Acta alia §. 8. *Manifestum est, quia venisti illudere Sapientes Ephesinorum; ideoque subijciendus eris tormentis, quoadusque veritatem &c.*

In Actis longioribus Cap. 11. §. 16. inquit Proconsul: *Fortasse insanus est; alii dicebant: nequaquam insanus est, sed insaniam simulat, ut pericula effugiat &c. . . . His de causis jubeo te in vincula conjici, & flagellis verberari, donec confitearis ubinam sit thesaurus iste.*

Immerito vexari videtur hic Puer; licet enim thesaurum absconditum invenisset (quod minime affirmatur lumus), quomodo Præfectus, alique adversus eum deservire tentaverint, non video.

Quandoquidem thesauros primo occupanti Leges concedunt. Igitur Digestorum Libro xli. Titulo I. *De acquirendo rerum dominio*, Lege xxxi. Paulus Jurisconsultus Libro xxxi. *ad Edictum*: inquit: *Thesaurus est quedam vetus depositio pecuniæ, cujus non exstat memoria, ut jam Dominum non habeas: si enim sit ejus qui invenerit, quod non alterius sit &c.* Nostra vero, qui Sanctorum Ephesinorum Historiam expendimus & de Actis illorum inquirimus, non interest Legum interpretes, atque expositores, siue earundem Legum Commentaria hæc recensere: Fecerint magis opportune juris periti.

(2) Acta antiquiora. §. 11. *Congregati sunt Optimates, & Senes, & Nobiles, atque Pueri ut ascenderent, & viderent thesaurum vitæ, qui revelatus fuerat illi &c.*

Acta alia. §. 9. *Sequitur ergo me, & ostendam vobis fratres meos, qui mecum surrexerunt. Tunc supersactus Episcopus cum Præfecto, & omni populo, sequentes Malchum venerunt ad speluncam &c. . . & cognoverunt, quia vera sunt, quæ a Malcho dicebantur.*

re adloquitur (1); Sed illi paullo post in Domino dormierunt (2). Hæc testantur Acta vulgata.

INTEREA exercitationis gratia conjecturam meam exponam, non ut Lectorem cogam, atque compellam ad illam amplectendam, neque ut ingenii mei (qui obscurus esse gestio), tenues conatus volitent per ora hominum; sed quod mihi videatur fortasse non spernenda, & aliquando huic Historiæ illustrandæ profuturam confidam. *Ea fallit fortasse non numquam*, ut ait Cicero (3); *sed tamen ad veritatem sæpiissime dirigit*. Regnante igitur Theodosio II. Imperatoris Arcadii, & Liciniæ Eudoxiæ filio (4), pu-

CAP. XVIII
Proponitur Auctoris conjectura

(1) Acta antiquiora §. 11. *Et continuo scripserunt Epistolam Imperatori Theodosio &c. . . .*

Ibidem §. 12. *Festinavit Imperator &c.*

Acta alia. §. 10. *Episcopus vero cum Præfecto miserunt nuntios ad Theodosium &c.*

Ibidem. §. 11. *Hæc audiens Theodosius Imperator &c. . . . adscensis equis cum summa festinatione venit ad Ephesum &c.*

Acta longiora. Cap. 11. §. 20. *Ea regnavit Imperator &c. . . . Et infra. Ad eum locum ex Urbe Constantinopoli cum multis hominibus profectus est &c.*

(2) Acta antiquiora. §. 12. *Tunc vero Imperator invitavit illos, ut secum de-*

scenderent Ephesum, cogitans edificare templum super ossa eorum.

Acta alia. §. 12. *Multaque alia loquentes cum eo, iterum prostrati in terrâ obdormierunt, tradentes animas suas Regi immortalis Deo Omnipotenti &c.*

(3) Libro 1. de Divinatione. pag. 314.

(4) Hoc Principe Codex Theodosianus conditus fuit. Hæretici autem Theodosiani dicti sunt a quodam Theodosio, superbiæ typo inflato homine, qui unacum Gajo Alexandria Episcopatum usurpavit imperante Justiniano, cujus conjux Theodora opem illis ferebat. Fratres Marti in Hierolexico V. Eutychiani, hæc Theodosiam, illum Theodosianum, Gajum quoque perperam appellant Gajanum.

putamus aliquem hominem, siue causa venationis (ut mos est, animi laxandi studio), siue alia magis vera (1), aliquando circa Ephesum diversantem, propius ad ea loca, non sine divino instinctu accessisse, in quibus Crypta horum Sanctorum Christi Martyrum occultabatur. Itaque factum est, ut viso specu multis lapidibus occluso, viam sibi aperire tentaverit ad explorandum aditum faciliorem, non sine spe aliquid inveniendi. Conscenso lapidum acervo, & ad ima revolutis eminentioribus, hiatus pandit, quo se insinuat in interiora; ibique Septem Pueros mactatos reperit, veluti dormientes, unumquemque suis vestibus coopertum, ut in vetusto *Musei Victorii* Toreumate spectatur (2), & in Actis eorumdem Sanctorum describitur

(1) Acta antiquiora. §. 6. Erat in eodem loco Vir locuples in Epbeso, voluitque tectum adificare pecori suo in summitate montis, collegitque lapides, & pecori suo in eo loco septum extruxit: & vidit lapides dolatos, eosque disposuit. Intravit lux, & Filios lucis suscitavit, & excusserunt se a somno suo, sederuntque super terram.

Acta alia. §. 6. Erat autem tunc apud Ephesum Delius quidam valde dives in pecoribus, qui circumiens Montem Celeum, iussit pueros suos, dicens. Præparate hic cavas ovibus nostris, quia opportunus est hic locus ad pascenda pecora.

Ignarus enim erat quid ageretur in spelunca. Operantibus autem pueris, & revolventibus ingentia saxa, venerunt ad os speluncæ, inveneruntque lapides magnos, quos revolventes, facientesque murum, non tamen introierunt in antrum.

Ibidem. §. 7. Dominus autem iussit reverti spiritus in corpora Sanctorum, & surrexerunt &c.

(2) Ad Caput v. huiusce Dissertationis, & Tabulam æri incisam inspicito, ac contemplare; putamus enim eodem Sanctos ita repertos fuisse, ut in antiquo *Musei Victorii* Emblemate sunt expressi.

tur (1). Perquirat circum avide, compertisque ibidem non nullis argenteis, secum abstulit, & ad propria revertitur. Reliqua Capite præcedenti narrata circa monetarum agnitionem, & rerum, quæ postea confestantur, si huic homini aptentur, vera fortasse sunt: Dum enim illæ monetæ expendantur, retegatur ex imagine Decii ævum vetustum. De thesauro ab eo invento dubitatur. Torquetur (2), siue supplicia illi intenten-

(1) Acta antiquiora. §. 11. Intravit puer, stetitque apud illos, & Episcopus, atque Optimates una cum illo ingressi sunt: viderunt Pueros sedentes super terram &c.

Acta alia. §. 7. Putantesque se unum tantum nocte dormisse, sederunt alacres, atque robusti: erant enim non modo corpora eorum venusta, atque pulcherrima; verum etiam ipsa vestimenta integra, atque inlata, sicut ante annos plurimos fuerant ab illis induta &c.

Ibidem. §. 10. Tunc ingressi invenerunt Beatos Martyres in angulo speluncæ sedentes, & erant facies eorum tamquam rosæ florentes, & sicut Sol in virtute fulgentes: nihil enim diminutum erat, neque de vestimentis, neque de corporibus eorum &c.

Sanctus Gregorius Turonensis (cujus sunt etiam Acta alia superius descripta), Libro 1. de Gloria Martyrum Capite xxxv. inquit. Viri autem usque hodie palliis sericis, aut carbasinis cooperti, in ipso loco requiescunt, quod Passio eorum, quam Syro quodam interpretante in latinum transtulimus, plenius pandit &c.

Acta longiora Capite II. §. 12. Surrexerunt igitur & Deum laudantes confestim, . . . nam & vestes tales erant,

quales & antea quam obissent: corpora etiam ipsa florebant, hilaritatem præferentia &c.

Ibidem. §. 10. Ingressi vero in speluncam, Sanctos illos sedentes invenerunt, quorum facies instar luminis effulgebat.

(2) Vide his quæ diximus Cap. xvi. pag. 62. n. (1) in adnotatis post Acta antiquiora, Acta alia, & item Acta longiora, a nobis descripta; istud enim illi ævo minime conveniebat, quum thesauri primo occupanti a Legibus permittantur.

Refert ex Philostrato Sponius in Miscellaneis eruditæ Antiquitatis Sectione x. pag. 326. Atticum Herodis Atheniensis Patrem invento amplissimo thesauro, ita scripsisse ad Nervam Imperatorem. *Thesaurum Imperator, domum meam reperi, quid ergo de illo jubes?* Cui Imperator. *Utere his, quæ reperisti.* Atticus vero indicavit Nervæ, thesaurum excedere conditionem suam. Responditque Nervæ. *Abutere etiam inopinato lucro, nam tuum est.* Non igitur illum regio agrario inferendum, neque ad Principem pertinere iudicavit. In Dissertatione autem hæc non inferuntur, ne turbentur importune Acta Sanctorum Ephesinorum, & eorumdem explanatio.

tentantur. Indicat locum repertæ pecuniæ. Accedunt ad Specum Episcopus, Præfectus, & reliqui omnes, & sic manifestantur Sancti Dei, quorum memoria quoque pene obsoleta delitescebat. Siquidem miris modis aliquando Deum manifestasse Sanctorum suorum reliquias, opinamur satis notum esse illis, qui legere delectentur ecclesiasticas historias, in quibus exempla quam plura facile occurrunt. Cur autem de aliquibus Sanctis suis ita Deus decreverit, ut in obscuro loco, ac sine cultu non numquam permaneant, quum alios summis honoribus venerari permittat, ipse profecto scit, qui cuncta suo regit imperio: neque nobis datum est occulta Dei judicia cognoscere, qui solus novit tempus & modum illustrandi eos. Sed hæc fortasse nimis multa. Porro si hæc conjectura probetur, habemus unde Acta antiquiora, & recentiora vitiata sint, Octavo, de quo modo loquuti sumus inter Dormientes admissio (1), & reliqua omnia de cessatione somni prolata argumenta (2) omnino extenuantur, penitusque corruunt.

AGNITI

(1) Ad Caput vi. hujus Dissertationis pag. 9. num. (1). & num. (2).

(2) Videndum Caput xvi. & Caput xvii. hujus Dissert. Sed & Cap. xviii.

AGNITI vero Sancti vii. Ephesini, ut præcedenti Capite monuimus, & TABVLIS PLVMBEIS imperante Decio scriptis, ibidem fortuito repertis (1), ac Deo ita permittente, signis sequentibus illustrati (2), dicti sunt imposteriorum *Dormientes* vetusto Christianorum more, ut supra (3) fuse a nobis fuit expositum. Accedit, quod veluti Dormientes reperti fuerint; & quod renovata post annos bis centum, & ultra illorum memoria, veluti a somno excitati, iterum cum

I 2

cum

(1) Acta antiquiora. §. 5. Et cogitavit crudelis Imperator illos in spelunca occidere. Præcepit etiam &c. . . . Et infra. Aderant ibi duo Sophistæ, filii Optimatum; & venit eis in mentem, quod futurum esset, ut Dominus eos suscitaret: atque TABVLAS PLVMBEAS fecerunt, easque apud illos posuerunt, & scripserunt in eis nomina Filiorum lucis, & quam ob causam ingressi Pueri in speluncam, eos se abdidissent, & quonam tempore a facie Decii fugissent.

Ibidem §. 12. De Imperatore Theodosio illuc accedente scriptum est, quod Accepit TABVLAM illam PLVMBEAM, cepitque legere &c.

Acta alia. §. 5. Absentibus autem qui ex spelunca deberent oppellare, præcesserunt eos duo Viri THEODORVS, & RVBEN Christiani &c. . . . Hi scribentes in TABVLIS PLVMBEIS omnem Historiam Sanctorum, posuerunt eas in introitu cavernæ intrinsecus, nemine sciente &c.

Ibidem. §. 9. Ingressus Episcopus reperit scriptum duobus sigillis argenteis præsignatum; Egressusque foras convo-

cans multitudinem Civitatis, cum Præfesto, aperuit sigilla, & invenit duas TABVLAS PLVMBEAS &c.

In Actis Longioribus. Capite i. §. 10. Duo Viri, qui in TABVLIS PLVMBEIS scripserunt Acta horum Sanctorum, dicuntur THEODORVS, & BARBVS, ilque fuerant a cubiculo Imperatoris Decii, clam tamen Christianam Religionem profitebantur. De earundem Tabularum inventione, vide eadem Acta Capite i. §. 19.

Plumbeis vero Voluminibus scribi consuevisse publica monumenta, testatur Plinius *Naturalis Historia* Lib. xiii. Cap. xi. & meminit Alexander ab Alexandro *Genialium Dierum* Lib. i. Capite xx.

(2) Tomo vi. Julii apud Bollandianos ad Diem xxvii. in Commentario prævio ad Acta horum Sanctorum. §. i. multa reperies de posthuma coronatione Christi Martyrum gloria.

(3) Vide supra Cap. xi. & xii. Maxime vero quod veluti Dormientes reperti fuerint adhuc integris illorum corporibus, ac vestibus.

cum Ephesinis civibus conversarentur (1): Frequens enim de illis ubique sermo; frequens ad Cryptam populi concursus, & exterarum quoque gentium adventus: frequens cultus (2) adhibitus; ædificata perinde ibidem loci ab Imperatore Theodosio (3)

Æde

(1) Ea loca, in quibus multa Martyrum corpora quiescebant, CONCILIA, verbo Ecclesiastico nuncupabantur: Exemplum videat Lector in Martyrologio Romano ad Diem xxiii. Junii. Ibi plane tamquam simul coirent, & viventes adhuc operarentur, illos reputabant, & quasi etiam tunc docerent, suoque patrocinio, & vigili apud Deum cura tuerentur. Illustrat Martyrologium Baronius citato loco lit. c. & Sancti Gaudentii Episcopi Brixienfis Sermonem habitum in die dedicationis BASILICAE CONCILII SANCTORUM a Molano pridem animadversum memorat. Vide nuperam Collectionem Veterum Patrum Brixianæ Ecclesiæ ab Angelo Maria Cardinali Quirino Sedis Apostolicæ Bibliothecario, typis Brixienfis nitidissime paratam in folio Anno. u. d. cc. xxxviii. pag. 336. & lege notas eruditas ad calcem ejusdem pag. lit. a., & lit. b. Inquit S. Hieronymus Episcopus Hispalensis *Originum* Libro vi. Capite xvi. Concilii autem nomen tractum est ex Romano more. Tempore enim, quo causæ agebantur conveniebant omnes in unum, communiq; intentione tractabant. Unde & Concilium a communi intentione dictum. Præterea in eodem Sancti Gaudentii Sermone legitur pag. 345. *Habemus ergo, & hos quadraginta, & prædictos decem Sanctos ex diversis terrarum partibus congregatos; unde hanc ipsam Basilicam eorum meritis dedicatam, CONCILIVM SANCTORUM nuncupari oportere decernimus. Dignum est enim, ut ad tantorum*

Martyrum venerandas reliquias processuri, ad CONCILIVM SANCTORUM nos procedere fateamur &c.

(2) Consule Bollandianos in Commentario prævio §. 11. Græci enim, Mosci, Æthiopes, Syri, Maronitæ, ac demum Latini illorum festum diem celebrant.

(3) Acta antiquiora. §. 12. *Tunc vero Imperator invitavit illos, ut secum descenderent Ephesum, cogitans ædificare templum super ossa eorum.*

Acta alia. §. 12. *Tunc Imperator fabricavit super eos Basilicam magnam, & fecit ibi receptaculum pauperibus, imperans eos alere de publico. Convocatisque Episcopis celebravit festivitatem Sanctorum &c.*

Acta longiora. Cap. II. §. 21. *Sancti vero Martyres, quum sua capita in terram declinassent, & Deum precarentur dormierunt; & ideo divino nutu suos spiritus Domino tradiderunt. Imperator igitur jussit septem aureas arcas componi, quibus vii. illorum juvenum corpora conderentur.*

Jacobus Sponius (*Voyage d'Italie, de Dalmatie, de Grece, & de Levant &c.* Tom. 1. Livre III. pag. 327. & 328.) Cryptam in qua dormierunt Sancti vii. Ephesini se vidisse memorat. De Basilica tamen Theodosiana nihil profert; quare dirutam ab ævi diuturnitate; seu potius ab infidelibus, qui ea loca incolunt, in odium Christianæ Religionis eversam, dicendum arbitramur; si tamen a Theodosio ædificatam fuisse ultro adfirmetur.

Æde Sacra Deo in honorem ipsorum vii. Christi Martyrum, & illi proximum amplum Xenodochium, alendis ex ærario regio pauperibus destinatum.

HÆC vetusta Gemma, multis imaginibus, signis quoque, & characteribus decorata, quum cælatoris nomine careat, neque ullam temporis notam ab ipso artifice impressam expromat; vix non temere de ævo cælaturæ ipsius quicquam adfirmari posse aliquis fortasse dicet. Quandoquidem Fleetwodius (1) antiquas percurrens inscriptiones, inquit (2). *Nec aliquid certi his de rebus ex istiusmodi monumentis potest proferri: immo nec ætatem inscriptionis alicujus de hac, vel illa scriptionis ratione aut forma certo licet conjicere. . . . quum & antiquiora, & multo posteriora sæcula eandem scribendi rationem sint sequuta; immo quum ipsa augustæi sæculi scribendi ratio multum diversa fuerit, & sæpe sui dissimilis &c.* Nos autem, quum in quibusdam papyraceis Diplomatibus, seu Voluminibus manu scriptis in cor-

CAP. XX
De ætate hujus
Gemme. Vetusior
Sæculi. v. etiam
viii. eadem ad-
feritur.

(1) *Sylloge Antiquarum Inscriptionum.* (2) Vide his Epist. Dedicatariam pag. 3.

ticibus arborum (1), quæ sunt summæ antiquitatis, & maxime in vetustissimis musivis operibus adhuc exstantibus, iisdemque a claro Ciampinio magna ex parte editis (2), adverterimus aliquando non nullas literas simul copulatas, atque compactas, formatasque illarum instar, quæ in nostro monumento visuntur; & non numquam nomina quoque monogrammatice (3) contracta (quæ omnia inferiori ætate usurpata sunt maxime in

(1) Consule edita a claris viris Diplomata tabulis æreis incisa, in quibus non semel occurrunt nomina propria, seu etiam alia verba majoribus characteribus exarata. Item consule Codices membranceos antiquos M. SS. ejusdem notæ, qui certe cum vetusto monumento *Victoriano* magis conveniunt.

Duo papyracea Diplomata servantur modo Romæ in *Museo Victorio*. Unum fuit olim egregii Viri *Petri Victorii*, quod edidit Vir cælimus noster xyo Scipio Marchio Masseus in *Historia Diplomatica* Num. xlv. pag. 172. & seqq. Aliud superiori anno accessit eidem Museo, & olim servabatur Florentiæ apud el. Virum Joannem Baptistam Donium, vulgavitque in Opere Doniano clarissimus amicus noster Antonius Franciscus Gorius Classe xix. Num. xlv. pag. 502. & 503. Primum longum est Palmos Romanos xii. Uncias vii. semis, & ultra. Altum est Palm. i. Unc. v. pleniores. Aliud longitudine æquat Palmos Romanos vi. Uncias vii. Altitudine illud æquat, quod supra descripsimus. Utrumque scriptum est lineis longioribus; ita ut non nisi explicato toto Volumine unaquæque linea

legi possit; quod, ut notum est eruditis, in hisce præstantissimis Monumentis, minus frequenter contingit. Huic secundo Volumini adsumtum est fragmentum aliud papyraceum, latum circiter Uncias v. Altum Palm. i. Unc. i. editumque fuit ab eodem Gorio una cum Papyro veteri, cui conjunctum est.

(2) Veterum Monumentorum Parte i. & Parte ii.

Hoc opus anno superiori, studio aliqujus Bipliopolæ, iterum excudit Joannes Zempel; ea cura, ut nova editio nullatenus a prima impressione distingueretur; imitata paginarum forma, servatisque numeris; quin etiam erroribus in eadem vetustiori editione fuis: Anno quoque veteri expresso, ac Typographia non sua.

(3) Adi nostræ Dissertationis Glyptographica Præfationem Paginæ ix. & Paginæ x.

Item Corollarium post Præfationem. Pag. xxiv. & in Indice illius Operis Tabulam marmoream inscriptam, quam adtulimus pag. 124. eaque a nobis illic exposita de Monogrammatum origine, atque usu.

in Nummis Pontificum Romanorum (1), ac etiam in Nummis Principum sequioris ævi, ut in *Museo Victorio*, & alibi quoque copiose videri potest, & apud editores ipsorum Nummorum (2) luce meridiana clarius patet). Facile in eam opinionem devenimus, ut hæc Gemma monumentis vetustioribus adconsenda sit. Horum enim Nummorum species, vix ætatem Caroli Magni Imperatoris adtingunt, rarique sunt, qui parum excedant. Præferunt vero imagines, atque apices characterum Romanorum Pontificum, & Principum adeo informes, ut illorum temporum imperitiam, & artis ruditatem nimis molestam, agrestemque, & in-

con-

(1) *Antiquiores Pontificum Romanorum Denarii &c. Auct. Jo. Vignolio. Romæ. mdcclx. Apud Rocchum Bernabæum. in 4.*

Jussi Fontanini &c. *Discus argenteus Fœdus Veterum Christianorum &c. Cap. xlv. pag. 42. & seqq.*

Nonnulli ex his Nummis exstant in *Museo Victorio*, & etiam alibi.

(2) Le Blanc. *Traité Historique des Monnoyes de France &c. Item. Dissertation Historique sur quelques Monnoyes de Charle Magne, de Louis le Debonnaire, de Lothaire, & de Leurs Successeurs &c.*

Claude Bonteroüe. *Recherches curieuses de Monnoyes de France &c.*

Paulli Petavii. *Veterum Nummorum INSPICMA.*

Cangius in Glossario mediæ, & infimæ Latinitatis.

Claudius Molinetus. *Gabinets de la Bibliothèque de Sainte Genovieve &c.*

Samuel Guichenon. *Histoire genealogique de la Royale Maison de Savoie.*

Georgius Hickesius in Thesauris veterum linguarum Septentrionalium, in quo Andreas Fountaine Numismata Saxonica, & Danosaxonica edidit.

Elias Brennerus. *Thesaurus Nummorum Suegothorum &c. Hormiæ mdcclxxi. in 4.*

Ludovicus Antonius Muratori in Antiquitatibus Mediæ ævi, & alii quam multi; quos omnes hæc describere, ut aliud agendo inquit Cicero. *Tusc. Quæst. Lib. i. pag. 140.* esset proleto hominis intemperanter abutentis otio, & literis.

concinnam patefaciant. Profecto quoquo modo cohærent istiusmodi nummi cum Basilii Menologio, cujus picturæ ratio gentium barbararum totam Europam pessum dantium memoriam exhibet, atque aperte prodit. Gemma vero artem Italæ vetustioribus conformem redolet, a quibus certe didicerunt Barbari, non quidem a Barbaris Itali (1), ut vulgares homines inscite dictitant, quoties de hac re incidit sermo. Quamvis igitur de ævo cælaturæ sacri Toreumatis usque adeo illustrati ad amissum judicare, haudquaquam audeamus, ex ipsis tamen cælaturæ notis Sæculo IX. & fortasse VIII. vetustiore eandem Gemmam placet adferere.

(1) Ita Scipio Marchio Maffei Vir sol. Parte 1. Lib. XI. Columna 306. & clarus, in sua Verona illustrata. Edit. in 307. & etiam alibi in eodem Opere.

A P P E N D I X
 A D H I S T O R I A M
 S A N C T O R U M
 SEPTEM DORMIENTIUM
 E X
 M A N U S C R I P T I S C O D I C I B U S
 V A T I C A N I S
 S E Q U I O R I S Æ V I.

ISTI SUNT DEI MARTYRES , NOSTRI PRAESULES ,
SPECULATORES VITAE , ACTUUMQUE NOSTRORUM . NON
ERUBESCAMUS EOS INTERCESSORES NOSTRAE INFIRMITATIS
ADHIBERE , QUI ET IPSI INFIRMITATEM CORPORIS , ETIAM
QUUM VINCERENT , COGNOVERUNT .

*S. Ambrosius Lib. de Viduis. pag. 380. Operum
Tomo IV. Edit. Rom. in fol. An. M. D. LXXXII.*

Codex membranaceus PALATINO-VATICANUS signatus numero 477. continens manu scriptas Lectiones ad usum Chori, quotidie de more recitandas in honorem Sanctorum, in persolvendis Divinis Officiis, hac habet Pagina XII.

LECTIO III

DE SEPTEM

*Literis
rubricis*

DORMIENTIBUS.

MAXIMIANUS, MALCHUS, MARTINIANUS, DIONYSIUS, JOHANNES, SERAPION, & CONSTANTINUS, Officiales palatii Imperatoris Decii, & Christiani, videntes ipsum Imperatorem in Christianos sævire, venditis omnibus suis: acceptis tamen paucis ad necessaria victui; apud Ephesum in spelunca Celii montis se occultantes, omnes obdormierunt. Quos cum Imperator percepisset in fugam conversos, jussit os speluncæ grandi muro claudi. Mortuo autem Decio, & Rege post Regem surgente, temporibus Theodosii Imperatoris Christianissimi,

aperta spelunca, Beati Viri evigilabant, mittentes Malchum Ephesum ad panes emendos. Cum autem egressus esset ille speluncam, & per totam civitatem videret signum Crucis apparere, dubitavit Ephesum esse: sed tamen progressus est; & extractis argenteis ut emeret panes, tentus est, & ductus ad Proconsulem. Requirens igitur Proconsul ab eo, si thesaurum reperisset, dixit quod ex sacculo suorum parentum illos haberet, Proconsul autem dixit. Hæc superscriptio est plusquam trecentorum septuaginta duorum annorum, & primorum annorum Decii Imperatoris. Malchus itaque audiens a Marino Episcopo, & ab aliis Decium diu mortuum, præcessit eos usque ad ostium speluncæ. Ubi in parte dextera invenerunt tabulam plumbeam, continentem quomodo a facie Decii Viri prædicti fugierunt illis diebus: & intrantes speluncam, invenerunt eos vigilantes, & facies eorum tamquam rosas vernantes. Unde Marinus Episcopus cum universis civibus proni corruerunt ad pedes illorum: Et nuntiaverunt hæc Theodosio Imperatori. Qui ventus, multa locutus

tus est, & de antiquis multa percepit ab eis. Quo facto Viri Dei inclinato capite suo obdormierunt in Domino. Tunc surgens Imperator, cecidit super eos, & flens osculabatur sanctas reliquias eorum: Tollenisque purpuram suam, misit super corpora sanctorum: & loculos aureos, in quibus ponerentur corpora eorum, fieri præcepit. Sicque reconditi quiescunt. Tu autem Dñe &c.

Hæc autem Lectio ab eodem Codice descripta, venerationem ab ævo vetustiori Sanctis VII. Dormientibus Ephesinis præstitam aperte prodit. Quum in Horis Canonicis publice recitaretur. Compilata ea est, atque concinnata, ex Actis vulgatis; & quidem (ut credibile est), ab iis, qui ex instituto peculiari servientes unice Deo, Monasticam vitam sequebantur; a quibus pariter *Acta longiora* fortasse conscripta sunt: Hoc enim exercitationis genere a Præpositis suis detinebantur occupati, quum ab oratione interdum vacarent illi, qui magis ingenio, atque arte valerent; ut sive Codices vetustos describerent; sive Sanctorum Vitas exponerent; sive ipsas ad usum Chori redigerent in compendium.

Eandem piam Christi fidelium venerationem testatur quoque Codex VATICANUS CHRISTINÆ SVECORUM REGINÆ nota-

notatus numero 711. in quo pagina 92. legitur Oratio, quæ sequitur, pro fidelibus defunctis recitanda.

IN nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis. In Monte Celio ubi requiescunt Sancti Septem Dormientes: iidem MALCHUS, MAXIMIANUS, MARTINIANUS, DIONYSIUS, JOHANNES, SERAPION, CONSTANTINUS, quorum meritis, & precibus REQUIESCAT, ET DORMIAT iste Dei famulus, seu famula &c.

Verum de cultu eorundem Sanctorum, non nulla diximus in Historica Dissertatione Capite vi. & iterum Capite xviii. & Cap. xix. Alios Codices, licet a nobis descriptos (ut in Præfatione jam dictum est), duximus omit- tendos. Etenim quamvis alter ab altero, tum enarratio- nis ordine, tum verbis, ac phrasibus diversus sit, & nul- lus Codex cum Actis Longioribus editis a Bollandianis in illis conveniat; tamen factis, seu rebus gestis, parum, aut nihil inter se discrepant; eaque ab eisdem Sociis Scri- ptoribus animadversa sunt in Commentario prævio, sive in adnotationibus explanata. Itaque si hæc edidissem, ple- risque fortasse videretur, ad augendam libri molem prædi- ctorum Codicum editionem potius comparatam, quam ad utilitatem legentis, sive ad Historiam Sanctorum vii. Dor- mientium illustrandam.

I N D E X

R E R U M

In quo nonnulla ad Dissertationem quodammodo spectantia proferuntur.

Numeri Romani locum in Præfatione designant: Barbari in Dissertatione, atque Appendice.

A

- A**dam, & Eva in antiqua gemma. v. viii.
 Adclamations veterum. xxi. In anti-
 quo vitro. xxi. Item in pluribus
 gemmis. xxi.
 Assumptio in Cælum Beatæ Mariæ Vir-
 ginis. Vide Festum Assumptionis &c.
 S. Agricola Martyr, magnis clavis
 transfixus. 8.
 S. Alexander, Antonini Pii ætate mar-
 tyrio coronatus. 38.
 Alexander Macedo, galeatus in antiqua
 Bulla. 19. Ita plerumque in vetustis-
 simis signis, in nummis, & gemmis.
Ibidem.
 Ammianus, Marcellinus. 24.
 Amstædæmi nuncia rerum literariarum
 proferuntur. 2.
 Anchora in antiqua gemma cū aliis sym-
 bolis veterum Christianorum. ix. 1.
 Animæ immortalitas in duobus antiquis,
 adhuc ineditis lapidibus expressa. 47.
 48. In primo quidem lapide Animæ
 felicitas auguratur. In secundo,
 ONESIMO Christi Martyri, *Omnia bona.*
 Animas esse mortales putabant Ethni-
 ci. 39. 40. Non tamen omnes. 40.
 Imaginem illarum alis papilionum in-
 structas effingebant. 36. Stoici animas
 igneas esse censebant. 40.
 Anuli veteres aurei, argentei, atque
 ærei cum vitreis gemmis reperti. 16.
 Apollo Phœbus in antiqua gemma. 51. 52.
 Arbor *Scientiæ boni, & mali* in antiquis
 monumentis expressa. v. viii. ix.
 Aringhius, Paullus. x. 15. 30. 37. 38. 54.
 Ars imitatur naturam. 16.
 Artifices antiqui peritiores, Ethnici
 plerumque erant. x. Ethnicis infer-
 viebant. *Ibidem.*

Artifices nostræ ætatis in hoc Opere memorati.

M V S I V A R I I.

- Adami, Petrus. xii. Christophorus, Petrus Paullus Eques. xii.

VITREIS EMBLEMATIBVS CLARIORES.

- Anghier, Adrianus: Carolus. xii. Menga, Augustinus. xii.
 Dehn, Christianus Fridericus. xii.

MECHANICIS OPERIBVS.

- Mattioli, Alexius. xii.

Atticus, Herodis Atheniensis pater, invento thesauro Attilismus. 65.
Aurum absconditum, simile terræ. XXI.
Auspictum captabant Ethnici ab imaginibus, quas secum gestare solebant. 19.

B

B Conversum in b. in vetusto lapide. de. 42.
Bauzjus, Stephanus. 19.
Barbari ad Italiam multa didicerunt. 72.
Baronius Cæsar. 5. 7. 10. 15. & alibi passim. Laudatus. 28. & seqq. Nihil decernit de Sanctis Septem Dormientibus. 31.
Basilii Menologium. 11. 20. 21. Inculte depictum. 21. 72.
Basilius Magnus. 12.
Beauvillier D. Paulus Hyppolitus Dux de Saint Agnan Galliarum Regis Orator ad Summum Pontificem. 48.
Benedictus XIV. Pont. Max. Auctor Operis de Canonizatione Sanctorum. 27.
Bernæ nuncia rerum literarum excutuntur. 2.
Bibliotheca Vaticana. VII. 75. 77. 78. Vallicellana. VII.
Bibliotheca privata Victoriorum Romæ. 8. 49.
Boldettus, Marcus Antonius. x. 15. 30. 33. 34. 36. 38. 42.
Bollandiani laudantur. VII. 2. 3. & passim in Opere. Edunt Acta Sanctorum Septem Dormientium Ephesinorum. 3.
De Sanctis Septem Dormientibus nihil desinunt. 31.
Bonarrotius, Philippus. XI. XII. 16. 30. 37. notatus. 37. Laudatur. 42. 49. 54. 56.
Bononiæ exstant corpora Sanctorum Martyrum, Vitalis, Agricola, & Preculi. 8.
Bosius, Antonius. x. 15. 30. 33. 54.
Brachia Matronarum, orantium statu depictarum, ut ait Bonarrotius, obsequii causa fulciebant servi. 37. Fortasse (ex nostra opinione), quod essent

senio debilitata, vel infirmitate debilitata. 37. In antiquo monumento duo viri sustinent brachia pueri alari. 36. 37.

Bullam cum chlamyde quomodo colligerent antiquiores. 19. Ex varia materia eadem parabantur. *Ibidem*. In plerisque monumentis vetustis depictæ, atque exstantes occurrunt. 19.

C

C Alidum humido temperatur arte medicina. 26.
Cangius notatus. 12. 13. laudatus. 20.
Canon Missæ antiquissimus. 35. Quid sit ipse Canon, *Ibidem*.
Cassius, Joannes, Poeta clarissimus. 50.
Cassiodorus Senator. x. XXI.
Cedrus, lignum incorruptibile. 21. *Vide* Sicomorus.
Celeus, Mons apud Ephesum, in quo lauerunt Sancti VII. Dormientes. 29. 64.
Cera Hispanica, ad Ecrypa e gemmis excipienda valde idonea. 4. Item cera mollis. *Ibidem*. *Vide* Ecrypa.
Chartæ lusoria Massilienses optimæ sunt ad gemmas imprimendas. 4.
Chiffletius, Joannes Jacobus. 30.
Chlamydem cum Bulla quomodo veteres ligarent, nodarentque. 19.
Ciampinius, Joannes. 54. 70.
Cicero, Marcus Tullius. VI. VII. XX. 22. 40. 63.
S. Cypriani opinio de Martyrio. 26.
Clavi, quibus Jesus Christus Dominus noster Cruci adfixus fuit, ferrei. 8.
Clavi ferrei ad opera fabrilis opportuna. 8. Aerei, in operibus, quæ ab humiditate facile laeduntur. *Ibidem*. Magnæ molis, in Porticu Pantheon a Marco Agrippa constructo. 8.
Clavi instrumenta supplicii. 8. dicti *Trabales* a S. Paullino. *Ibidem*. Item a Cicerone Actione VII. in Verrem. *Trabalibus telis* quorundam capita discissa fuisse, scribit Ammianus Marcel-

cellinus, *Rerum gestar.* Libro XVI. pagina 149. citatq. edit. in sol. M. DC. LXXXI. Porro eadem *trabalia tela* memorantur a Valerio Flacco Lib. VII. *Argonautarum*. Vers. 301. & Statius *Thebaidos* Lib. IV. *Hastam trabalem* eribuit Bellonæ Vers. 8.

S. Clemens, Alexandrinus. x.
Clypeorum a scutis differentia. 17.
Cœmeteria, quasi dormitoria dicta. 32.
Color cessante lumine non comparet. XXI. *Vide* Sol.

Concilia, loca in quibus multi Martyres conditi. 68.

Concilium a communi intentione dictum. 68.

Sanctorum Confessorum nomine, qui denotentur. 24. 25.

Conjecturæ ad veritatem conducunt. 63.

S. CONSTANTINUS unus ex VII. Dormientibus Ephesinis. 6. 75.

Contraria contrariis curantur. 26.

Creta rubra. XVII.

Crux aliquando expressa literis Monogramma Christi constituentibus. 18.

Cucurbita, non Hedera Jonam ab æstu Solis descendit. 53. & seqq.

Curationes, aut ex contrariis, aut ex similibus sunt. 26.

D

D Actylitheæ fictitiæ apud veteres. 16. Eadem apud recentiores. *Ibidem*.

Dantes, Aligherius. 8.

Decius Imperator sævit in Christi fideles. 29. In Sanctos VII. Dormientes Ephesinos. 12. 29. 58.

S. Demetrius Proconsul martyrio coronatus. 20. 21. Ejus imago in antiquo vitro. 17. Item in antiqua gemma. 23.
Ædes in honorem ejusdem Deo dicata. 20. Locus ad S. Demetrium nuncupatus. *Ibidem*. De miraculis ejusdem Oratio, fortasse inedita. 21.

DEVS OPT. MAX. Diei, noctisque auctor, & rector. 51.

Diana noctis typus. 51. 52.

S. Dionysius. unus ex VII. Dormientibus Ephesinis. 7. 75. 78.

Dionysius, Patriarcha Jacobitarum, notatus. 9.

Diplomata papyracea. *Vide* Papyracea Volumina &c.

Dissertatio Glyptographica, qua illustrantur gemmæ duæ vetustissimæ *Musei Victorii*. VI. IX. 22. 40. 50. 70.

Divitiæ, quare in sepulcris conderentur ab Ethnicis. 41.

DOMVS AETERNA pro sepulcro in lapidibus Ethnicorum. 39. 40. Item in lapidibus Christianorum. 43. Explicatur veterum Christianorum mens divinis Scripturis. 43. 44.

Donus, Joannes Baptista, Vir clarus. 70.

SS. VII. Dormientes in Gallia. 5. 13. Alii in Germania. 5. 13. Alii apud Ephesum. 6. & seqq.

SS. Dormientes Ephesini in antiqua gemma, alii sedentes, alii jacentes expressi. 6. 7. & seqq. 65. Fuerunt Septem. 6. 9. 66. Pueri dicuntur. 10. Ita representantur in vetusta gemma. 3. 9. 11. In Menologio Basilii. 11. Laudatur in Actis illorum venustas. 12. 65. Passi sunt multa Imperante Decio. 10. 28. 29. 30. 58. In spelunca clausi. 10. 29. 60. 64. 65. & seqq. Alii securibus, alii facibus ardentibus, lignis nodosis, clavisque necati. 7. & seqq. 10. 14. 15. Innotuerunt imperante Theodosio junior. 31. 59. 63. Post obitum culti. 10. 68. Signis & prodigiis a Deo illustrati. 67. Velut Dormientes reperti, integris illorum corporibus, ac vestibus. 65. Coruscante circa faciem lumine. 65. Quomodo reperti. 63. & seqq. Aureis thecis conditi. 68. Basilica a Theodosio excitata in honorem eorumdem Sanctorum. Item Xenodochium. 68. Quare Dormientes dicti. 28. & seqq. 39. 67. Vere Martyrio coronati. 6. 14. 28. 39. 58. & alibi.

Dormitio pro obitu aliquando in vetustis lapidibus reperitur. 32. & seqq. Utuntur hac voce Divina Scriptura ad indicandam mortem fidelium. 29. 30. Item Sancti Patres. 32. Occurrit quoque in Canone Missæ. 35. Eadem resurrectionis exprimit. 38. 39.

E

Ectypa ex gemmis sunt gypso, vel sulphure. 3. Utrumque quomodo perficiatur. 3. 4. Fiunt cera Hispanica. 4. Quomodo illa adhibenda. *Ibid.* Fiunt quoque cera molli. 4. 5. Horum vero Ectyporum series aliqua methodo disponere, & in certas classes distribuere primus instituit clariss. Vir Leo Stroza, a quo ceteri didicerunt. Ectypum vetustum, ac singulare *Musei Victorii* cum Historia Sanctorum. vii. Dormientium. xi. 3. Constat ex sulphure. 5. Describitur. 6. & seqq. Ethiel imagines secum deferabant, quibus auspicia felicitatis captabant. 19. Anima immortalitatem negabant, non tamen omnes. 39. 40. Sepulcrum novum aeternam dicebant. 40. & seqq. Divitias in illis abscondere consueverant. 41. Eva cum Adamo in antiqua gemma. v. viii. Eusebius, Gallicanus. 15. Pamphilus. x. Experientia rerum magistra. xv.

F

Fatratum in antiquo marmore. 42. Fabrettus, Raphael. 15. 34. 35. 36. 41. Notatus. 42. Laudatur. 43. 49. & alibi. Felix Nolanus. 8. Confessor dictus, atque etiam Martyr. 25. 26. Festum Assumptionis in Caelum Beatæ Mariæ Virginis summa devotione celebrandum. 32. Non eadem die assumpta

in Caelum, qua occubuit. 32. In Opere Venerabilis Servi Dei Josephi Mariæ Thomasi S. R. E. Cardinalis, cui titulus: *Codices Sacramentorum non-gentis annis vetustiores* &c. Lib. iii. pag. 190. legitur in Missali Gothico. *Missæ in Assumptione Sanctæ Mariæ Matris Domini.*

Fleetyvodijs, Guilelmus, de xvo vetustarum inscriptionum nihil certi proferri posse putat. 69.

Florentiæ nuncia literariorum rerum, eduntur per singulas hebdomadas. 2.

Florenus aureus antiquus commentario illustratus. 17.

Frigidum arte Medicinæ calido moderatur. 16.

G

Gallonius, Antonius. 6. 14.

Gemma vetusta cum Historia Sanctorum vii. Dormientium, quo xvo celata creditur. 69. 72.

Gemmae anulares antiquæ *Musei Victorii* faustis adclamationibus insignitæ, & in hoc Opere adlatæ. xxi.

Gemma a natura lucem quamdam accipiunt, ab arte mire perficiuntur. xxi. Fictitiæ difficile distinguuntur a veris. 16. *Vide* Pastæ antiquæ.

Genevæ nuncia rerum literariorum emanant. 2.

Gypsum ad Ectypa e gemmis excipienda, qua ratione adhibeatur. 3. 4.

Gorius, Antonius Franciscus. 16. 38. 56. 70.

Goræus, Abrahamus. 16.

Gregorius Turonensis scribit Acta Sanctorum Septem Dormientium Ephesinorum. vii. 12. & alibi. Historiam Francorum. 59. Floruit Sæculo Sexto. 59. Notatus, *ibidem.*

Gregorius, Nazianzenus. 12.

Grönovius, Jacobus. 16.

Gruterus, Janus. 33. 41.

Guilelmus Rex Navarrae. 8.

H

Hæresis Nestorii vigeat Sæculo quinto. 59.

Hære adelamatio veterum in aliquibus gemmis *Musei Victorii*. xxi.

Hedera a non nullis creditur, quæ Jonam ab æstu protegebat. 53. & seqq.

Herculis mors in vetusto lapide *Musei Victorii* memorata. 47.

Herodes, filius Attici Atheniensis, valde dives. 65.

Hickelius, Georgius. 71.

Historia Sanctorum Septem Dormientium. vi. 1. & seqq.

Homines ad honestatem, gravitatem, severitatemque formati. 22.

Humilitas superbiam sanat. 26.

I

Iacobus Sarugensis Actorum antiquiorum Sanctorum Septem Dormientium Auctor. vii. notatus. 9.

Imagines hominum, non nisi clarorum, exprimebant veteres. 22. Et quidem ad virtutem animorum excitandam. *Ibidem.* In atrijs adium collocabantur. 22. Vitiolæ, damnatæ. *Ibidem.*

Imago Mortis, Somnus. 44. & seqq.

Imago Noctis in gemma. 51. 52.

Imago Martyris vita functi. 36. Illius spiritus expressus figura pueri alati in antiquo monumento. 36. 37.

Inscriptiones antiquæ in hoc Opere vulgaræ. 47. 48. Emendatiores. 42.

Instrumenta supplicii reperta aliquando in tumulis SS. Martyrum in ipsis Cœmeterijs prope Urbem. 14. 15. Publicæ venerationi proposita. 15. Reperta quoque in tumulis SS. Confess. *Ibidem.* S. JOANNES unus ex Septem Dormientibus Ephesinis. 7. 75. 78.

Joannis Stauracii Oratio de miraculis Sancti Demetrii, fortasse inedita. 21. De ea mentionem facit Lambecius in Bibliotheca Cæsarea. *Ibidem.* Sed me-

minit quoque Daniel de Nessel in Catalogo, sive speciali recensione omnium Codicum manu scriptorum Augustissimæ Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, edit. in folio Vindobonæ, & Norimbergæ. Anno M. DC. XC. Vide in Codice notato CCXXXIV. num. septimo pag. 390. De eodem S. Demetrio agit quoque in Codice CCXIII. num. 34. pag. 205.

Jonas dormiens sub umbra Cucurbitæ, in antiqua lucerna fictili expressus. 53.

In antiquo vitro. 55. In alijs quoque veteribus monumentis. 54. Mærore oppressus dormit. 53. Quare dolore, sive tristitia premeretur. 57.

S. Isidorus Hispalensis Episcopus. 19. 24. 26. 30. 35. 52. 68.

Italia barbaras gentes edocuit, nullo modo secus accidit. 72.

Jupiter semper vigilans. 51. Rectos noctis & diei. *Ibidem.* Hoc typo exprimitur in gemma. 51. Cum fulmine. 51. 52. Aliquando inermis laet. 52.

K

Kircherianum Museum. 8. 84.

L

Lactantius, Firmianus. 29. 51.

Lambecius, Petrus. 21.

Lampades vetusto ritu in Aedibus sacris accensæ. 34.

Lapides antiqui. *Vide* Inscriptiones antiquæ.

Lazarus a Jesu Christo suscitatur a morte. 30. 31. Saepè in vetustis Cœmeterijs, aliisque monumentis expressus. 30. Quid vellent hoc emblemate demonstrare. 31.

Leibnitz, Godefridus, experimento facto, sanguinem hominis reperit in Vaseculis vitreis ad loculos Martyrum repertis in Cœmeterijs prope Urbem. 36. De eodem experimento mentio est

apud Alexandrum Plovvium in
Apocryfi in Epistolam Eusebii Romani
ad Theophilum Gallum *de Cultu San-
ctorum ignotum* pag. 33. p. v. Edit.
Rom. in (8). An. 1707.

Leptis magna, modo *Tripolis Barbaro-
rum*. xlii.

Litanæ, Majores, Minoresque. 25.

Litteræ infrequentiores in vetusto lapide
Musei Victorii. 42.

Lyra symbolum apud veteres Christia-
nos. 1.

Londini nuncia rerum literariorum pro-
dunt. 2.

Lorica ex corio, lino, atque ære. 17. 18.

Porro vario structurae genere Loricae
constabant. Videndus Iustus Lipsius [*de
Militia Romana Lib. 1. 1. Dialogo vi.*]

Fabrettus in Syntagma de Columna
Trajani Capite iv. & item Cap. vii.

Stevvechius in Vegetio, & alii.

Ab antiqua, ac parvula ex ære lamina,
quam vidimus olim apud V. cl. Domi-
nicum Vallarium Presbyterum Ve-
ronensem, heic Romæ descripsimus
ineditam adhuc inscriptionem, quæ
sequitur.

O R T H R I

A V G . L . P R O C

A . L O R I C A T A

Aliam huic simillimam, pariter ex ære,
sed rotunda formæ nuper vidimus for-
to fortuna adeuntes Museum Kirche-
rianum, eamque ibidem describendam
perhumaniter concessit P. Contucius
Contucci Musei custos, & ita se habet.

H E C H I

A V G . L . P R O

A . L O R I C A T A

E X . R A T I O N

P E C V L I A

R I

In utriusque superiori parte expressa est
corona virtutis expansis, & in ima parte
duplex palmae ramus.

Putamus hos Augusti libertos A. LORICA-
TA, fuisse Procuratores ejusdem A. LO-
RICATA. VESTE; ita ut ad bellum pro-
fecturo Loricae ministrarent, & eam
custodire tenerentur pacis tempore.
Fortasse idem officium gerebat ALCI-
MVS Neronis servus A. VESTE. CA-
STRENSI, memoratus a Fabretto in an-
tiquo lapide Cap. iv. pag. 317. n. 429.
Aliarum vestium Procuratores, seu
Custodes, vel Praepositos ex antiquis
titulis edidit Gruterus, & eos recen-
set Gorius in Columbario, pag. 134.
& 135. nempe A. VESTE PRIVATA, MA-
TYRINA, REGIA, VENATORIA, SCAENI-
CA, GLADIATORIA: Item TRIUMPHALI,
cujus antiquum lapidem testem olim
descripsimus, & ad eundem misimus
ut ederetur, quem etiam edidit loco
citato.

Alii quoque interpretatio horum Procu-
ratorum officio tribui posset; quum
de Statua Loricata Caesaris Dictatoris
in foro posita mentio exstet apud Pli-
nium [*Hist. Nat. Lib. xxxiv. Cap. v.*]
Togata effigie, inquit ille, *antiquitus
Statue dicabantur. Placere & nu-
da tenentes hastam ab Ephæborum,
gymnicis exemplaribus, quas Achil-
laas vocant. Græca res est nil il ve-
lare. At contra Romanæ, ac Milita-
ris, thoracis addere. Caesar quidem
Dictator LORICATAM sibi dicari in foro
passus est &c.* Itaque Procuratores ad
illam Statuam custodiendam fortasse
destinati erant ab Augusto. Plane
ACHTONVS, Caesaris Augusti. A. STA-
TVIS dicitur in vetusto marmore Co-
lumbarii pag. 157. & SYNEROS Tybe-
rii ad. IMAGINES pag. 158.

Igitur sive ad Loricatam vestem, sive
ad Statuam Caesaris Loricatam custo-
diendam adhibiti erant hi duo Liberti;
& quidem HECHVS, ut mihi videtur,
ex privilegio singulari.

Ludovicus XV. Francorum Rex. 48.

Lupi, Antonius Maria. 34.

Lutum Sapientia ignem diu persert sine
damno. xvii. Quomodo conticiendum. *Ib.*

Masse

M

Massejus, Scipio. 70. 71.

S. MALCHVS. unus ex Septem Dormienti-
bus Ephesinis. 7. 75. 78. Filius Ruli ex
Optimatibus Ephesinorum. 61.

Manus multarum artium ministræ. 22.

Marbodæus, antiquus Poëta. 16.

Maria Carlotta Lenzincki, Regina
Francorum. 48.

Martene, Edmundus. 35.

S. MARTINIANVS. unus ex Septem Dor-
mientibus Ephesinis. 7. 75. 78.

Martyres, qui dicantur? 24. 25. In tres
classes distributi. 27. Bis Martyres
aliquos nuncupatos invenimus. 26.

Nonnullos Triplicatos. *Ibidem*. Eo-
rum intercessio apud Deum. 74. 77. 78.

S. MAXIMIANVS. unus ex Septem Dor-
mientibus Ephesinis. 6. 75. 78.

Maximianus Imperator in Christianos
desavit. 20.

Medicina contrariis aliquando curare
solet. 26.

Menologium Græcorum, jussu Basilii
Imperatoris editum. 31. 20. 72.

Mercurialis, Hieronymus. 57.

Missa, quare ita dicta? 35.

Moror plerumque somnum perturbat.
57. 58. Gravissimus comparat. 57.

Monachorum veterum occupatio. 77.

Monetæ eudendæ ratio apud veteres. 61.

Monogramma Christi nomen referens.
xi. 18. 42. Alio quoque mysterio in-
signitur. 18. Arcanum explicatur ex-
emplis sacrae vetustatis. *Ibidem*. Hoc
Monogramma, sed decussata Christi
Crucis, adpositisque utrimque literis
Α. & Ω. spectatur in averla parte
cuius numismatis ærei, ac dicati me-
moræ clarissimi Viri Antonii Augu-
stinii Archiepiscopi Tarraconensis,
olim Ilerdensis Episcopi: & hoc est
lemma, quod legitur circa Mono-
gramma. ΓΝΩΘΙ CAYTON KAI
ΘΕΟΝ. hoc est. NOSCE TE IP-
SVM ET DEVM. Circa imaginem

vero, adeo affabre elaboratam, ut
plane nihil supra desiderandum. ANT
ΑΥΤΟΥΤΙΝ ΕΠΙΣΚ ΙΑΕΡΔ.
Scilicet ANTONIVS AVGVSTI-
NIVS EPISCOPVS ILERDENSIS.
Numisma elegantissimum, & adhuc
ab omni labe immuno servatur in
Museo Victorio, De eodem hoc loci
utquumque meminimus, quod erudi-
tis notum non sit.

Monogrammatum usus vetustissimus. 70.

Mors Dormitio dicitur in Scriptura Sa-
cra. 29. 30. Heine mortui Dormien-
tes dicti. 29. Eadem est migratio
quædam, commutatioque vitæ. 40.
Infirmitas, & necessitas humanæ con-
ditionis. 46. Apud Ethnicos Noctis
filia dicebatur. 44. Item Somni so-
ror. 44. 45. Nigras illi tribuebant
alas. 49. 50.

Mosis orandi consuetudo a Deo insigni
miraculo adprobata. 37.

Mumia Ægyptiorum cadavera arom-
atibus condita. 31. Nostra ætate in
variis locis adservata. *Ibidem*.

Muratori, Ludovicus Antonius. 71.

Museum Carpineum. 42. 49. 55. Kir-
cherianum. 8. Odam. *Vide* littera O.
in hoc Indice. Strozium. 8. P. Stro-
zium Museum. Victorium. P. Victo-
rium Museum.

Musiva opera vetustioris ævi. 70. Ali-
quando deleta. xlii.

Mulvarii, hoc ævo insigniores. *Vide*
Artifices &c.

N

Nafragium metuebant Stoici. 40.
Quare metuerent. *Ibidem*.

Nervæ Imperatoris responsum ad Atti-
cum Herodis Atheniensis patrem. 65.

Nestorii hæresis nefanda. 49.

Nimbus circa caput, insigne venerationis,
& majestatis, quæ humanam exsuperat.
6. Rotundus circa Sanctorum Septem
Dormientium imagines. 6. 10. In aliis
veterum Christianorum monumentis.
17. 23. 36.

Noctis imago apud Pausaniam. 45. In antiqua lucerna. *Ibidem*. Mater Mortis, & Somni apud Ethnicos. 44.
 Nullus immortalis. Elegans sententia in aliquibus vetustis lapidibus. 47. 48. 49.
 Nummi Decii ævo cusi, & ejus nomine signati. 61. 65.
 Nummus æreus Veterum Christianorum editus ex Museo *Victorio*. xi. 6. 18. 54.
 Nuncia rerum literarum in variis locis nostra ætate eduntur. 2.

O

Obitus Beatæ Mariæ Virginis, *Dormitio* dicitur. 32.
 Ocularis, sive conspicio utendum in confectione vitreorum Emblematum. 11.

Odami Hieronymus Eques. 19. 40. Laudatur. 56. Contigit autem, dum hæc prælo committerentur (diutius, quam oportebat expectantibus nobis hujus novæ Typographiæ commoditatem), amici Viri mortis, defuncti Kalendis Martiis Anno MDCCXXI. neque apicem tollere de hoc scripto volentes, hæc jacturam illius lugendam proponimus. Etenim, pene dixerim, nulla veteris elegantiae pars illum latebat, qui Scientiarum quoque omnium fuit appetentior, & abdita perscrutari curiose, neque sine fructu tentavit. Sane Mathematicas disciplinas, & in his potissime Opticam, & mechanicas exercitationes, quæ ab illo fonte manarunt, tractare familiare habuit, scivitque cum fundamento earundem rerum originem, & quædam occulta narrare, atque agere, artis peritiis plurimumque singularia. Picturam, Architecturam, Cæturam, genio suo indulgens coluit. Itaque non nullas amicorum suorum imagines pinxit, potissime solidis coloribus, qui apud nos Italiæ incolæ dicuntur *pastelli*, & alia pariter solutis oleo colo-

ribus, ut mos est ceteris. *Ædificia* suis inventis exornavit. Tabulas æreas cælavit. Poësim amavit quamplurimum, & inter Arcades *DORINDVS NONACRIVS* nuncupatus fuit. De eodem adhuc vivo non nulla diximus in hac Dissertatione Capite XV. atque etiam alibi. Plura tamen dicenda essent, sed non exponenda compendio. Verum ut amici Viri memoria peremeret, accepta ejus imagine ab Lq. Petro Leone Ghezio, Viro pictura insigni, atque amico nostro. De mimilitate cogitavimus, hoc lemmate adposito circa imaginem. *MILITON. ODAM. ROM. EQ. ORD. CONSTANTIN.* adjecto in adversæ partis area, circa Minervæ signum emblemate. *MILLE. DEA. IST. OPERVM.* Sumto eodem ab Ovidii Libro 11. *Fastorum*: Ubi de ipsa Minerva inquit Poëta.

Mille Dea est opurum. Certe Dea carminis illa est.

Si mereor studiis adsit amica meis.

S. *ONTIMVS*. Martyr. 47. 48. Corpus ejusdem una cum antiquo lapide, & Vase sanguinis dono datum Petro Cardinali Ottobono. 48. Ab eodem Regina Francorum exhibitum. *Ibidem*. Notandus in lapide Palma ramus. 48. Orpheus in antiqua gemma sculptus. 21. Typus Jesu Christi apud veteres fideles. x. Fortasse ab eisdem Christi fidelibus insculptus. *Ibidem*.

OSTRANT, Populi in vetusta ænea Tabula *Musei Victorii* memorati. v.

Ottobonus, Petrus Cardinalis. 48.

Oves in antiqua gemma, una cum Pastore evangelico. 1x. 1.

Ovidius Poëta clarissimus, & Philosophus Stoicorum sectator. 40.

P

Palma, & Corona Martyrii symbola. 21.

Papaver Somno ab Ethnicis dicatus. xi.

Papyracea Volumina sunt maximæ vetustatis,

statis. 70. Rariora, quæ lineis longioribus scripta sunt. *Ibidem*. Duo ex his exstant Romæ in *Museo Victorio*. 70. Parisiis nuncia rerum literarum emittuntur. 2.

Pasta antiqua: reperta in Anulis &c. *Vide* Anuli veteres &c. Nostro ævo imitatione mirabili perficiuntur. 11. 16. Quomodo perficiantur. 11. 111. & seqq. Opacæ, item translucida. 11.

Pastor Bonus in antiqua gemma. 1x. 1. Typus Jesu Christi. 1x.

S. Paullinus Nolanus Episcopus. 8. 25. 26. Pausatio pro obitu in vetustis monumentis. 33.

Peccata contrariis virtutibus curantur. 26.

Phœbus dici symbolum. 51. 52. *V. Sol.* Pictura vitium, sive deformitates exprimens damnata. 22. Illud autem, quod de vitiosa pictura diximus, de sermone quoque prolato, ac etiam de nutu oris, oculorum, capitis, atque humeri alterius, digitorumque, ad irridendos homines quoquo modo extraordinem urbanitatis excitato, intelligendum est: Omnis enim hujusmodi actio pictura est, hominem cum vitio representans. *Pictura autem*, ut inquit Isidorus (*Orig. Lib. 11x. Capite xvi.*), est imago exprimens speciem alicujus rei, quæ dum visa fuerit ad recordationem mentem reducit.

Pignorius, Laurentius. 6. 51.

Piscis in antiqua gemma veterum Christianorum insculptus cum aliis symbolis. 1x. 1.

Plebs Romana utebatur in anulis, gemmis lictitiis 16. Idem & alios majoris Ordinis pro lubito fecisse putandum. *Ibidem*. Nostra ætate ille idem mos renovatus est. 16.

Plinius junior. 211. 214. Senior. 22. 57. Dictum illius insigne circa somnum. 45. Aliquid simile dixit Aristoteles de felicitate, atque infelicitate hominis. *Vide Ethic. Libro 1. pag. 66.* Edit. *Petri Victorii* in fol.

Plumbeis Voluminibus scribebantur olim

publica monumenta. 67. 76. Boldettus quoque non nullas Tabulas plumbeas inscriptas se aliquando reperisse in Coemeteriis, narrat; easque inflexas, sive contortas in modum Voluminis. De illis meminit Libro 1. Cap. 1x. pagina 324. Tab. 11. num. 3.

Porticus Pantheon ab Urb. VIII. Pont. ornamentis expoliata, conversis illis, in splendorem Vaticanæ Basilicæ. 8.

S. Proculus Martyr, ingentibus clavis transfixus. 8.

Pythagoræ magna auctoritas. vi.

Q

Quæ latent nulli profunt. 211. Quæ signa in inferiori orbiculo scutulum lucernarum observare contingat. 55. Quare illa imprimerentur? *Ibidem*.

QUIETIS MINISTRI apud veteres. 51.

Quirinus, Angelus Maria Cardinalis S. R. E. Bibliothecarius. 68.

R

Regnum Tripolitanum ita dictum a Civitate illius Regni Principe. 211. Remesius, Thomas. 41.

Religio vera Christianorum purgata, omnino a gentilitate est. 43. 44. Ab infidelibus odio habita. 68.

Resurrectio mortuorum fidei monumentis roboratur. 34. 39. Fortasse anularis Christianorum gemma est, quam paullo ante vidimus hæc literis ex albo sculptis, area nigricante. *ΦΟΥΚΙΝΕ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ* scilicet *ΕΥΣΧΙΝΕ ΣΠΕΣ*. nempe *Resurrectionis*. Quid aliud enim innuit hæc gemma reperta in loculis defunctorum?

P. Græca litera in Monogrammate Jesu Christi, aliquando non caret singulari mysterio. 18. Illud illustratur veteribus monumentis. *Ibidem*.

Romanorum Pontificum nummi veteres. 71. Ro-

Romulum vetusto, sed falso ritu, in celo collocabant Romani. 40.
Ruinarum, Acta Martyrum. 14. 17.

S

SIn antiquo epitaphio, non semel vitiatum. 42.

Saducæorum hæresis circa resurrectionem carnis versabatur. 59.

Schefferus, Joannes. 45.

Scutum differt a clypeo. 17.

SENTINATES populi in antiqua, æneaque Tabula *Musei Victorii* memorati. v.

Sepulcrum, *Domum æternam* dicebant Ethnici. Vide *DOMUS ÆTERNA*. In sepulcris divitias reponabant. 41.

S. SERAPION. unus ex Septem Dormientibus Ephesinis. 7. 75. 78.

Sicomorus, lignum incorruptibile. 31.

Ex hoc ligno Ægyptii arceas sepeliendis cadaveribus parabant, & illas construere mos erat ex duabus arboris partibus, excavato utrimque ligno ad mensuram corporis reponendi. *Ibidem*.

Siquidem naves pariter excavato ligno fabricatas fuisse memorat Virgilius in *Georgicis* Lib. 1. Vers. 262. & in *Æneide* lib. 11. Vers. 190. inquit:

Hanc quoque deserimus sedem;
paucisque relictis

Vela domus, vastumque cava tra-
be currimus æquor.

Plinius quoque *Naturalis Historiæ* Libro XVI. Cap. XI. de eadem navium specie ait: *Germania prædones singulis arboribus cavatis navigant, quarum quadam, & triginta homines ferunt &c.*

SILENTIARIUM ministri quietis nocturnæ apud veteres. 51.

Sol, sive Apollo Phœbus. 51. 52. Ab effectu vario dicitur aureus, purpureus, igneus &c. Vide quæ de colore per eum rebus impertito diximus in *Epist. ad Lectorem* pag. XXI. num. (1). Ait Cicerò in *Somnio Scipionis* pagina 375. *Deinde subter mediam fere-*

regionem Sol obtinet Dux, & Princeps, & moderator luminum reliquorum, mens mundi, & temperatio; tanta magnitudine, ut cuncta sua luce lustrat, & compleat &c. Et Calpurnius *Variarum* Lib. VI. *Epist. IX.* Sol ortus, corporum colores fugata nocte detegit &c. Prudentius Libro 1. contra *Symmachum* inquit de eodem.

Hoc Sydus, currum, rapidasque
agitare quadrigas

Commissi, & radios capitis, &
verbera dextra,

Et frenos, phalerasque, & equorum
pectora anhelata &c.

Unico tamen versiculo Solis effectus mirabiles expressit Leo Seroza, alibi a nobis laudatus.

Scalda, Aggiorna, Colora, Orna,
e Produce.

Ad SOMNUM, Ministri quietis apud veteres. 51.

Somnus apud Ethnicos, filius Noctis, Mortis frater. 44. Nigras habet alas. 49. Deorum placidissimus. 51. Virgam illi tribuebant. 50. Jovem aliquando sopore oppressit, ab eoque mulctatus. 51. Papaver illi sacer. 51. Fere dimidiam vitæ partem aufert. 45.

Somnus profundior a laboribus sumitur. 57. Animæ ocium. *Ibidem*.

Somnus pro obitu. 32. & seqq. Somnus pacis in antiquis monumentis Christianorum. 34. 35. 38. Item in Canone Missæ. 35.

Speluncæ in Judææ regione frequentes erant. 29. Veterum asylum, seu peritium. *Ibidem*. In spelunca clausi, & reperti Sancti Septem Dormientes. 28. 29. 60. 65.

Spiritus defuncti Martyris tamquam puer alatus exprimitur in antiquo Toreumate. 36. Ethnici alis papilionum decorabant animas. 36. Papilio plene animæ symbolum apud illos. Utrumque vero; Papilio nempe, atque Anima, *ψυχή* dicebatur. Sed plura apud Bonarrotium in *Observationibus* ad vitæorum vasculorum fragmenta, p. 196.

Spo-

V

Sponius, Jacobus. 32. 33. 68.

Stoicorum opinio de Anima. 40. Naufragium timebant. *Ibidem*.

Strozium Museum. 8. Leo Præsul eruditus. *Ibidem*. Vide in hoc Indice *Ægyptia*. Vide *Sol*.

Sulphure, ad ectypa conficienda, quomodo utendum. 3. 4.

Superbia sanatur humilitate. 16.

T

Tabula marmorea *Musei Victorii* insculpta græce, ac latine, cate-nulis olim adpensa. 47.

Tabulæ æreæ singulares *Musei Victorii*. v. Ab aliis editæ. VI. A nobis in Præfatione ad Dissertationem Glyptographicam, & iterum in folio majori. VI.

Tabulæ plumbeæ inscriptæ, repertæ in spelunca Sanctorum Septem Dormientium. 67. 76. Scriptæ Decii ævo. *Ibidem*. Qui scripserint illas. 67. In his scribebantur publica monumenta. *Ibid.* V. supra litera P. *Plumbea Volumina*.

Terra Tripolitana, levior ceteris. XI. V. Thebanorum Lex de abusu picturæ. 22. Theodosiani hæretici, a quo ita nuncupati. 63.

Theodosius Imperator, ut in Actis legitur, Ephesum proficiscitur Sanctos Septem Dormientes visurus. 63. Tabulas plumbeas repertas ubi manebant iidem Sancti, legit. 67. Basilicam in honorem illorum ædificat; Item Xenodochium. 68. 69. Item aureas arceas ad condendas eorumdem reliquias. 68. 77. Floruit Sæculo quinto. 59. Eodem imperante Codex Theodosianus emanat. 63.

Thesaurus quid sit? 62. Est primi occupantis. 62. 65. Repertus ab Attico Herodis Atheniensis patre. 65.

Thessalonica Proconsole regebatur. 20. Tibullus antiquus Poëta pristinae lectioni restitutus. 49.

Tripolis Barbarorum, alio vocabulo ab antiquioribus nuncupata. XII.

VAS Aromataria, & Spargyriconum ad hietatis gemmas parandas accommoda. XVII. Vas in hoc Opere propositum ab illis diversum. XVI. Quomodo conficiendum ut diutius consistat? XVII.

Vas sanguinis Martyrum tumulis arpositum. 35. 36. Experimento Viri eterodoxi, verus hominis sanguis agnoscitur in eisdem vasculis. 36. Vide supra Leibnitz.

Vaticana Basilica musivis operibus recentior ornata. XII. Ab Urbano VIII. æneis ornamentis decorata. 8.

Venetis nuncia rerum literariorum per singulas hebdomadas vulgantur. 2.

Victorium Museum. v. VIII. & seqq. XXI. XXI. 16. 19. 30. 35. 36. 42. 43. 46. 47. 53. 55. 64. 70. 71.

Victorius, Petrus collatis veteribus Codicibus, Ciceronis Opera emendat, atque edit nitidissime. VIII. Varias lectiones ad oras librorum manu sua notare consuevit. 49. Tibullum pluribus locis restituit. *Ibidem*. Bibliothecæ suæ Codices, & Libros editos nomine suo signabat; sibi quoque & amicis suis communes esse, in illis scribebat. 49. Ejusdem Diploma papyraceum vetustissimum. 70.

Virga signum potestatis. 30. 50.

S. Vitalis Martyr, clavis necatus. 8.

Vitrea emblemata auro bracteata, quomodo conficerentur a veteribus. 55. 56. Ad illorum imitationem non nullos cyathos apud Bohemos duplici crystallo compactos nuper vidimus heic Romæ, aurea bractea graphyō trita, variisque coloribus intermediis.

Vitrea hujusmodi Emblemata antiqua *Musei Victorii* in hac Dissertatione prolata, recensita sunt, post Caput Elenchum, titulo *Figura, & antiqua monumenta*.

VIVAS. Adelamaticis genus in anulo æreo

90 INDEX RERUM.

arce *Musei Victorii*. xxii.
 Urbanus VIII. Pont. Max. conflato arce
 vetusto conignationis Porricus Pan-
 theon, ornat memoriam Principis
 Apostolorum. 8.
 UTREX FELIX. Adclamatio veteribus
 frequens. xxii.

X

X Enodochium a Theodosio juniore
 excitatum in honorem Sanctorum

Septem Dormientium Ephesinorum.
 69.

Z

Z Pro litera I. in antiquo marmore
Musei Victorii utrimque inscul-
 pto. Scilicet parte una Ethnicorum,
 memoria; Parte altera, inscriptione
 veterum Christianorum. 42.

Zω. Veterum adclamatio in antiqua
 gemma *Musei Victorii*. xxii.

FINIS.

EXCUDEBANT ROMAE
 THOMAS ET NICOLAUS PAGLIARINI
 BIBLIOPOLAE ET TYPOGRAPHI
 AD THEATRUM POMPEII
 ANNO MD. LXX. CC. XLI. MENSE MAJO
 SEDENTE
 BENEDICTO XIV. PONT. OPT. MAX.
 ANNO I.

Notas sobre la edición digital

Esta edición digital es una reproducción fotográfica facsimilar del original perteneciente al fondo bibliográfico de la Biblioteca de la Facultad de Derecho de la Universidad de Sevilla.

Puede consultar más obras históricas digitalizadas sobre el Derecho español pulsando sobre la imagen de cabecera.

Puede solicitar en préstamo una versión en CD-ROM de esta obra. Consulte disponibilidad en nuestro catálogo [Fama](#) .

El usuario se compromete, con la lectura de esta nota, a hacer uso de esta edición sólo con fines de investigación y estudio.

Universidad de Sevilla

Biblioteca de la Facultad de Derecho.
Servicio de Información Bibliográfica.
jabyn@us.es